

REGIONÁLNÍ ROZVOJ MEZI TEORIÍ A PRAXÍ

2/2021

Obsah

ÚVOD.....	3
AKO MÔŽU PLÁNOVAČI OVPLYVNÍŤ ROZVOJ SÍDLISK? ROZLIČNÉ PERSPEKTÍVY PRINÁŠAJÚ ROZLIČNÉ ODPOVEDE.....	4
CESTOVNÍ RUCH JAKO JEDEN Z NÁSTROJŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE VENKOVA.....	17
VÝKON KOMPETENCIÍ STAVEBNÝCH ÚRADOV PODĽA AKTUÁLNEJ A PRIPRAVOVANEJ LEGISLATÍVY V SR A ČR.....	26
VZDELANIE A KVALIFIKÁCIA AKO ZÁKLADNÝ PREDPOKLAD SPOLOČENSKY ZODPOVEDNÉHO ROZHODOVANIA V MIESTNEJ SAMOSPRÁVE.....	42
NAVRHOVÁNÍ PŘÍRODNÍCH ŘEŠENÍ PRO ZELENOU A MODROU INFRASTRUKTURU PRO DOSAŽENÍ SDGS.....	61

ÚVOD

EDITORIAL

Vážení a milí čtenáři,

před rokem jsem na tomto místě napsala, že „*koronavirová krize je snad již za námi*“. Vidíme teď jasně, jak moc jsem se mýlila a upřímně se již neodvážuji obdobnou větu napsat, ačkoli bych si to moc přála. O to větší dopady na regionální rozvoj se dají očekávat, ale na jejich hodnocení si budeme muset ještě nějaký čas počkat. V tuto chvíli k Vám tedy přicházíme s číslem, které obsahuje články na jiná, než „koronavirová“ témata. A je to podle mého názoru dobře, protože náš obzor se začíná povážlivě zužovat právě jen na otázky spojené s pandemií.

Co tedy v letošním druhém „letním“ čísle časopisu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí najdete? Číslo obsahuje pět odborných „double blind“ recenzovaných článků. Jako první je zařazen článek „Ako môžu plánovači ovplyvniť rozvoj sídlisk? Rozličné perspektívy prinášajú rozličné odpovede“ od Lucie Dobrucké z Fakulty architektury ČVUT v Praze. Druhý je článek na téma „Cestovní ruch jako jeden z nástrojů udržitelného rozvoje venkova“ je od Hany Urbáškové a Anny Kuznetcové z Fakulty architektury VUT v Brně. Eleonóra Marišová a Ivana Lichnerová jsou pak autorkami dalšího článku zaměřeného na Výkon kompetencí stavebních úřadů podle aktuální a připravované legislativy v SR a ČR. Čtvrtý článek s názvem Vzdelanie a kvalifikácia ako základný predpoklad spoločensky zodpovedného rozhodovania v miestnej samospráve je z pera skupiny slovenských autorů Gabriela Mihályi, starosty obce Jesenské, Štefana Hronce z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Janky Beresecké ze Slovenské poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Jako poslední článek je pak zařazen článek psaný v anglickém jazyce na téma navrhování přírodních řešení pro zelenou a modrou infrastrukturu pro dosažení SDGS - Designing nature-based solutions for green and blue infrastructures for reaching the SDGS” od Licie Felicioni z Fakulty stavební ČVUT v Praze.

Přeji Vám pevné zdraví, inspirativní čtení a krásné léto!

Vladimíra Šilhánková
Hradec Králové, červen 2021

AKO MÔŽU PLÁNOVAČI OVPLYVNÍŤ ROZVOJ SÍDLISK? ROZLIČNÉ PERSPEKTÍVY PRINÁŠAJÚ ROZLIČNÉ ODPOVEDE

HOW CAN PLANNERS INFLUENCE DEVELOPMENT OF ESTATE HOUSING? DIFFERENT PERSPECTIVES OFFER DIFFERENT ANSWERS

Mgr. Lucia Dobrucká, PhD.

Fakulta architektury, České vysoké učení technické v Praze
Thákurova 9, 16000 Praha
email: ldobrucka@gmail.com

Kľúčové slová:

sídliská, plánovači, čas, vplyv

Key words:

estate housing, planners, time, influence

Abstrakt:

Problematika revitalizácie a rozvoja sídlisk nabera v našich končinách na význame, v praxi však nezriedka naráža na otázku, či vôbec a akým spôsobom môžu mať predstavitelia miest a obcí, odborníci a najmä plánovači na dianie na sídliskách reálny vplyv. Tento článok sa na položenú otázku pozerá z troch perspektív, a to cez optiku vymedzených časových úsekov, kontinuálneho vývoja a jednotlivcov. Poukazuje na to, že výber perspektívy zásadne mení naše vnímanie skúmaného javu/aspektu aj jeho kontextu, a že každá z uvedených troch perspektív upozorňuje plánovačov iné možnosti a nástroje.

Abstract:

Revitalisation and sustainable development of estate housing in Middle European post-communist countries is desirable, yet challenging. Municipal representatives as well as experts face the question of whether and how is it possible to actively influence the development of estate housing. This article addresses the above question through three lens: via the perspective of limited time-spatial events, continuous evolution and individuals. It stresses that the particular perspective changes our understanding of observed aspects and their context, and that each of the three perspectives provides planners with different possibilities and tools.

Úvod

V našich končinách žije vysoké percento obyvateľov na sídliskách, preto je potrebné venovať im náležitú pozornosť. Zároveň majú sídliská oproti iným typom zástavby výrazné špecifiká, ktoré každú snahu o udržateľný rozvoj sídlisk výrazne komplikujú. Patria k nim ešte stále vysoká miera homogenity obyvateľov a s tým súvisiaca nárazová koncentrácia obdobných potrieb, vysoké percento verejného priestranstva v protiklade s roztriešteným vlastníctvom jednotlivých bytov a podielov na nehnuteľnostiach, solitérne stavby a infraštruktúra málo koordinovaná s logikou priestorovej zástavby, postupný odchod úspešnejšej a príjmovovo stabilnejšej časti obyvateľov do iných lokalít a s tým spojená pozvoľná premena sídlisk na

vyľudňované či sociálne horšie lokality a mnohé ďalšie faktory (viď napr. Ouředníček a Temelová, 2012; Kohout, Tichý a Tittl, 2013; Kohout a kol., 2016). Usmerňovanie revitalizácie a rozvoja sídlisk zo strany predstaviteľov miest a obcí, plánovačov, architektov a ďalších odborníkov je mimoriadne náročné a nezriedka sa javí ako nereálne. Aké sú vôbec možnosti ovplyvňovania rozvoja sídlisk? Tento článok sa nezaobera konkrétnymi projektami na revitalizáciu či rozvoj tohto typu zástavby. Ponúka pohľad na problematiku riadenia procesu revitalizácie/rozvoja a kladie si otázku, akým spôsobom môžu mať predstavitelia miest a obcí, odborníci a najmä plánovači vplyv na dianie na sídliskách.

Položená otázka je skúmaná na úrovni troch časopriestorových perspektív, ktoré sa od seba líšia predovšetkým časovým rámcom a jednoznačnosťou hraníc skúmania danej perspektívy – ide o perspektívu vymedzených časových úsekov, perspektívu kontinuálnej evolúcie a perspektívu jednotlivcov. Tieto tri perspektívy sú predstavené najskôr prostredníctvom teórie a následne na pár príkladoch v kontexte všeobecne miest a obcí aj špecificky sídlisk. Tretia časť článku odpovedá na to, akými rôznymi spôsobmi je možné vplývať na dianie v mestách a obciach všeobecne aj špecificky na sídliskách, a to práve v kontexte týchto troch perspektív. Aj keď ide o pohľad zjednodušený, ktorý nevytvára komplexný prehľad o možnostiach plánovačov, jeho užitočnosť spočíva v tom, že tieto tri perspektívy upozorňujú na v praxi často zanedbávané súvislosti. Článok poukazuje na to, že výber perspektívy ovplyvňuje naše vnímanie skúmaného javu/aspektu, jeho kontextu aj aktérov, a že každá perspektíva upozorňuje plánovačov na iné aspekty ich práce, možnosti a použiteľné nástroje.

Tri časopriestorové perspektívy – vymedzené časové úseky, kontinuálna evolúcia a vplyv jednotlivcov

5

Pri hľadaní odpovede na otázku, akým spôsobom je možné mať vplyv na dianie v mestách a obciach, narazíme v teórii na množstvo odpovedí. Napriek vysokej pestrosti je možné všetky zaradiť pod tri hlavné perspektívy, resp. tri druhy pohľadov na problematiku – perspektívu vymedzených časových úsekov, perspektívu kontinuálnej evolúcie a perspektívu jednotlivcov. Aj keď ide o pohľad značne zjednodušený, jeho užitočnosť spočíva v tom, že tieto tri perspektívy upozorňujú na súvislosti, ktoré sú inak v praxi zanedbávané. Podrobnejšie sa uvedeným trom perspektívam venujú práce Dobrucká (2016 a 2019) a Dobrucká a Šimonová (2017), tento článok ponúka stručný pohľad na danú problematiku a následne naznačuje dopady pre prax plánovačov v kontexte udržateľného rozvoja sídlisk.

Vo veľkej väčšine prípadov sa reprezentanti miest a plánovači pozerajú na vec cez optiku konkrétnych časopriestorových úsekov. Tie môžu byť veľmi rôznorodé a mať rozličnú šírku riešenej plochy i dĺžku časového obdobia. Medzi rôznorodé príklady tejto perspektívy môžeme zaradiť strategický plán rozvoja celej obce na 10 rokov, územný plán katastrálneho územia s platnosťou na 15 rokov, štúdiu jednej zóny, projekt prestavby bytového domu v dĺžke trvania 2-3 roky, organizácia architektonickej súťaže a termínom 2-3 mesiace, naštartovanie záujmovej aktivity neziskovou organizáciou na jednom sídlisku a mnohé ďalšie. Uvedené príklady sú veľmi pestré a každý z nich by sa dal rozpracovať do samostatného textu.

Za pozornosť tu stojí skutočnosť, že vyššie uvedené príklady majú spoločnú jednu vec – majú dané nejaké hranice vymedzujúce danú aktivitu (plán, projekt, štúdiu apod.) z hľadiska priestoru, času, stanovených cieľov aj zdrojov. Z daných hraníc následne vyplývajú určité špecifické podmienky, relatívne uzavreté množstvo zapojených aktérov a viac či menej presne odhadnuteľné náklady. Existencia určitých „hraníc“ (resp. podmienok) je nevyhnutná k tomu,

aby vôbec mohli vzniknúť výstupy (dokumenty či realizácie). Táto perspektíva najviac súvisí s prácou plánovačov a ich možnosťou niečo aktívne ovplyvniť, naprojektovať a vytvoriť. Konkrétne nástroje vplyvu sú pestré, od tvorby zadávacej dokumentácie či návrhovej štúdie cez koordináciu procesu plánovania až po autorský dozor nad realizáciou. Keďže väčšina teórie k rozvoju územia je zameraná na tvorbu plánov, projektov a štúdií (v zmysle samotného diela aj procesu jeho tvorby), tento článok sa tejto prvej perspektíve podrobne nevenuje.

Existujú však aj ďalšie dva pohľady na rozvoj územia, ktoré prax reprezentantov miest a plánovačov zásadne ovplyvňujú, no aj tak zostávajú veľmi ťažko uchopiteľné a často na hranici riešiteľnosti. Ide o perspektívu kontinuálnej evolúcie a perspektívu jednotlivcov. K jednotlivcom sa vrátíme nižšie. Rozdiel medzi perspektívou vymedzených časových úsekov a perspektívou takých dlhých období, že už môžeme hovoriť o vývoji (evolúcii), je možné sledovať v rozdieloch medzi prácami Jürgena Habermasa a Michela Foucaulta. Práce týchto dvoch mysliteľov vytvárajú rámec pre súčasné teórie plánovania a mnohí autori sa venovali skúmaniu ich obsahu aj rozdielom (napr. Flyvbjerg, 1998b; Stein a Harper, 2003; Hoekveld a Needham, 2013).

Väčšina súčasných princípov plánovania v kontexte demokratickej Európy sa opiera o prácu Habermasa. Habermas (1984, 1990) významne ovplyvnil teóriu plánovania tým, že zdôraznil tzv. etiku diskurzu a posunul celý proces smerom ku komunikácii a participácii. Staval pritom na tzv. ideálnej situácii pre diskusiu, ktorá svojimi charakteristikami pripomína míting či sústavu mítingov – odohráva sa v stanovenom čase a na stanovenom mieste, má vymedzenú dĺžku trvania a konečný počet účastníkov, pravidlá diskusie zahŕňajú otvorenosť, rovnosť a morálnosť. V takejto limitovanej situácii, ktorá nezohľadňuje široký kontext a dlhodobé dopady, hrá kľúčovú úlohu konkrétny proces, jeho metodickosť a racionalita argumentov.

Tento princíp jasne ohrazených krátkych časopriestorových úsekov je dobre viditeľný aj v článku *A Planner's Day* (Healey, 1992). Ide o jeden z kľúčových textov pri presadzovaní princípov komunikatívneho plánovania v Habermasovskom duchu. Štúdia samotná má pritom veľmi limitované hranice – je to príbeh jedného plánovača počas jedného dňa v jednom plánovacom oddelení. Na tomto príbehu bola ilustrovaná nevyhnutnosť komunikácie v plánovaní a v daných limitoch skúmania bol vytvorený záver, že komunikácia je univerzálne platnou metódou. Širšie súvislosti či dlhodobé dôsledky jednotlivých rozhodnutí však skúmané neboli.

Celkom iné sú výsledky štúdie Flyvbjerga (1998a) *Rationality and Power*, ktorý skúmal vývoj v meste Aalborg počas obdobia 15 rokov. Odlišnosť výsledkov Flyvbjerga oproti Healey je do veľkej miery výsledkom zmenenej perspektívy a výrazného uvoľnenia stanovených limitov – 15 rokov v celom meste oproti jednému dňu v kancelárii. Podstatne širší kontext štúdie vyústil do oveľa širšej škály aktérov, ich vzájomných vzťahov a činností, využívaných taktík na presadenie záujmov aj vplyv náhodných udalostí. Komunikácia sa stala iba jedným z mnohých nástrojov, a to zďaleka nie najúčinnnejším. Etika diskurzu a predpoklad ideálnej situácie pre diskusiu sa prakticky stratili, prevládla racionalizácia nad racionalitou. Flyvbjerg patrí medzi prvých autorov, ktorý vniesli do teórie plánovania myšlienky Foucaulta.

Foucault (1979, 1998, 2007), ktorý je často predstavovaný ako mysliteľ moci v protiklade k Habermasovi, neohraničoval svoje skúmanie jednotlivými udalosťami. Sledoval naopak vývoj fenoménov v dlhých časových úsekoch (často storočia) a na veľkých územiach (napr. Rímska ríša či stredoveká Európa). V takto širokých časopriestorových súvislostiach sa prejavilo prakticky neobmedzené množstvo aktérov, ich vzájomných vzťahov, vplyvov

a postupnej zmeny. Foucault poukázal na symetrickosť a dynamiku vývoja myšlienkových konštruktov ako dôsledku neustáleho vývoja.

Z novodobých autorov skúmal postupný vývoj spoločnosti vo vzťahu k vývoju v myslení a konaní ľudí Lukes (2005). Poukazoval na tzv. tretiu dimenziu moci, ktorá má za následok postupné prispôsobovanie sa nejakému stavu až do tej miery, že nastane nielen akceptácia nejakého stavu, ale aj jeho znútornenie, súhlas s jeho správnosťou a jeho spätné spoluvytváranie. Ide pritom o celkom bežné postupy, ktoré sú súčasťou vzdelávacieho systému, legislatívneho rámca, kultúrnych hodnôt, zvykov a podobne.

Zatiaľ čo prvá perspektíva ohraničených časových úsekov (kde sú zrejmé časopriestorové hranice, ciele a limity zdrojov) je súčasťou bežnej práce reprezentantov obce a plánovačov v praxi (napr. tvorba plánov, príprava projektov či rozhodnutia o využití územia), táto druhá perspektíva kontinuálnej evolúcie je reflektovaná najmä v rovine vedeckej. Odrazila sa v analýze vývoja diskurzu (tzv. Foucauldian discourse analysis), ktorá sleduje vývoj pojmov, tvorbu zjednodušených naratívov o žiadúcej budúcnosti a formovanie hegemonie v myslení zainteresovaných strán či pri výchove „správnych“ odborníkov (napr. Gunder, 2011; Assche, Beunen a Duineveld, 2012; Grange, 2014; Sager, 2015). Othengrafen (2012) poukázal na vplyv plánovacej kultúry vžitej do podvedomia na prax plánovačov a na dopady zabehnutých vzorcov myslenia a konania. Výsledky výskumu postaveného na sledovaní vývoja sú prirodzene odlišné od výsledkov skúmania konkrétnych jasne ohraničených javov a v súčasnosti sú už dosť bohaté na to, aby sa výsledky výskumov dali využiť v praxi.

Tretia perspektíva – perspektíva jednotlivcov – je plánovačom v praxi známa, avšak často oficiálne nepriznaná, v súčasnej teórii rozvoja územia a plánovania je dokonca na okraji záujmu. V minulosti bola zvýrazňovaná moc plánovačov ako individuálnych expertov, ktorý sú priamo zodpovední za výsledok svojej práce. S nástupom komunitných typov plánovania a princípu viacúrovňového riadenia sa začala expertná moc vytrácať, postupne sa stala temer nežiadúcou. Ako uvádza Roo (2010), úloha plánovačov sa posunula od expertízy smerom k mediácii a facilitácii procesov, sledovaniu trendov a manažmentu transformácie. Toto tvrdenie je podporené silnejúcim presvedčením, že mestá sú komplexnými systémami, ktorých vývoj nasleduje svoje vlastné pravidlá, a plánovači nepoznajú tieto pravidlá dosť dobre k tomu, aby mohli do vývoja zasahovať (napr. de Roo a Silva 2010; Hillier, de Roo a van Wezemaal 2012).

Súčasný vedecký texty reflektujú jednotlivcov iba sporadicky, napr. v diskusii o emóciách (napr. Hoch, 2006; Ferreira, 2013; Baum, 2015; Dobrucká, 2021), o schopnostiach expertov robiť rozhodnutia (napr. Flyvbjerg, 1998a, 2001) a vplývať na celú profesiu (Jones, 2011). V tomto smere ojedinelé prípadové štúdie spracovali Sturzaker a Lord (2017) o vplyve strachu a Dobrucká (2018) o vplyve úmyslov na prácu plánovačov. Pritom vplyv podvedomia na rozhodovanie a konanie jednotlivcov zdôrazňuje neustále stúpajúci počet autorov z humanít a sociálnych vied aj najnovšie štúdie mozgu (Damasio, 2000; Kahneman, 2011; Schröder, Stewart a Thagard, 2014 a ďalší). Jednotlivci majú významný vplyv na dianie, a to z hľadiska ich osobností, schopností, zámerov, emócií aj podvedomých reakcií. Každé stretnutie, rozhodnutie či realizácia projektu je závislá od zúčastnených ľudí, ich vzájomných interakcií, osobných postojov či jednoducho od aktuálnej atmosféry. Zanedbanie perspektívy jednotlivcov má fatálne následky na nepochopenie reálnych možností plánovačov, ako ukáže aj nasledujúci text.

Praktický dopad troch časopriestorových perspektív na vnímanie udržateľného rozvoja sídlisk

Tri časopriestorové perspektívy načrtnuté vyššie majú praktické dopady na to, čo je alebo nie je možné urobiť z hľadiska plánovania a organizačného zabezpečenia rozvoja sídlisk, resp. z akých hľadísk sa dá na túto problematiku pozrieť. Príklady a časové vymedzenia uvádzané nižšie sú iba ilustračné, v praxi sú samozrejme podstatne komplexnejšie a rôznorodejšie (napr. vytvoriť strategický plán veľkého mesta trvá dlhšie než vytvoriť plán malej obce, realizácia stavby domu má nižšiu organizačnú náročnosť než realizácia developmentu celej zóny apod.). Napriek tomu poskytujú uvedené ilustračné príklady dobrú predstavu o vplyve použitej perspektívy na vnímanie opisovaného javu, ako aj na vnímanie možnosti plánovačov daný jav aktívne ovplyvniť. Napríklad naštartovanie tvorby plánu (rámcovo pár týždňov na zostavenie tímu a prípravu procesu) je iba krátkou epizódou v porovnaní s dobou tvorby plánu (povedzme rok) a prakticky zanedbateľný moment v porovnaní s realizáciou plánu (dekáda aj viac). Avšak z hľadiska vplyvu plánovačov môže byť najvýznamnejším práve ten krátky moment iniciácie, pretože vtedy sa formuje zostavenie tímu a nastavenie pravidiel práce. Komplexnejší príklad, na ktorom je možné sledovať okrem iného aj tri časopriestorové perspektívy, je možné nájsť v knihe *Praha - Vídeň: Možnosti Cesty k Smart City ve Střední Evropě*, najmä v kapitole *Projekt Smart City Wien* (Štěpánek a kol, 2016).

V krátkych časových horizontoch ide o aktivity, ktoré sú vymedzené cieľom, priestorom, časom a zdrojmi. Dajú sa sem zaradiť najmä príprava a realizácia jednotlivých projektov (štandardne v dĺžke týždňov, mesiacov či pár rokov). Aj keď dopady projektu môžu byť pomerne široké, počas prípravy a realizácie majú projekty predsa len pomerne presne daných aktérov, býva možné identifikovať riadenie projektu a pripísať zodpovednosť konkrétnym ľuďom či organizáciám. Pri organizačnom zabezpečení projektu sa dá hovoriť o princípoch projektového manažmentu, ako sú jasné ciele a postup krokov, zabezpečené finančné aj nefinančné zdroje, dostatočné personálne kapacity s transparentne priradenými právomocami aj zodpovednosťou, predchádzanie rizikám, využitie kritickej cesty a ďalšie.

Z hľadiska zabezpečenia priestorovej revitalizácie a rozvoja sídlisk na úrovni projektov (ako sú výstavba detského ihriska, zateplenie obytného domu či prestavba nefunkčného výmenníka na komunitnú miestnosť) je kľúčová príprava týchto projektov (ideové spracovanie, štúdia či projekt) a následne praktická implementácia. Organizačné zabezpečenie vyžaduje cieľ (napr. prestavba výmenníka), konkrétne inštitúcie, firmy či občanov (napr. iniciatíva obyvateľov za vybudovanie komunitnej miestnosti) a zabezpečenie podmienok (napr. dostupný priestor, finančné zdroje a prácu dobrovoľníkov). Oproti ďalším dvom perspektívam sú na tejto úrovni relatívne dobre identifikovateľné kritické body a krízam je možné do značnej miery predchádzať. Na sídliskách sa dá nájsť množstvo príkladov dobrej praxe funkčných projektov.

Dlhší časový horizont (cca 7-15 rokov) je vo veľkej miere oblasťou plánovania, či už strategického alebo územného. Plán pracuje s pojmi ako stratégia (konceptia), priority a ciele. Hlavným zámerom je usmernenie vývoja želaným smerom a vzájomná koordinácia jednotlivých aktivít (projektov) do zmysluplného celku tak, aby boli dodržané priority a dosiahnuté synergické efekty. Tento zámer plánov je všeobecne uznávaný. Menej býva reflektovaný druhý zmysel plánov, a tým je vytvorenie rámca, v ktorom sa budú odohrávať jednotlivé aktivity/projekty počas doby platnosti plánu. Rámce môžu byť ideové (cez priority a ciele), ale tiež z hľadiska organizačného zabezpečenia, tj. nastavenie zodpovedností, kapacít a zdrojov. Táto druhá zložka býva v praxi veľmi často podceňovaná, nezriedka sa prejavuje iba formálne. Pomerne laxný prístup k presnejšiemu stanoveniu rámcov zabezpečenia v tomto

dlhšom časovom horizonte sa dá pochopiť pri opätovnom pohľade na teóriu dlhšej časopriestorovej perspektívy – zvyšuje sa totiž množstvo aktérov aj miera ich vzájomného ovplyvňovania, Habermasovský princíp racionálnej komunikácie sa preklápa do Foucaultovského chápania moci. Spoločné dohody sa začínajú rozplývať v ideových konštruktoch a zodpovednosť konkrétnych aktérov sa rozplýva vo vzájomne prepletených vzťahoch. Významným faktom však zostáva, že práve dobré nastavenie „ohraničujúceho rámca“ (pravidiel hry) má veľký vplyv na to, čo sa bude diať „vnútri“ (konkrétne aktivity a ich výsledky. Predstavitelia miest/obcí majú možnosť rámce nastavovať, plánovači majú možnosť rámce minimálne navrhovať a odporúčať.

Pre zabezpečenie priestorovej revitalizácie a rozvoja na tejto úrovni je nutné vnímať rozdiel medzi riadením projektov a správou mesta (k rozdielom pozri tiež Dobrucká a kol., 2007a, 2007b). Aj keď sú plány robené na určitý čas (zväčša 7-15 rokov), správa mesta či obce nemôže byť týmto časom ohraničená. Aby bola funkčná, musí v sebe niesť prvky projektového riadenia (zabezpečiť konkrétne projekty) aj prvky kontinuálnych aktivít v cieľom formovať dlhodobý vývoj mesta/obce. Na tejto vyššej časopriestorovej úrovni by mali byť kľúčovými pojmami nie cieľ, zdroje a metódy naplnenia cieľov, ale pojmy ako vízia, potenciál, zdieľané hodnoty a sebaobraz. V dlhšom časovom horizonte sa totiž nejedná ani tak o realizáciu konkrétnych výstupov, ale oveľa viac o tvár daného miesta, jeho obraz a kultúru. Aj keď býva zodpovednosť za správu mesta/obce pripisovaná samospráve a verejným inštitúciám, v skutočnosti majú zodpovednosť všetci občania, pretože všetci svojimi každodennými rozhodnutiami, spôsobmi myslenia a konania, aktivitami aj nečinnosťou spoluvytvárajú stav lokálnej komunity.

Z hľadiska nastavenia dlhodobých rámcov, v ktorých sa rozvoj danej lokálnej komunity pohybuje, je nevyhnutné vnímať celok. Už nestačí mať konkrétne inštitúcie, firmy či občanov na zabezpečenie konkrétnej činnosti, ako to bolo u projektov. Na tejto úrovni je potrebné zabezpečiť koordináciu medzi všetkými jednotlivými inštitúciami, firmami či občanmi. Ide o vybudovanie inštitucionálnych štruktúr, procesov a mechanizmov rozhodovania. Vzájomná koordinácia aktivít medzi jednotlivými zložkami mesta, jednotlivými oddeleniami na úrade, jednotlivými politickými stranami aj jednotlivými projektami je dôležitejšia než konkrétna činnosť. Bohužiaľ je práve kvalita správy mesta a manažmentu niečím, v čom naše mestá a obce opakovane zlyhávajú. V moci predstaviteľov aj zamestnancov miest/obcí je snaha o vyššiu mieru spolupráce, plánovači môžu prispieť odborným názorom a odporúčaniami nad rámec konkrétnych projektov (v zmysle širších a dlhodobějších súvislostí).

V najdlhších časových horizontoch sa dá u väčšiny sídlisk v našich podmienkach hovoriť o pol až jednom storočí. Z dôvodu nárazového osídľovania sídlisk v zásade rovnakou skupinou obyvateľov je známym problémom vysoká homogenita z hľadiska veku a typu obyvateľov. S tým súvisí multiplikácia rovnakých typov problémov (napr. v rovnakom období veľa detí, potom veľa tínedžerov a neskôr veľa seniorov spôsobujú tlak na jednostranné typy vybavenosti a služieb, ktoré najskôr nepostačujú a neskôr sú nadbytočnými). Tento stav zároveň predurčuje nepísanú kultúru spolužitia občanov na konkrétnom sídlisku (deti, tínedžeri a seniori majú odlišné potreby aj zvyklosti), ktorá sa mení buď veľmi pozvoľna (ako ľudia starnú) alebo naopak skokovo (pri obmene generácií, napr. skupovanie bytov po umretých seniorov mladými pármí). U mnohých našich sídlisk z éry socializmu nastáva v súčasnosti doba výmeny generácií žijúcich v tomto prostredí. Niektoré sídliska čelia vysídľovaniu, iné pozvoľnej premene na tzv. horšie adresy.

Z hľadiska zabezpečenia udržateľného rozvoja sídlisk v kontexte obmeny generácií je nevyhnutné reflektovať trend vývoja spoločnosti aj konkrétnej lokality. Úloha plánovačov

v tomto kontexte je v zásade dvojaká. Prvou je, že plánovači by mali o daných trendoch vedieť, mali by mať potrebné vedomosti o situácii a spolupracovať s odborníkmi, ktorí s danými javmi pracujú (napr. sociológovia a psychológovia, ale tiež ľudia zastupujúci špecifické aspekty zdravotníctva, sociálnych služieb, kriminológie a podobne). Zohľadnenie širokého spektra faktorov a schopnosť vnímať vývojové trendy by malo byť nedeliteľnou súčasťou práce plánovačov (analýzy bývajú bohužiaľ v praxi robené často z hľadiska stavu a nie z hľadiska prognóz). Druhá úloha je osvetová, tj. odovzdávať svoje znalosti ďalej a poučiť všetky relevantné zložky mesta/obce aj obyvateľov sídlisk o tom, že pre udržateľný rozvoj je ich uvedomelosť a vzájomná spolupráca absolútne kľúčová.

V ostrom protiklade s relatívne vysokou homogénnosťou skupín obyvateľov žijúcich na sídliskách (ktorá je odrazom dlhého vývoja generácií) je mimoriadne vysoká roztrieštenosť individuálnych záujmov, ktoré je možné sledovať v perspektíve jednotlivcov. Na sídliskách je vlastníctvo bytov a podielov na nehnuteľnostiach väčšinou v rukách jednotlivých ľudí či rodín. Tie majú rozličné predstavy o vlastnom byte a jeho okolí, odlišné možnosti, schopnosti, osobnostné nastavenia aj emócie vo vzťahu k miestu a jeho ďalším obyvateľom.

Architekti, urbanisti a plánovači, ktorí majú tie najlepšie úmysly pri hľadaní alternatív priestorovej revitalizácie a udržateľného rozvoja sídlisk, čelia najväčším komplikáciám práve v perspektíve jednotlivcov. Možnosť riadiť túto individuálnu rovinu v situácii roztrieštených vlastníckych vzťahov je totiž v praxi takmer nulová. Mestá a obce sú odkázané na dve možné cesty. Prvou možnosťou je nájsť kľúčových lokálnych lídrov, ktorí dokážu silou svojej osobnosti aktivizovať ostatných občanov a presvedčiť ich o nejakom zámere. Z hľadiska teórie zostanú lídri v perspektíve jednotlivcov, kde ľudia komunikujú priamo s ľuďmi a projekty (krátke vymedzené úseky) riešia cez osobný vplyv a vzťahy. Druhou možnosťou je vedomý presun do perspektívy kontinuálnej evolúcie a cielené využitie princípu, ktorý Lukes nazval treťou dimenziou moci. Inak povedané, je potrebná postupná výchova občanov, ich vzdelávanie správnym smerom so zámerom znútornenia želaných princípov. Tým sa dosiahne zvyšujúca sa miera uvedomelej participácie obyvateľov v prospech spoločného verejného záujmu. Podobne ako vyššie, aj tu môžu plniť plánovači úlohu osvetovú.

Avšak perspektíva jednotlivcov nezahŕňa len obyvateľov. Charakter ľudí, ich schopnosti a osobné túžby sa prejavujú aj v oblasti riadenia rozvoja, u politických predstaviteľov, zamestnancov úradov, zástupcov vlastníkov bytov, majiteľov firiem či lídrov aktivistov. Osobnosti a predpoklady tých, ktorí rozhodujú, manažujú a koordinujú činnosti, majú zásadný vplyv na výsledok. Ak sú napr. predstavitelia nejakého mesta nečestní, úradníci neochotní a aktivisti agresívni, tak rozvoj daného mesta vyzerá celkom inak, než ako keď sú predstavitelia progresívni, úradníci svedomití a aktivisti ochotní hľadať kompromisy, a to aj napriek rovnakému rámcu legislatívy, metodických postupov či finančných nástrojov. Je zrejmé, že nastavenie rámcov je nutné z dlhodobého hľadiska, nie je to však náhrada za dianie na úrovni jednotlivcov. Z hľadiska možnosti plánovačov ovplyvniť situáciu preto platí v zásade to isté, čo je uvedené vyššie – presvedčiví charizmatickí jednotlivci a dlhodobá výchova žiaducim smerom.

Nesúlad jednotlivých časopriestorových perspektív je dobre viditeľná v prepojení správy miest a obcí na politiku. Politika podlieha štvorročným volebným obdobiam, ktoré má z hľadiska logiky fungovania časopriestorových cyklov oveľa bližšie k projektom než k dlhodobým plánom. Navyše sú voľby (ako dokazujú mnohé výskumy z oblasti politológie) ovplyvňované emóciami, momentálnymi náladami a charizmou jednotlivých politikov, ktoré spadajú do perspektívy jednotlivcov. Vzhľadom na tieto dve roviny by mali byť politické rozhodnutia

ohraničené cieľmi, aktérmi, zdrojmi aj vymedzenou zodpovednosťou. Napriek tomu je však politika zásadným spôsobom napojená na dlhodobé plánovanie a správu, v ktorých sa vytrácajú všetky vyššie spomenuté limity a osobná zodpovednosť prakticky neexistuje. Celá rada praktických problémov politiky pramení v nesúlade časopriestorových perspektív.

Možnosti plánovačov ovplyvniť udržateľný rozvoj sídlisk

Rozmanité činnosti, ktoré plánovači robia a môžu robiť, sú obsahom nepreberného množstva metodík, učebníc aj článkov. Najmä činnosti spojené s konkrétnymi projektami a plánmi (perspektíva vymedzených časových úsekov) sú rozpracované dostatočne podrobne. Tento článok chce poukázať na ďalšie možnosti, ktoré majú plánovači k dispozícii ak zmenia perspektívu smerom „nahor“ (na kontinuálnu evolúciu) alebo „nadol“ (na jednotlivcov).

Pri perspektíve kontinuálnej evolúcie sa situácia môže zdať beznádejná, pretože tu sa možnosti jednotlivca niečo ovplyvniť rozplývajú v „prúde času, mori aktérov a mašinérii systému“. História je však plná dôkazov o tom, že z času na čas príde veľká osobnosť a zmení chod dejín. Vplyv elit na systém popísal Bourdieuove (1977) vo svojich konceptoch poľa, kapitálu a tvárnosti (field, capital and habitus), ktoré do kontextu architektúry zasadil Jones (2011). Jones popísal vplyv vyjadrení elitných architektov na spoločenské vnímanie ikonických budov a následne vplyv na tvorbu ďalších architektov aj profesijné štandardy architektúry. Poukázal na silu osobností (jednotlivcov), ktoré cez postupný vývoj spoločenského aj profesijného myslenia dokázali zmeniť systém. V tomto zmysle sa môžu plánovači aktívne usilovať o to, aby sa stali mienkotvornou osobnosťou. Osobné predpoklady a schopnosti, kvalita práce v súlade s charizmatickým vystupovaním a vedomá angažovanosť v prospech pozitívneho vplyvu na obyvateľov (či už všeobecne alebo na konkrétnom sídlisku) sa v demokratickom plánovaní príliš nezdôrazňujú, sú však zásadným zdrojom (ne)vplyvu plánovačov. Na osobnostiach záleží, pretože osobná úroveň interakcií existuje aj vždy bude existovať. Ak plánovači nemajú osobné predpoklady stať sa charizmatickými protagonistami určitých ideí, procesov či kultúry, môžu takýmto osobnostiam cielene pomáhať.

Ako zdôraznili Bourdieu aj Jones, miera vplyvu „elitných“ osobností je odlišná než miera vplyvu „bežných“ odborníkov. To však neznamená, že by „obyčajní ľudia“ nemali vplyv na dlhodobý vývoj. V perspektíve kontinuálnej evolúcie sa totiž stráca a zároveň zvyrazňuje prístup všetkých jednotlivcov.

Plánovači sú zodpovední za celú radu rozličných dokumentov, projektov či plánov. Ich vplyv je v tom, akú štruktúru textu zvolia, na ktoré kapitoly kladú dôraz a akým procesom je celý dokument vytvorený. Z hľadiska procesu je to pomerne jasné – plánovači sú považovaní za strážcov korektného procesu. To znamená, že spôsob koordinovania celého procesu sa premieta do legitimacy, dôveryhodnosti a akceptovateľnosti výsledkov. Z hľadiska štruktúry textu je situácia menej jasná a väčšina dokumentov iba formálne naplňa stanovené kapitoly. Pritom pomer v dôraze na analýzy a návrhy mení charakter výsledného textu od prevažne racionálneho po prevažne intuitívny. Najmenej pozornosti sa v praxi venuje kapitolám o zabezpečení implementácie. Aj keď realita spôsob implementácie mení, tak nastavenie „ohraničujúceho rámca“ (pravidiel hry) má zásadný vplyv na to, čo sa bude na danom území diať, aké konkrétne aktivity prebehnú, akým spôsobom a s akými výsledkami. Aj keď organizačné, finančné či kapacitné rámce nastavujú primárne predstavitelia miest/obcí, plánovači majú možnosť navrhovať, odporúčať a vplývať na rozhodnutia predstaviteľov. Ako už bolo uvedené v texte vyššie, nastavenie rámcov má ďalekosiahle dopady. Nadhľad plánovačov a ich schopnosť

koordinovať čiastkové oblasti do jedného celku aj nad rámec ich konkrétneho zadania môžu byť pre dané mesto či obec veľmi užitočné.

Ako píše Foucault, Lukes a ďalší autori, kontinuálny vývoj je odrazom konštrukcie významov slov či symbolov a znúťornenia istých vzorcov uvažovania a konania. Medzi nástroje fungujúce v perspektíve kontinuálnej evolúcie patria legislatíva, metodické rámce, finančné nástroje, vzdelávanie a tréning, kultúra, nepísané zvyklosti apod., ale tiež používaný jazyk, zdôrazňovaná terminológia a štylistika textov. Samotný text dokumentov, jeho štruktúra, syntax, slovník a použité symboly ovplyvňujú to, do akej miery čitateľa významu textu porozumejú a vnútorne ho akceptujú. Opakovaním určitého spôsobu vyjadrovania dôjde časom k znúťorneniu významov. Plánovači sú tí, ktorí mnohé dokumenty osobne píše. Spôsob ich myslenia a vyjadrovania sa teda preklápa do písaného textu a v dlhšom časovom rámci formuje myslenie čitateľov. Plánovači tiež majú možnosť aktívne sa zapojiť do tvorby právnych nástrojov, oficiálne uznávaných postupov či vzdelávania novej generácie. Zapojenie sa do výučby na školách či kurzoch, príprava učebníc a študijných materiálov, propagácia nasledovaniahodných príkladov dobrej praxe či tréning mladej generácie v rámci spolupráce – toto všetko sú nástroje, ktoré odborníci z praxe nezriedka trestuhodne podceňujú. Naopak, akademické prostredie nevníma dostatočne význam PR a publicity. Tlak na vedecké články (často pre uzavretú skupinu čitateľov) a neuznávanie popularizačných textov či „obyčajných lektorov“ v rámci akreditácií znižuje možnosť výchovy novej generácie odborníkov aj bežnej verejnosti. Aj taký zdanlivo nesúvisiaci faktor, ako je postupné zhoršovanie vyjadrovacích schopností mladej generácie, bude mať ďalekosiahle dopady na vývoj znúťornených vzorcov myslenia a konania budúcich profesionálov.

Ak sa na danú problematiku pozrieme z perspektívy jednotlivcov, dospejeme k poznaniu, že všetko uvedené vyššie závisí od konkrétneho človeka. Miera znalostí a schopností, osobnostné predpoklady, sila charakteru aj rozhodnutie o tom, či vôbec a akým spôsobom chce jednotlivec vplývať na dianie, to všetko je veľmi individuálne. Pocity, emócie, predpoklady, želania, zábery a podobné kategórie sú v kontexte demokratického plánovania ťažko uchopiteľné, je však nevyhnutné brať ich na vedomie. V akademickej sfére by sa malo zvýšiť poznanie vplyvu mäkkých faktorov na plánovací proces, pretože súčasný výskum týchto faktorov je v plánovaní zanedbávaný. V praxi by mal každý plánovač vedieť pracovať nielen s plánovacími nástrojmi a metódami, ale aj s mäkkými faktormi plánovacieho procesu. Mal by ovládať základy psychológie či koučingu a zároveň si byť vedomý miery vplyvu svojej vlastnej osobnosti.

Väčšina autorov v oblasti plánovania zdôrazňuje, že plánovanie je komplexný proces, ktorý je ukotvený zákonoch, metodikách a štandardných postupoch a zúčastňuje sa ho množstvo aktérov. Z toho vychádzajú obvyklé výzvy, že plánovači majú predovšetkým strážiť korektnosť procesu a usilovať sa o širokú dohodu medzi zúčastnenými stranami (napr. Forester, 1989; Campbell a Marshall, 1998; Schmidt-Thomé a Mäntysalo, 2014). Apeluje sa na moc plánovača ako odbornej autority poverenej „systémom“ viesť a kontrolovať proces. Zanedbaný je pritom úzko súvisiaci mocný nástroj vplyvu plánovačov – sila iniciačných momentov, ako sú napr. stanovenie agendy mítingu (viď Forester, 1982, 1989) či zostavenie projektového tímu (Dobrucká a Šimonová, 2017). Z hľadiska celého procesu je iniciácia iba krátkym úsekom, jej význam však spočíva v nastavení rámcov celého ďalšieho procesu. Výber kľúčových členov projektového tímu z hľadiska profesií aj osobností je zásadné pre šírku diskutovaných súvislostí aj mieru vzájomného pochopenia. Stanovenie pravidiel spolupráce aj neformálnej kultúry komunikácie v rámci tímu má vplyv na výsledok, mieru jeho akceptácie tímom aj akceptovateľnosti ďalšími aktérmi. Stanovenie kritérií rozhodovania o konkrétnych sporných bodoch a rámcov pre realizovateľnosť navrhnutých riešení súvisí s budúcou implementáciou.

Zostavenie agendy je filtrom tém, o ktorých sa diskutovať bude a ktoré budú z diskusie vynechané. Tieto príklady ukazujú, že krátkodobá výsada plánovačov „niečo rozbehnúť“ môže mať dlhodobý dopad na „čo z toho na konci bude“.

Záver

Tento článok sa zaoberal otázkou, akým spôsobom môžu mať predstavitelia miest a obcí, odborníci a najmä plánovači vplyv na dianie na sídliskách, na ich dlhodobý udržateľný rozvoj. Túto otázku skúmal na úrovni troch časopriestorových perspektív, a to cez perspektívu vymedzených časových úsekov, perspektívu kontinuálnej evolúcie a perspektívu jednotlivcov. Článok upozornil na to, že práve výber perspektívy mení naše vnímanie skúmaného javu/aspektu, jeho kontextu aj aktérov, a že každá perspektíva odкрýva plánovačom iné možnosti. Popri štandardných postupoch, metódach a technikách plánovania, projektovania či realizácie stavieb poukazuje článok aj na niektoré podceňované spôsoby vytvárania vplyvu, z ktorých by si mali byť plánovači (miest, obcí či sídlisk) vedomí najmä týchto:

- V rámci procesu má špecifický význam iniciačný moment, kam spadajú napr. zostavenie tímu (aké profesie a osobnosti sú v centre projektu či plánu), výber agendy mítingu (o čom sa bude hovoriť) či stanovenie pravidiel diskusie (ako sa o tom bude hovoriť a rozhodovať). Krátkodobá výsada plánovačov „niečo rozbehnúť“ môže mať dlhodobý dopad na „čo z toho na konci bude“.
- Prostredníctvom štruktúry spracovaného dokumentu a zvýšeného dôrazu na vybrané kapitoly môžu plánovači nielen zdôrazniť vybrané faktory rozvoja, ale tiež pomôcť nastaviť rámec pre implementáciu rozvojových aktivít. Stanovenie rámcov z hľadiska priorit, organizačného zabezpečenia, dostupného kapitálu či kapacity môže mať dlhodobý dopad na to, čo a akým spôsobom sa bude robiť.
- Vývoj je v značnej miere odrazom konštrukcie významov slov či symbolov a zvnútorňovania istých vzorcov uvažovania a konania. Samotný text dokumentov, jeho štruktúra, terminológia a štylistika ovplyvňujú to, do akej miery čitatelia významu textu porozumejú, vnútorne ho akceptujú a pretavia do reálneho konania.
- Z hľadiska perspektívy kontinuálnej evolúcie sú dôležitými prvkami usmerňovania spoločnosti faktory ako legislatíva, metodické postupy, dotačné nástroje, vzdelávanie a tréning, kultúra, nepísané zvyklosti apod. Tieto musia byť vo vzájomnej harmónii. Plánovači z praxe by sa preto mali zapájať do výučby, prípravy študijných textov, propagácie príkladov dobrej praxe či tréningu mladej generácie. Akademická sféra by mala popri vedeckej práci akceptovať význam popularizačných textov, PR a publicity vo výchove novej generácie odborníkov aj bežnej verejnosti.
- Na konkrétnom jednotlivcovi záleží, na jeho postoji, osobnosti, schopnostiach, zámeroch, emóciách. Vplyvu mäkkých faktorov na plánovací proces by sa malo venovať viac výskumu. V praxi by mal každý plánovač ovládať základy psychológie či koučingu a vedome pracovať s vlastnou osobnosťou aj inými aktérmi.
- Jednotliví plánovači by sa mali usilovať o to, aby sa stali mienkotvornou osobnosťou, pretože to je cesta ako ovplyvniť celý systém.

Použité zdroje:

ASSCHE, VAN K., BEUNEN, R., DUINEVELD, M. 2012. Performing success and failure in governance: Dutch planning experiences. *Public Administration*, Vol. 90, No. 3, pp. 567–581.

BAUM, H. 2015. Planning with half a mind: Why planners resist emotion. *Planning Theory and Practice*, Vol. 16, No. 4, pp. 498–516.

BOURDIEU, P. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. In: JONES, P. 2011. *The Sociology of Architecture: Constructing Identities*. Liverpool: Liverpool University Press.

CAMPBELL, H., MARSHALL, R. 1998. Acting on Principle: Dilemmas in Planning Practice. *Planning Practice and Research*, Vol. 13, No. 2, pp. 117–128.

DAMASIO, A.R. 2000. *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*. New York: Quill.

DE ROO, G. 2010. Being or Becoming? That is the Question! Confronting Complexity with Contemporary Planning Theory. In: DE ROO, G., SILVA, E.A. (eds.) 2010. *A Planner's Encounter with Complexity*. Burlington, VT: Ashgate.

DE ROO, G., SILVA, E.A. (eds.) 2010. *A Planner's Encounter with Complexity*. Burlington, VT: Ashgate.

- DOBRUCKÁ, L. a kol. (ed.) 2007a. *Strategický rozvojový plán obce*. Bratislava: Peter Mačura – PEEM.

-

- DOBRUCKÁ, L. a kol. (ed.) 2007b. *Tvorba strategického rozvojového plánu obce*. Bratislava: Peter Mačura – PEEM.

DOBRUCKÁ, L. 2016. Urban/spatial planners and power: the role of time and scale. *Sociální studia*, Vol. 4, pp. 45–60.

DOBRUCKÁ, L. 2018: When planners depend on powerful actors: automatism versus intentions. *Planning Theory*, Vol. 17, No. 2, pp. 234–252.

DOBRUCKÁ, L. 2019. Plánovač ako človek: Má jednotlivec ešte nejakú moc v systéme multi-level governance? In: KUGL, J. (eds). *Človek, stavba a uzemní plánovanie 12*. Praha: ČVUT, Fakulta stavební, pp. 203–214.

DOBRUCKÁ, L. 2021. Emotions of people who are expected to be neutral in planning process. *Planning Theory*. (in process)

DOBRUCKÁ, L., ŠIMONOVÁ, K. 2017. Power and knowledge in planning: the role of time and scale. In: SPENDER, J.C., SCHIUMA, G., GAVRILOVA, T. (eds). *Knowledge management in the 21st century: resilience, creativity, co-creation*. St. Petersburg: St. Petersburg University, pp. 1288–1297.

FERREIRA, A. 2013. Emotions in planning practice: a critical review and a suggestion for future developments based on mindfulness. *Town Planning Review*, Vol. 84, No. 6, pp. 703-719.

FLYVBJERG, B. 1998a. *Rationality and Power: Democracy in practice*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

FLYVBJERG, B. 1998b. Habermas and Foucault: Thinkers for Civil Society?, *The British Journal of Sociology*, Vol. 49, No. 2, pp. 210-233.

FLYVBJERG, B. 2001. *Making Social Science Matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.

FORESTER, J. 1982. Planning in the Face of Power. *Journal of the American Planning Association*, Vol. 48, No 1, pp. 67-80.

FORESTER, J. 1989. *Planning in the Face of Power*. Berkeley: University of California Press.

FOUCAULT, M. 1979. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage Books.

FOUCAULT, M. 1998. *The History of Sexuality: The will to knowledge, Vol. I*, translated by R. Hurley. London: Penguin Books.

FOUCAULT, M. 2007. *Security, Territory, Population. Lectures at the Collège de France 1977-78*, translated by G. Burchell, edited by M. Senellart. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

GRANGE, K. 2014. In search of radical democracy: the ideological character of current planning advocacies for culture change in planning. *Environment and Planning A*, Vol. 46, pp. 2670-2685.

GUNDER, M. 2011. Fake it until you make it, and then... *Planning Theory*, Vol. 10, No. 3, pp. 201-212.

HABERMAS, J. 1984. *The Theory of Communicative Action: Reason and the rationalization of society, Vol. I*. Boston: Beacon Press.

HABERMAS, J. 1990. *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge, MA: MIT Press.

HEALEY, P. 1992. A Planner's Day: Knowledge and Action in Communicative Practice. *Journal of the American Planning Association*, Vol. 58, pp. 9-20.

HILLIER, J., DE ROO, G., VAN WEZEMAEL, J. 2012. *Complexity and Planning Systems, Assemblages and Simulations*. Burlington, VT: Ashgate.

HOCH, C. 2006. Emotions and Planning. *Planning Theory & Practice*, Vol. 7, No. 4, pp. 367-382.

HOEKVELD, G., NEEDHAM, B. 2013. Planning Practice between Ethics and the Power Game: Making and Applying an Ethical Code for Planning Agencies. *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 37, No. 5, pp. 1638–1653.

JONES, P. 2011. *The Sociology of Architecture: Constructing Identities*. Liverpool: Liverpool University Press.

KAHNEMAN, D. 2011. *Thinking Fast and Slow*. London: Allen Lane.

KOHOUT, M., TICHÝ, D., TITTL, F. 2013. Sídliště, jak dál? *Urbanismus a územní plánování*, Vol. 18, No. 2, pp. 21-26.

KOHOUT, M., TICHÝ, D., TITTL, F., KUBÁNKOVÁ, J., DOLEŽALOVÁ, Š. 2016. *Sídliště, jak dál?*. Praha: Fakulta architektury ČVUT.

LUKES, S. 2005. *Power: A radical View*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

OTHENGRAFEN, F. 2012. *Uncovering the unconscious dimensions of planning: Using culture as a tool to analyse spatial planning practices*. London: Routledge.

OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J. (eds.). 2012. *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Praha: Academia.

SAGER, T. (2015). Ideological Traces in Plans for Compact Cities: Is Neo-liberalism Hegemonic? *Planning Theory*, Vol. 14, No. 3, pp. 268–295.

SCHMIDT-THOMÉ, K., MÄNTYSALO, R. 2014. Interplay of power and learning in planning processes: A dynamic view. *Planning Theory*, Vol. 13, No. 2, pp. 115-135.

SCHRÖDER, T., STEWART, T.C., THAGARD, P. 2014. Intention, Emotion, and Action: A Neutral Theory Based on Semantic Pointers. *Cognitive Science*, Vol. 38, pp. 851–880.

STEIN, S.M., HARPER, T.L. 2003. Power, Trust, and Planning. *Journal of Planning Education and Research*, Vol. 23, pp. 125-139.

STURZAKER, J., LORD, A. 2017. Fear: An Underexplored Motivation for Planners' Behaviour? *Planning Practice and Research*, Vol. 33, No. 4, pp. 359-371.

ŠTĚPÁNEK, P. a kol. (ed) 2016. *Praha - Vídeň: Možnosti Cesty k Smart City ve Střední Evropě*. Praha: BEZK, z.s.

PodĎakovanie

Článok bol podporený z grantu TAČR č. TL02000173 „Dlouhodobě udržitelná transformace sídlišť statutárního města Ostravy“.

CESTOVNÍ RUCH JAKO JEDEN Z NÁSTROJŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE VENKOVA

TOURISM AS ONE OF THE TOOLS OF SUSTAINABLE RURAL DEVELOPMENT

prof. Ing. arch. Hana Urbášková, Ph.D., Ing. arch. Anna Kuznetcova

pracoviště Ústav urbanismu, FA VUT v Brně
e-mail: urbaskova@fa.vutbr.cz, anna.kuznetcova@seznam.cz

Klíčová slova:

Architektura, cestovní ruch, turismus, udržitelný rozvoj, venkov

Keywords:

Architecture, tourism, tourism, sustainable development, countryside

Abstrakt: (100 – 150 slov)

Cestovní ruch má na národní i regionální úrovni velmi příznivý dopad na hospodářský růst a zaměstnanost. Současně jsou již některé lokality přetížené a negativně se projevují na životním prostředí, krajině i na životu místních obyvatel. Je proto zapotřebí usměrňovat tzv. „mass tourism“ a vytvářet podmínky pro uplatnění nových trendů v nabídce tuzemského cestovního ruchu. Jednou z možností je venkovský šetrný turismus.

Abstract:

Tourism has a very positive impact on economic growth and employment at the national and regional level. At the same time, some localities are already congested and have a negative effect on the environment, the landscape and the lives of local people. Therefore, it is necessary to regulate the so-called "Mass tourism" and create conditions for the application of new trends in the offer of domestic tourism. One of the possibilities is rural eco-tourism.

17

Úvod

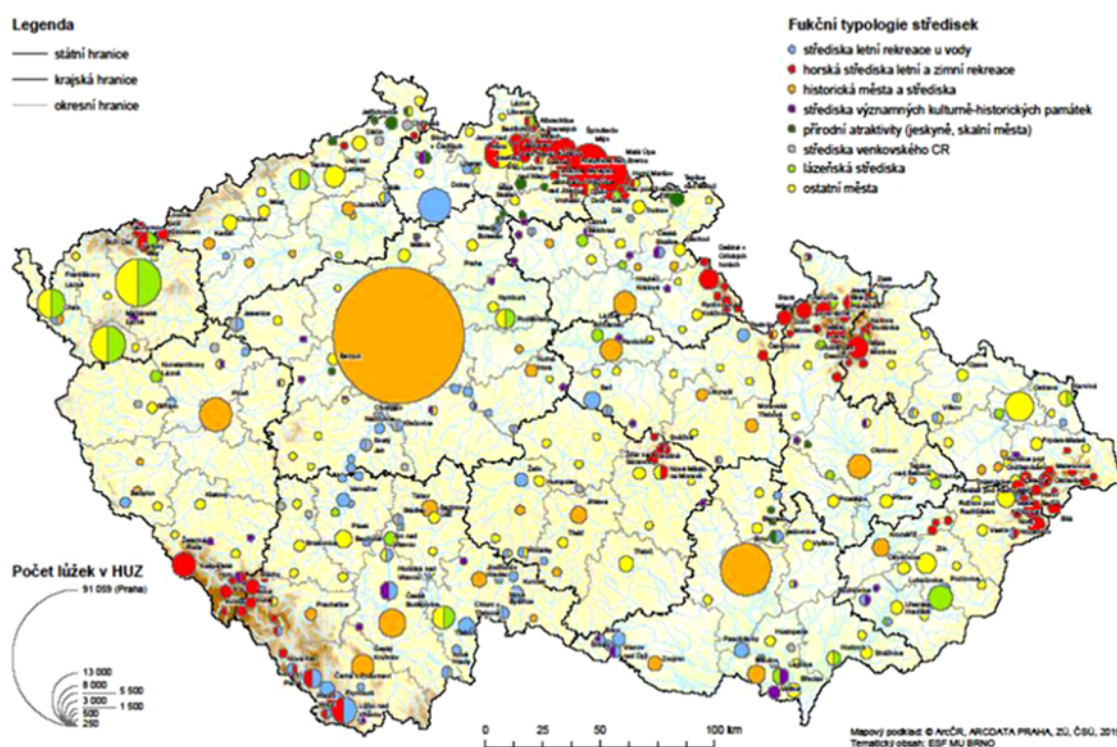
Cestovní ruch v České republice se významně podílí na tvorbě nových pracovních příležitostí nejen přímo v oboru, ale i v návazných službách a produkci v ostatních odvětvích národního hospodářství. Podle agentury CzechTourism tvořil cestovní ruch v roce 2018 podíl na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství 4,4 % a tvořil 2,9 % HDP. (ČSÚ 2020)

V roce 2020 zasáhla pandemie Covid-19 tvrdě ekonomiku celého světa. Cestovní ruch jako nositel globalizačních procesů je jedním z odvětví, které je vlivem restriktivních opatření zasazeno nejvíce. V návaznosti na téměř totální utlumení cestovního ruchu se ocitají v problémech pracovníci v gastronomických službách i zaměstnanci společností zaměřených na dopravu osob, tedy leteckých, autobusových i železničních přepraveců. Celý obor cestovního ruchu se ocitnul ve velké nejistotě a jeho budoucnost z velké části závisí na naší schopnosti překonání pandemie. Otázkou je: „Jak bude vypadat cestování po pandemii?“

Je potřeba si uvědomit, že hromadný cestovní ruch sice přispívá k tvorbě hrubého domácího produktu a pozitivně ovlivňuje platební bilanci státu, ale na druhé straně „mass tourism“ způsobuje řadu problémů související s velkými skupinami návštěvníků kumulujícími se

v oblastech s atraktivní nabídkou kulturně-historických nebo přírodních památek a s tím souvisejícím využíváním hromadných ubytovacích zařízení, stravovacích zařízení, dopravních prostředků apod. Tyto lokality jsou návštěvníky velmi přetíženy, turisté vytváří velké množství odpadků, spotřebovávají obrovské množství přírodních zdrojů, hlavně vody, jídla a energie, což vede k rozsáhlé kontaminaci životního prostředí. Masový turismus vede svým způsobem i ke ztrátě regionální identity a řemesel.

Obrázek 1: Funkčně-prostorová typologie středisek cestovního ruchu v ČR.

Zdroj: MMR ČR, 2018

Současná krize nám nabízí příležitost podpořit oživení udržitelného šetrného cestovního ruchu. Elizabeth Becker, autorka knihy *Overbooked: The Exploding Business of Travel and Tourism*, předpokládá, že v budoucnu bude hnací silou udržitelnost a že základní pilíře globálního cestování 21. století – otevřené hranice, otevřené destinace a bezvívazový styk – se v krátkodobém ani střednědobém horizontu nevrátí. V obecné rovině lidé cestovat nepřestanou, ale faktorem, který bude nadále výrazně zpomalovat cestování do zahraničí, jsou různá zdravotní opatření a bezpečnostní rizika. (Becker, 2013)

Z průzkumu Mgr. Miroslava Rončáka odborného, asistenta Katedry rekreologie FTK UP v Olomouci a regionálního ředitele TCI Research, vyplývá, že se v Česku zvyšuje zájem o tuzemskou rekreaci a návštěvu destinací zaměřených na dlouhodobě udržitelný rozvoj. (Rončák, 2020) Snahou pracovníků a podnikatelů v cestovním ruchu i pracovníků veřejné správy je vytvářet podmínky pro uplatnění nových trendů v nabídce tuzemského cestovního ruchu. V této souvislosti se hovoří o šetrné venkovské turistice, která může vytvořit podmínky pro individuální rekreační pobyt na venkově v co nejširší nabídce možností např. návštěva vinařských sklípků spojená s prohlídkou výroby a konzumací vína, biolázeňství, pěší turistika, putování na kolech, jezdecký sport, agroturistika, v povodí řek rybaření a vodní sporty, v zimních měsících lyžařská turistika. Jednou z nových forem rozvoje šetrné turistiky je také průmyslový turismus, který umožňuje prohlídky atraktivních průmyslových a řemeslných

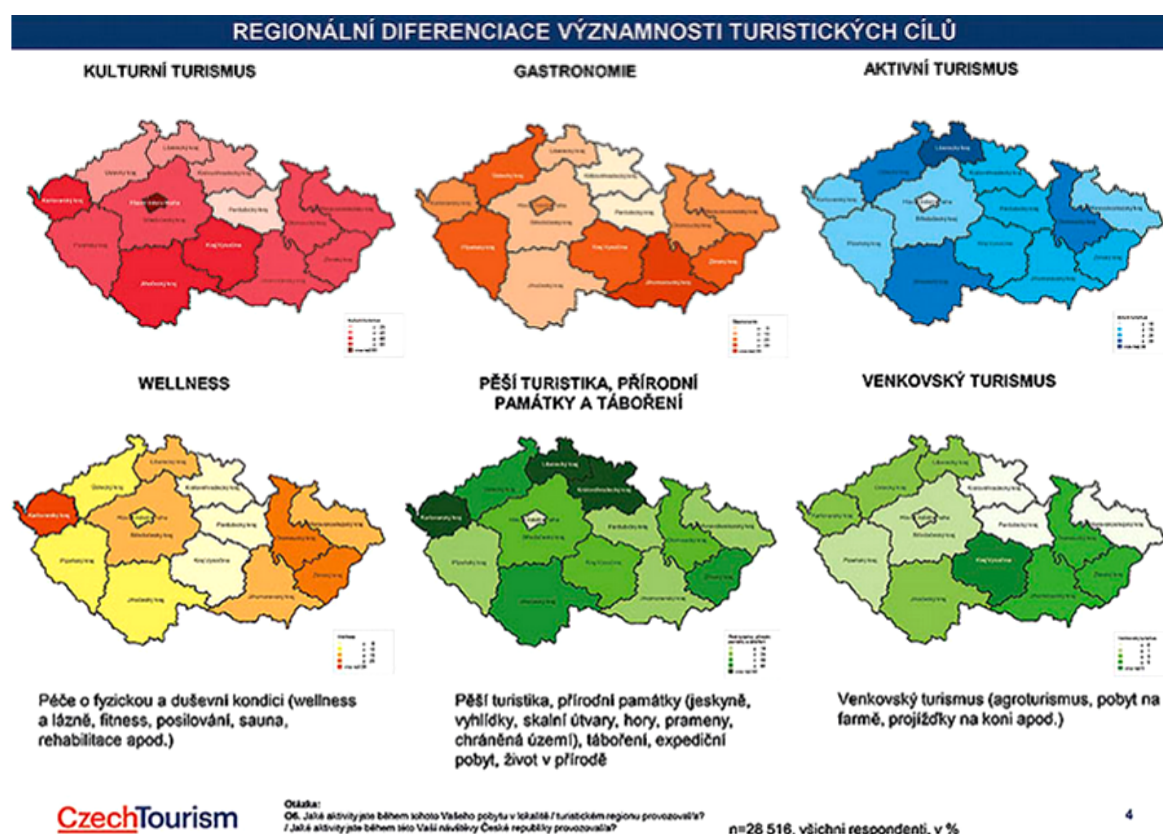
podniků na venkově s prodejem výrobků, studijní a vzdělávací pobyty, návštěvy muzeí průmyslu a řemesel.

1. Venkovský šetrný turismus

Pozitivním znakem šetrné venkovské turistiky je její individuálnost z hlediska nároků na potřebu kapacity v ubytování a stravování. Rozptýlení turistů do většího prostoru, decentralizace ubytovacích zařízení bez vysoké hotelové koncentrace může přispět k omezení zdravotních rizik i ke snížení devastace krajiny a životního prostředí. Venkovský šetrný cestovní ruch poskytuje pracovní příležitosti zemědělským i nezemědělským obyvatelům a tím umožňuje sociální a ekonomický rozvoj českého venkova.

Venkovské regiony mají různý turistický potenciál pro různorodé druhy venkovské turistiky a příslušné orgány obce, zejména zastupitelstvo obce a rada obce by měly věnovat možnostem rozvoje regionálního šetrného turismu dostatečnou pozornost. Vytvoření ucelené nabídky šetrných turistických programů a produktů zaměřených na různé tematické oblasti vyžaduje potřebný kontakt s místními obyvateli, porozumění mentalitě lidí i událostí jejich běžného života.

Obrázek 2: Regionální diferenciací významnosti turistických cílů

Zdroj: STATISTIKA&MY, 2019

Jedním z cílů venkovského cestovního ruchu je zaměřit pozornost na méně atraktivní regiony a směřovat nabídku na ekologický cestovní ruch, agroturistiku, cestovní ruch seniorů a osob se zdravotním handicapem, hipoturistiku, cykloturistiku, vzdělávací turismus, svatební turismus apod. (Kotíková, 2013)

Studenti architektury jako významní tvůrci hmotného prostředí by měli být seznamováni s řešením těchto aktuálních úloh. Na příkladu projektu, zpracovaného autorkou článku Annou Kuznetcovou, je uvedena jedna z možností, jak usměrnit tzv. „mass tourism“ přetíženého území Lednicko-valtického areálu.

2. Koncept odlehčení území Lednicko-valtického areálu

Celé území Lednicko-valtického areálu se rozkládá na 283 kilometrech čtverečních a představuje unikátní krajinářské dílo, které nechala vytvořit v průběhu staletí rodina Lichtensteinů. Areál tvořený komplexem zámků Lednice a Valtice a k nim náležející soubor umělecky ztvárněných zahrad protkaných unikátními stavbami je od roku 1996 zapsán do seznamu památek Světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO.

Podle státní agentury CzechTourism navštívilo v roce 2019 zámek Lednice 389 tisíc lidí a zámek Valtice 294 tisíc lidí. (CzechTourism, 2020) Návštěvníci jsou tuzemští a zahraniční turisté ze Slovenska, Rakouska, Maďarska, Polska, Ruska, ale i z Japonska, Číny, Thajwanu apod. Přestože rozvoj cestovního ruchu s sebou přináší řadu pozitivních vlivů ekonomických či socio-kulturních, objevuje se i celá řada negativních dopadů. Místní podnikatelé si stěžují, že přestože je Lednicko-valtický areál památkou světového významu a třetím nejnavštěvovanějším místem v republice, stát ho příliš nepodporuje. Lednice a Valtice se sice plní turisty, ale potřebná kvalita služeb tomu plně neodpovídá. Chybí peníze na infrastrukturu a podnikatelé, kteří se chopili iniciativy, jsou v nelehké situaci, protože podnikat se dá jen v době letní sezony a v zimě bojují o přežití, protože návštěvníci a s nimi spojené finance chybějí, ale náklady na nájem, údržbu a energie, zůstávají. (Humpolíková 2009)

Obrázek 3: Valtice - zaplněné nádvoří zámku.

Zdroj: SPORTUJ.COM, 2019

Do skupiny negativ dále patří nepostačující počet parkovacích míst, nedostatečná kapacita a počet dopravních spojení, velká dopravní zatíženost obce, přeplněnost podniků a rušení klidu v obci, vyšší nepořádek, nadměrné množství odpadků, vyšší kriminalita, krádeže a vandalismus, růst cen nemovitostí a lokálních výrobků, zhoršený stav místních cyklostezek a celkové znečišťování životního prostředí.

Turistický zájem o tuto oblast stále roste a tím i obavy, že Lednice i Valtice nebudou schopny pojmout tolik návštěvníků. Již dnes si individuální turisté stěžují na potíže při koupi vstupenek, fronty, tlačence, nedostatek parkovacích míst, nedostatečné služby dopravců, absence návštěvnických center pro cyklisty i pěší a celkovou nedostatečnou vybavenost: občerstvení, lavičky, toalety, půjčovny a úschovny bicyklů atd.

Obrázek 4: Železniční stanice Valtice-město s nedostatečným zázemím pro cestující

Zdroj: SPORTUJ.COM, 2019

Danou problematikou se zabýval na Fakultě architektury VUT v Brně diplomový projekt, který řešil problém přetíženého území Lednicko-valtického areálu rozptýlením množství turistů do blízké méně atraktivní lokality. Po analýze širších vztahů se ukázalo, že novým středem turistického zájmu by se mohlo stát okolí nedaleké obce Strachotín, které má výhodnou polohu a dobré napojení na základní dopravní směry (Břeclav, Brno, Mikulov). Jedná se o vinařský region s bohatou historií a kulturními i folklorními tradicemi.

Vznikl tak koncept odlehčení území Lednicko-valtického areálu a zároveň zvýšení atraktivity lokality Strachotín, která se nachází v bezprostřední blízkosti novomlýnské nádrže s výhledem na chráněné území Pálavské vrchy. V letním období tudy prochází trasa lodní dopravy, která propojuje další obce na břehu Nových Mlýnů a také tu vede cyklistická stezka.

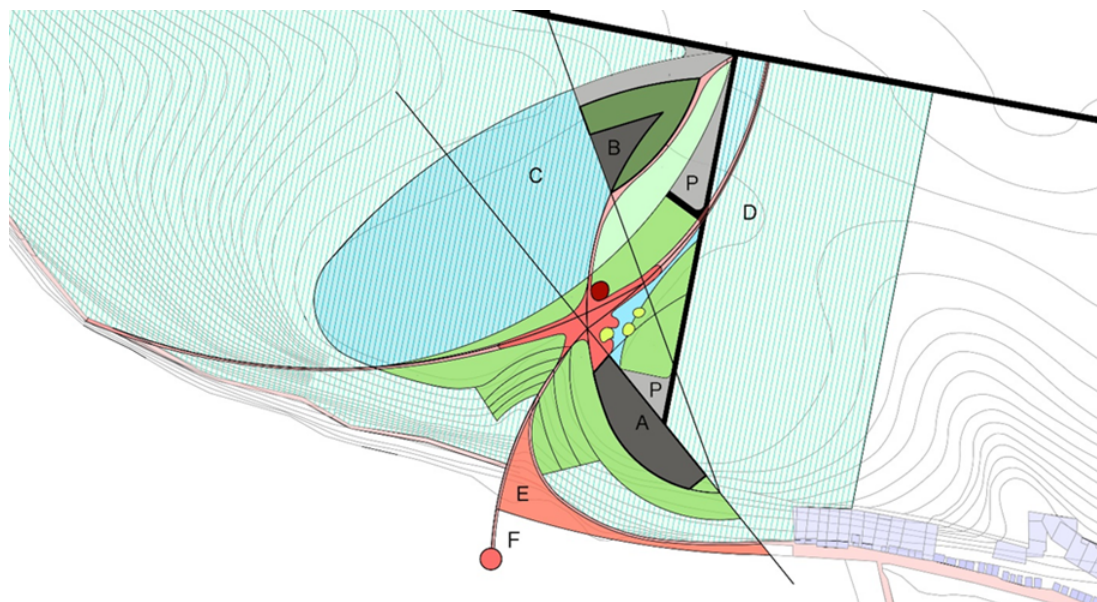
K řešení daného problému bylo vybráno území nad strachotínskými vinnými sklípky, které se na jižní hraně prudce svažuje k vodní hladině prostřední nádrže, jež je přírodní rezervací s hnízdišti ptáků. V minulosti sloužilo území k pěstování vinné révy. V současné době není zemědělská půda v této lokalitě využívána, ale existuje záměr viniční plochy obnovit.

Pro funkční využití území byly vybrány tradiční regionální funkce, které nebudou svým provozem zátěží pro okolí, naopak ho budou rozvíjet. Jedná se o umístění vinařského hospodářství, šlechtitelské stanice a multifunkčního skleníku.

Návrh vytváří nové prostředí pro různorodý rekreační pobyt. Vychází z tradic vinařského regionu, ale doplňuje ho o nové prvky, které revitalizují zanedbanou krajinu. Projekt nabízí program pro lidi různého věku a zájmů, oživuje kulturní život obce a bude celoročně fungovat

jak pro individuální turistiku, tak pro rekreaci místních obyvatel i volnočasové a vzdělávací aktivity studentů Vinařské školy ve Valticích a studentů Zahradnické fakulty Mendelu.

Obrázek 5: Funkční využití území, A – expoziční skleník, B – winery, C – šlechtitelská stanice, D – vinice, E – nábreží, F – ornitologická pozorovatelna, P – parkoviště.

Zdroj: vlastní

Budova vinařství s degustací vína je navržena jako objekt šetrně zapojený do krajiny a má podobu dvou vůči sobě posunutých zelených zvlněných střech, které plynule splývají s krajinou. Pozemek u vinařství funguje jako šlechtitelská stanice.

Budova multifunkčního skleníku nabízí botanickou zahradu spojenou s trasou poznávání i zážitků pomocí instalace multimediální techniky, která povýší klasický tropický skleník na svět přírodních zážitků. Objekt je připomínkou palmového skleníku v lednickém zámku a současně bude sloužit veřejnosti jako vzdělávací centrum v oblasti ochrany přírody s poselstvím, že příroda sice fascinuje, ale potřebuje i naši péči. V jižní části skleníku je umístěn jungle park, který odkazuje na tradici horolezectví na Pálavě. Skleník je rozsáhlou stavbou s možností pěstování středně vysokých stromů. Návrh hmoty byl inspirován přírodními formami, oblouky z dřevěných lepených vazníků tvarově napodobují větve a kmeny stromů. Aby objekt vytvořil novou přívětivou dominantu krajiny a nebyl převýšen, je ponořen do terénu a svou podobou kopíruje linie vrstevnic svahu.

Projekt zohledňuje klimatické podmínky staveniště, osazení objektů do terénu, tvar budov z hlediska tepelných ztrát, orientaci vůči světovým stranám a volbu systému vytápění. Energetický koncept je zaměřen na minimalizaci spotřeby energie, pasivní využívání sluneční energie, využívání obnovitelných zdrojů energie a použití moderních technologií – Solar Power Glass pro zatemnění zasklení, fotovoltaických článků a tepelného čerpadla země/voda.

Velký důraz je kladen na hospodaření s vodou. Areál bude mít přípojku k městskému vodovodu pro pitnou vodu, avšak jeho využívání bude omezeno na nezbytný objem. Dostatek vody pro provoz zajistí vrtané studny. Zásobu vody na zalévání bude řešit nádrž na dešťovou vodu. Projekt uvažuje i s využitím šedé a černé vody. Ty budou procházet přes podzemní tříkomorový sedimentační septik a následně putovat do kořenové čistíčky. Po vyčištění bude voda využívána jako užitková pro zalévání, úklid apod.

Obrázek 6: *Pohled z řešeného pozemku na Pálavské vrchy.**Zdroj: vlastní***Obrázek 7:** *Pohled na multifunkční skleník a centrální prostor**Zdroj: vlastní*

Inspirací pro řešení pěší komunikace a stezek jsou již existující turistické cesty, které procházejí pozemkem. Všechny komunikace, stezky a chodníčky se setkávají na hlavním náměstí před skleníkem. Náměstí je těžištěm celého areálu a je myšleno nejen jako místo setkávání a trávení volného času, ale i jako plocha pro různé komorní veřejné akce. Veřejný prostor je rozdělen trávníkem na menší funkční celky. Zde jsou rozmístěny vyhlídková věž, lavičky pro příjemné posezení, dva malé amfiteátry a dětská hřiště u vody. Automobilová doprava, cyklodoprava i pěší doprava jsou šetrně odděleny nebo spolu nenásilně integrují. Obslužná komunikace zasahuje do areálu pouze okrajově. Jedná se o krátkou komunikaci potřebnou pro provoz vinařství a o komunikaci, která zásobuje skleník. Cyklostezky vedou přes pozemek jenom v dolní části jako revitalizace existující trasy.

Nedílnou součástí projektu je návrh řešení nábřeží a umístění ptačí pozorovatelný na vodní plochu přírodní rezervace. Cílem je nijak nenarušit prostředí pro hnízdění ptáků a rozvíjet plán na výstavbu umělých ostrovů, který je navržen ochránci přírody. V prostoru nábřeží vznikne

malé mobilní občerstvení, parkování pro bicykly, odpočinkové a pozorovací plochy. Cyklisté a turisté mohou využít toto místo k odpočinku a relaxaci, nijak však neomezit hnízdící ptactvo. V zimě se může prostor využívat také pro bruslení a zimní turistiku.

Cílem navrženého řešení bylo zohlednit přírodní charakteristiku krajinného rázu v kontextu ekonomických, sociálních a environmentálních aspektů. Návrh areálu včetně nově založených vinic vytváří nový obraz v krajině, který je pohledově exponovaný z CHKO Pálava.

Obrázek 8: *Pohled z Pálavských vrchů na areál*

Zdroj: vlastní

Závěr

Je otázkou, jaký vliv bude mít koronakrize na snížení zájmu o zahraniční dovolenou a zvýšení poptávky o tuzemskou rekreaci. Lze předpokládat, že zdravotní a hygienické faktory budou hrát v nejbližším období důležitou roli v rozhodovacím procesu respondentů. Masový turismus bude ztrácet popularitu a lidé začnou upřednostňovat pobyt na venkově v ubytovacích, stravovacích a dalších zařízeních, která budou mít certifikát prokazující jejich zdravý, ekologický provoz.

V České republice byl vyhlášen nouzový stav na celém území 12. března 2020, trval do 17. května 2020 a 5. října 2020 došlo k opětovnému vyhlášení. Přestože byl nouzový stav v letních měsících ukončen, nadále platila celá řada mimořádných opatření. Podle Blanenského deníku z 16.10.2020 navštívilo v létě 2020 zámek v Lednici 256 tisíc turistů a zámek ve Valticích 134 tisíc turistů. Oproti roku 2019, ve kterém lednický zámek navštívilo 389 tisíc turistů a zámek ve Valticích 294 tisíc turistů, je to propad návštěvnosti u každé lokality zhruba o 100 tisíc. Pokles byl způsoben zejména vyloučením pořádání velkých akcí. Chybějící zahraniční klientela byla nahrazena tuzemskými návštěvníky. Kastelánka Martina Rudolfová míní, že kdyby byl provoz do konce roku normální, návštěvnost by se dorovnala. (BLANENSKÝ deník, 2020)

Z výše uvedeného vyplývá, že Lednicko-valtický areál bude i nadále zatížen hromadným cestovním ruchem. Proto je vysoce aktuální hledat řešení, která podpoří jeho odlehčení. Je zapotřebí vytvořit podmínky pro kvalitní individuální rekreační pobyt v okolních méně atraktivních lokalitách a zaměřit se na potřeby tuzemských návštěvníků.

Použité zdroje:

BECKER, Elizabeth,: The Exploding Business of Travel and Tourism, Nakladatelství:Simon & Schuster Harper Collins Publishers, 2013, s. 448, ISBN: 978-1439160992

BLANENSKÝ deník, 2020 [online]. Návštěvnost památek: Lysicím chyběla tisícovka lidí, Lednice zvalcovala Krumlov. [cit. 16.10.2020]. Dostupné z: <https://blanensky.denik.cz/z-regionu/lednice-cesky-krumlov-nejnavstevovanejsi-pamatka-20201015.html>

ČSÚ [Český statistický úřad], 2020 [online]. Zisk z cestovního ruchu v Česku dosáhl 295 miliard [cit. 28.2.2020]. Dostupné z: [dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/zisk-z-cestovniho-ruchu-v-cesku-dosahl-295-miliard](https://www.czso.cz/csu/czso/zisk-z-cestovniho-ruchu-v-cesku-dosahl-295-miliard)

CzechTourism, 2020. Návštěvnost turistických cílů 2019, Vydal CzechTourism, Praha, 2020. Vinohradská 46, 120 41 Praha 2 [cit. 20.2.2020]. Dostupné z: https://www.ccrjm.cz/wp-content/uploads/2020/05/CzT_Report_navstevnost2019_0400_20_CZ_XX_bez-barier.pdf

HUMPOLÍKOVÁ, Dagmar, 2009. [online] Turisté na jih Moravy přináší peníze, často ale ztrpčují místním život. [cit. 8.5.2009]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/turiste-na-jih-moravy-prinaseji-penize-casto-ale-ztrpcuji-mistnim-zivot.A090504_1184308_brno_jag

KOTÍKOVÁ, Halina.. Nové trendy v nabídce cestovního ruchu. Grada Publishing, a.s., Praha 2013, 208 s., katalog. č. 182227

RONČÁK, Miroslav. 2020 [online]. Dopady pandemie koronaviru na kvalitu života a cestování [online]. [cit. 24.6.2020]. Dostupné z: <https://www.icot.cz/dopady-pandemie-koronaviru-na-kvalitu-zivota-a-cestovani/>

Zdroje obrázků:

MMR ČR, 2018 [online]. Příprava politiky CR na období 2021 –2030. [cit. 19.4.2018]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/f416fcde-c279-472b-b201-e9470b97d061/PS_25_Koncepce-cestovniho-ruchu-21-_Voves.pdf.aspx?ext=.pdf

SPORTUJ.COM, 2019 [online]. LVA, Valtice: Od zámku k Reistně a na státní hranici. [cit. 13.11.2019]. Dostupné z: <https://www.sportuj.com/valtice-od-zamku-k-reistne-a-na-statni-hranici/>

STATISTIKA&MY, 2019 [online]. Tracking příjezdového a domácího cestovního ruchu. [cit. 13.8.2019]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/08/13/tracking-prijezdoveho-a-domaciho-cestovniho-ruchu/>

Poděkování

Tento článek vznikl za podpory studentské grantové soutěže na VUT v Brně pro rok 2020, konkrétně v rámci juniorského projektu specifického výzkumu BUDOUCNOST VENKOVA / FA-J-20-6391

VÝKON KOMPETENCIÍ STAVEBNÝCH ÚRADOV PODĽA AKTUÁLNEJ A PRIPRAVOVANEJ LEGISLATÍVY V SR A ČR

PERFORMANCE OF BUILDING COMPETENCES BASED ON THE CURRENT AND PREPARED LEGISLATION IN THE SLOVAK AND CZECH REPUBLICS

prof. JUDr. Eleonóra Marišová, PhD.¹
Ing. Ivana Lichnerová²

Katedra práva, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja,
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra
eleonora.marisova@uniag.sk¹
ivana.lichnerova@uniag.sk²

Kľúčové slová:

Verejná správa, stavebná kompetencia, stavebný zákon, nová legislatíva

Keywords:

Public administration, building competence, building act, new legislative

Abstrakt:

Výkon stavebnej kompetencie bol procesom decentralizácie verejnej správy na Slovensku delegovaný zo štátnych orgánov na obce bez ohľadu na ich veľkosť. Stavebným úradom na Slovensku je podľa súčasného stavebného zákona každá jedna obec. V Českej republike sa stavebným úradom stala obec, ktorá mala na výkon tejto kompetencie predpoklady v zmysle kategorizácie obcí. Stavebná kompetencia je administratívne veľmi náročnou kompetenciou, ktorá si vyžaduje neustálu reflexiu v svojej pôsobnosti. Malé stavebné úrady na Slovensku nezvládajú vykonávať túto kompetenciu – finančne, personálne, materiálno technicky. Stavebné úrady v Česku tiež majú problém s výkonom tejto kompetencie, čo je potrebné riešiť. Na Slovensku ale aj v Česku sa aktuálne rieši otázka prijatia novej legislatívy, ktorá by výkon stavebnej kompetencie zefektívnila. Podľa dostupných informácií však pôjde o dosť zásadné zmeny, protredníctvom ktorých výkon stavebnej kompetencie na Slovensku bude spätne transferovaný z obcí na štátne orgány, a v Česku budú kompetencie ponechané aj obciam III. kategórie, aj štátnym orgánom. To či tento krok bude efektívny pre spoločnosť, je doposiaľ otáznou.

Abstract:

The performance of building competence was during the decentralization of public administration in Slovakia transferred from the state bodies to municipalities regardless of their size. According to the current Building Act, every municipality is a building authority in Slovakia. In the Czech Republic, the building office became a municipality that had the prerequisites to exercise this competence in terms of categorization of municipalities. Building competence is an administratively very demanding competence that requires constant reflection in its scope. Small building authorities in Slovakia do not manage to exercise this competence due to financial, personnel, material and technical insufficiency. Building authorities in the Czech Republic also have a problem with the exercise of this competence, which needs to be solved. In Slovakia, but also in the Czech Republic, the issue of adopting a new legislation,

which would make the exercise of construction competence more efficient, is currently being addressed. According to the information available so far, however, these will be quite fundamental changes, through which the performance of construction competence in Slovakia will be transferred back from municipalities to state authorities, and in the Czech Republic the competencies will be left to municipalities of IIIrd. category, as well as to public authorities. Whether this step will be effective for the society, is still questionable.

Úvod

Slovensko bolo dlhé desaťročia súčasťou rôznych politických zoskupení. Udalosti roku 1989 spôsobili prechod od centrálného k demokratickému spôsobu správy a nastolili novú víziu smerovania štátu. Do 31. decembra 1992 bolo Slovensko súčasťou Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, avšak týmto dátumom a postupnými udalosťami s tým spojenými sa Slovenská republika (SR) 1. januára 1993 stala: samostatným, demokratickým, unitárnym štátom s vlastnou suverenitou, medzinárodnoprávnou subjektivitou a zároveň jednotným a nedeliteľným územím. Stali sme sa súčasťou štruktúr, ktoré začali fungovať samostatne a boli otvorené prijímaniu rôznych reformných zmien, podobná situácia nastala aj v Českej republike (ČR).

Ešte pred „rozpadom“ spoločného štátu v oboch, v súčasnosti samostatných politických štruktúrach, došlo prijatím zákona č. 367/1990 Zb. o obciach v platnom znení (v ČR) a zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v platnom znení (v SR) k „znovuzrodeniu“ verejnej správy na úseku samosprávy. Spomínaný zákon o obciach v ČR bol medzičasom nahradený zákonom č. 128/2000 Zb. o obciach, ktorým sa riadi súčasná samospráva v podmienkach ČR.

27

V kontexte následnej komunálnej reformy na území SR došlo k decentralizácii kompetencií prijatím zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky. Týmto zákonom delegovali orgány štátnej správy na obce/mestá výkon viac ako 300 kompetencií (Leško, 2015) spadajúcich do rôznych oblastí. V dôsledku uvedeného nastala situácia, že obce majú povinnosť pre svojich obyvateľov zabezpečovať už nielen originálne, ale aj prenesené kompetencie (dnes ich je spolu vyše 4 000). Tu však vzniká problém, že finančné prostriedky, ktoré poukazuje štát na zabezpečenie týchto kompetencií, obciam na Slovensku často nepostačujú, čo ich núti porušovať zákon a dofinancovať zabezpečovanie týchto kompetencií z vlastných rozpočtov.

Jednou z kompetencií, ktorá prešla z pôsobnosti štátnych orgánov na obce/mestá, je aj kompetencia na úseku stavebného poriadku.

V zmysle §117 zákona č. 50/1976 Zb. stavebného zákona v platnom znení sa už spomínaným prechodom kompetencií stala obec „stavebným úradom“, bez ohľadu na jej veľkosť, a teda má povinnosť zabezpečovať všetky činnosti v rozsahu prenesenej kompetencie s tým spojené.

V zmysle platnej a účinnej legislatívy v SR však obce využívajú možnosť a navzájom spolupracujú pri výkone stavebnej kompetencie, nakoľko malé obce by nedokázali vykonávať túto kompetenciu. Dochádza teda k spolupráci medzi obcami pri výkone stavebnej kompetencie v zmysle §20 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v platnom znení. Vo všeobecnosti však ide iba o dobrovoľnú, zmluvnú spoluprácu.

V Českej republike, bola stavebná kompetencia presunutá taktiež zo štátnych orgánov na samosprávu. Rozdiel medzi výkonom tejto kompetencie v SR a ČR však je, že v ČR postupne došlo k reforme verejnej správy prostredníctvom tzv. kategorizácie obcí. Uvedená kategorizácia bola realizovaná prijatím zákona č. 313/2002 Sb., ktorým sa zmenil zákon č. 128/2000 Sb. o obciach, a to konkrétne zákonom č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s povereným obecným úradom a stanovení obcí s rozšírenou pôsobnosťou. (Klimovský, 2010) Výsledkom tejto reformy v Česku doposiaľ je, že nie každá obec má kompetencie na zabezpečovanie totožných verejných služieb.

Napriek uvedeným skutočnostiam v oboch dnes už samostatných štátoch je neustále pretrvávajúci problém s výkonom stavebnej kompetencie.

Zmena k lepšiemu, usporiadanejšiemu či efektívnejšiemu výkonu stavebnej kompetencie v SR a ČR je v súčasnosti veľmi aktuálnou témou.

V podmienkach Slovenskej republiky ide dokonca o jeden s cieľov, ktorý si súčasná vláda SR definovala aj vo svojom „*Programovom vyhlásení na roky 2020-2024*“.

Aktuálna situácia či už na Slovensku ale aj v Českej republike je taká, že oba štáty sa snažia o prijatie „*nového balíka*“ legislatívnych predpisov stavebného práva. Nové znenia stavebných zákonov SR a ČR sú v súčasnosti v legislatívnych procesoch.

Cieľ

Cieľom predkladaného príspevku je zhodnotenie navrhovanej legislatívnej úpravy stavebných kompetencií v SR a ČR, ktorá reaguje na nedostatočnú a zastaralú právnu úpravu stavebného konania v oboch štátoch. V článku komparujeme a hodnotíme tie časti novopripravovanej legislatívy, ktoré majú priniesť zrýchlenie a zefektívnenie stavebného konania oproti súčasne platnej právnej úprave. Pri tomto hodnotení vychádzame zo zverejnených návrhov: Zákona o výstavbe (LP/2021/226) a čiastočne Zákona o územnom plánovaní (LP/2021/218) v SR a Návrhu stavebného zákona ČR v zmysle Rekodifikácie verejného stavebného práva zverejneného Ministerstvom pro místní rozvoj ČR.

V príspevku tiež uvádzame kvalitatívne výsledky nášho výskumu zameraného na výkon stavebnej kompetencie na Slovensku a v Česku za obdobie rokov 2014-2018.

Cieľom výskumu bolo zistiť názor na výkon stavebnej kompetencie predstaviteľov obcí/stavebných úradov za jednotlivé štáty.

Zistené skutočnosti ohľadom výkonu stavebnej kompetencie v oboch štátoch a súčasne porovnávanie zhodnotenie navrhovanej legislatívnej úpravy stavebných kompetencií SR a ČR v príspevku komparujeme s názormi autorov ako: Klimovský (2010); Mederly et al. (2019); Ryník, 2021) na harmonizáciu výkonu stavebnej kompetencie.

V minulosti sa Slavík – Grác – Klobučník (2010) vyjadrili, že výkon stavebnej kompetencie je veľmi problematický, chaotický a jeho zabezpečovanie potrebuje zmenu.

Metódy skúmania

Hlavným objektom skúmania predkladaného príspevku sú stavebné úrady na Slovensku a v Českej republike. Za Slovenskú republiku sú to stavebné úrady, ktoré rozlišujeme na tzv. spoločné stavebné úrady a samostatné stavebné úrady (ich štruktúra na Slovensku je rôznorodá, nakoľko nie sú legislatívou presne stanovené) a za Českú republiku stavebné úrady, ktorých sídla boli definované v mysle kategorizácie obcí.

Pre hodnotenie výkonu stavebnej kompetencie v SR (stavebné úrady Nitiranskeho a Košického kraja a ČR (stavebné úrady Pardubického a Libereckého kraja) definujeme výberový súbor stavebných úradov za oba tieto štáty, a súbor považujeme za štatisticky overiteľnú reprezentujúcu vzorku pre výkon tejto kompetencie. Reprezentatívnu vzorku sme získali na základe prepočtov prostredníctvom Sample Size Calculatora,

Na výskum problémov a ich možných riešení pri výkone kompetencií stavebných úradov v uvedených krajoch SR a ČR používame metódu riadených rozhovorov s vrcholnými predstaviteľmi obcí - stavebných úradov.

Metódu analýzy aplikujeme na navrhovanú legislatívnu úpravu stavebných kompetencií v SR a ČR a cielene sa zameriavame prínosy novej právnej úpravy pri transfere stavebných kompetencií z obcí na okresné úrady v SR a vytvorenia novej dvojčlennej sústavy stavebných úradov v ČR.

1. Súčasný výkon stavebnej kompetencie a navrhovaná právna úprava stavebného konania na Slovensku

V zmysle §117 zákona č. 50/1976 Zb. stavebného zákona v platnom znení je na Slovensku stavebným úradom každá jedna obec bez ohľadu na jej veľkosť. Uvedené sa do stavebného zákona dostalo jeho novelizáciou a to konkrétne zákonom č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých kompetencií z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky v platnom znení.

Slovenská republika je však počtom svojich obyvateľov a počtom obcí, 2 927 (Bačík, 2021), považovaná za vysoko fragmentovaný štát. (Slávik – Grác – Klobučník, 2010) Už v minulosti bolo jasné, že výkon stavebnej kompetencie, ale aj iných prenesených kompetencií, najmä v malých obciach bude problematický. Na základe uvedeného obce na Slovensku dostali možnosť dobrovoľne navzájom spolupracovať na základe zmluvy v zmysle §20 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v platnom znení.

Aktuálna situácia na Slovensku je taká, že stavebným úradom je v zmysle zákona č. 50/1976 Zb. v platnom znení je každá jedna obec, avšak mnohé z nich medzi sebou spolupracujú (v zmysle spomínaného §20 zákona č. 369/1990 Zb. v platnom znení) a stávajú sa súčasťou tzv. spoločných stavebných úradov. Tieto stavebné úrady však vznikajú chaoticky, nakoľko obec nemá zákonnú povinnosť ich vytvárať, ide iba o ich dobrovoľné vytváranie. Aj napriek tomu, že obce na Slovensku majú možnosť navzájom spolupracovať pri výkone stavebnej kompetencie, nie je táto možnosť celou spoločnosťou považovaná za ideálnu, najmä z dôvodu jej neustálenej legislatívnej vymedzenosti, ktorá by nemala byť založená len na dobrovoľnosti.

Kvalitatívnym výskumom realizovanom na výberovom súbore obcí Nitrianskeho a Košického kraja (za SR) sme analyzovali spokojnosť zamestnancov stavebných úradov a predstaviteľov obcí s výkonom stavebnej kompetencie na ich území.

Do uvedeného kvalitatívneho výskumu sme z celkového počtu obcí (815) Nitrianskeho (NR) a Košického (KE), zapojených 82,43 % obcí. Konkrétne za NR kraj išlo o výberový súbor 97,73 % obcí a za KE kraj výberový súbor 70,09 % obcí.

Tieto obce boli súčasťou 58,77% stavebných úradov (spoločných stavebných úradov a samostatných stavebných úradov) lokalizovaných v týchto krajoch, konkrétne 83,78% stavebných úradov NR kraja a 48,05% stavebných úradov Košického kraja.

Prvotne identifikovaným problémom, ktorý sme definovali kvalitatívnym výskumom, bol problém financovania stavebnej kompetencie. Štát zákonom č. 416/2001 Z. z. v platnom znení síce presunul výkon stavebnej kompetencie v SR zo štátnych orgánov na samosprávne jednotky a zaviazal sa plne financovať všetky náklady, ktoré pri výkone tejto kompetencie stavebným úradom vznikajú (v zmysle zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov), avšak realita je úplne iná.

Zástupcovia stavebných úradov, či už NR alebo KE kraja, plne vyjadrili súhlas s tým, že výkon stavebnej kompetencie je finančne poddimenzovaný. Výška štátnej dotácie, ktorú úrady získavajú na výkon tejto kompetencie, vôbec nezohľadňuje reálne náklady stavebných úradov. K uvedenému sa aktuálne vyjadruje aj podpredseda vlády SR pre legislatívu a strategické plánovanie Š. Holý (Ryník, 2021). Štát pri prechode kompetencie poskytol obciam majetok vo forme svojich nehnuteľností, kde by mohli výkon kompetencie realizovať, avšak mnohé budovy boli v nepoužiteľnom stave a bolo potrebné vložiť do nich finančný kapitál pre ich obnovu. Materiálno-technické zabezpečenie výkonu tejto kompetencie tiež podľa zástupcov stavebných úradov nie je na kvalitnej úrovni. Uvedení zástupcovia stavebných úradov/obcí nespomenuli využívanie žiadneho špeciálneho softvéru, ktorý by im na stavebnom úrade zľahčil ich prácu. Často ich skloňovaným problémom tiež bolo najmä personálne zabezpečenie výkonu stavebnej kompetencie, a teda obsadenie miesta zamestnanca stavebného úradu. V zákone č. 50/1976 Zb. v platnom znení sú presne definované požiadavky na zamestnanca stavebného úradu, kvalifikačné predpoklady sú žiaduce, stavebné vzdelanie je základom, právnické vzdelanie je vítané, avšak reálne v prípade mnohých stavebných úradov nezaplatiteľné. Podľa zástupcov stavebných úradov nie sú v rovnakom pomere definované kritériá na zamestnanca stavebného úradu a zároveň výška jeho mesačného ohodnotenia. Uvedené bolo, a súčasne aj je, jedným z dôvodov vytvárania dobrovoľnej zmluvnej spolupráce medzi obcami na výkon stavebnej kompetencie. Podľa názorov zástupcov stavebných úradov najväčšia časť štátnej dotácie na túto kompetenciu ide na mzdy zamestnancov stavebných úradov. V krajných prípadoch dokonca dochádza k tomu, že obce z vlastných zdrojov doplácajú spoločným stavebným úradom na mzdy zamestnancov stavebných úradov (čo je v zmysle zákona č. 369/1990 Zb. v platnom znení protizákonné).

O uvedenom vedia aj súčasní vládni predstavitelia, ktorí sa dokonca vyjadrili, že až 60 % celkových nákladov stavebných úradov na výkon kompetencie uhrádzajú obce z vlastných zdrojov. (Ryník, 2021)

Inú možnosť však nemajú. Okrem toho tiež treba dodať, že by privítali nových zamestnancov na stavebné úrady (avšak z uvedených dôvodov je to nereálne). Nových zamestnancov by na

stavebné úrady potrebovali najmä z dôvodu neustále sa zvyšujúcich administratívnych požiadaviek pre výkon kompetencie. Zavádzanie nových zmien a zvyšujúca sa byrokracia na stavebné úrady je v určitých prípadoch pre 1 zamestnanca stavebného úradu, ktorý vykonáva túto kompetenciu na spoločnej úradovni aj pre 8-13 obcí, v určitých prípadoch neúnosná. A celý výkon stavebnej kompetencie sa neustále realizuje v zmysle 45-ročného znenia stavebného zákona s novelami.

Na stavebných úradoch by určite prijali zmenu. Táto zmena by však mala v prvom rade vychádzať z prijatia nového znenia stavebného zákona a zároveň naň nadväzujúceho spôsobu vykonávania stavebnej kompetencie čoho nie sú zástancami iba zástupcovia obcí, ale k čomu sa v minulosti vyjadrili aj Mederly et al. (2019).

V súvislosti s výkonom kompetencie na úseku stavebného poriadku by podľa Programového vyhlásenia vlády SR 2020-2024 malo dôjsť k zrušeniu terajších stavebných úradov a presunu ich kompetencií na špecializované okresné úrady. Týmto by sa mal zefektívniť výkon kompetencie na úseku stavebného poriadku, a zároveň by sa malo už v roku 2021 dospieť k digitalizácii stavebných konaní. Uvedené je však už v súčasnosti v rozpore s tvrdeniami predkladateľa nového zákona o výstavbe Š. Holého (Ryník, 2021), ktorý uvádza, že digitalizácia stavebných procesov bude trvať dva až tri roky, pričom tiež konštatuje, že uvedené bude fungovať iba v tom prípade, keď všetky obce budú mať vytvorené územné plány v zdigitalizovanej podobe.

V zmysle novo-pripravovaného zákona o výstavbe budú mať práve obce povinnosť vytvoriť územný plán, ktorý bude následne do roku 2024 zdigitalizovaný, čím sa dospeje k zefektívneniu výkonu stavebnej kompetencie a skráteniu administratívnych procesov súvisiacich s výkonom tejto kompetencie.

Obsah pôvodného stavebného zákona č. 50/1976 Zb., ktorý je doposiaľ stále platný bude v jeho novej podobe rozdelený na dve časti. Konkrétne pôjde o Zákon o územnom plánovaní (ten je v súčasnosti v legislatívnom procese pod číslom LP/2021/218) a Zákon o výstavbe (aktuálne v legislatívnom procese pod číslom LP/2021/226).

Nové znenie „*zákona o výstavbe*“ pre SR prinesie mnoho zmien. Podľa Inštitútu urbánneho rozvoja (2021) „*prinesie veľa dobrého*“, ako napr.: stavebné úrady prejdú z obcí na štát, dospeje sa k digitalizácii konaní, zabezpečí sa skrátenie dĺžky vybavovania stavebného povolenie či dospeje sa k mnoho iným zmenám.

V zmysle obsahu LP/2021/226 navrhovanou právnou úpravou sa v SR zmení rozhodovacia právomoc pri povoľovaní stavieb a zriadia sa nové orgány štátnej správy, ktoré budú rozhodovať o stavebnom zámere. Zriadi sa ústredný orgán štátnej správy s vymedzenou územnou pôsobnosťou, Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR (Úrad) a pracoviská tohto Úradu, ktorými budú stavebné úrady pre územné obvody okresov v sídlach krajských miest (spolu 10).

Podľa dôvodovej správy k Zákonu o výstavbe (zverejnenej v rámci LP/2021/226) základnou povinnosťou stavebníka bude objednať vypracovanie projektovej dokumentácie u projektanta, ktorý bude realizovať proces povolenia stavby podľa pokynov stavebníka a zhotoviteľ stavby bude musieť byť podnikateľ na základe viazanej živnosti. Doteraz je to voľná ohlasovaná živnosť, na ktorú nie je potrebné nijaké odborné vzdelanie ani prax.

Návrh stavebného zámeru bude projektant zasielať orgánu posudzovania vplyvov na účely prerokovania s dotknutými orgánmi a určenie rozsahu hodnotenia navrhovanej činnosti prostredníctvom elektronického systému Urbion. Správa o výsledku prerokovania stavebného zámeru, by mala racionalizovať postup výstavby a odbremeniť stavebný úrad od zabezpečovania všetkých podkladov rozhodnutia, ako to teraz požaduje § 62 ods. 3 zákona 50/1976 Zb. v platnom znení.

Touto novou legislatívnou úpravou sa sleduje základný účel konania na stavebnom úrade, a to odstrániť rozpory z prerokovania stavebného zámeru, ktoré sa nepodarilo odstrániť stavebníkovi a projektantovi, a rozhodnúť o nich. Ak sa stavebníkovi a projektantovi podarilo odstrániť všetky rozpory a protichodné stanoviská, tak stavebný úrad vydá rozhodnutie o stavebnom zámere. Toto rozhodnutie bude podkladom pre spracovanie stavebnotechnickej dokumentácie, podľa ktorej sa môžu realizovať stavebné práce. Rozhodnutie o stavebnom zámere podľa nového Zákona o výstavbe nadobudne právoplatnosť dňom doručenia.

Právoplatné rozhodnutie o stavebnom zámere môže Úrad z podnetu stavebníka preskúmať, a to v max. lehote 2 mesiacov, ktorá je stanovená aj na podanie správnej žaloby podľa Správneho súdneho poriadku. V novo-navrhovanom ustanovení vidíme zásah do súčasne platného Správneho poriadku SR, ktorý upravuje dvojinstančné konanie, teda prípustnosť podania riadneho opravného prostriedku - odvolania stavebníka voči neprávoplatnému rozhodnutiu o stavebnom zámere. V novom znení Zákona o výstavbe chýba odkaz na Správny poriadok a konanie o stavebnom zámere už nebude podliehať dvojinstančnej úprave správneho konania. Správny poriadok sa bude aplikovať len na nariaďovanie stavebníkovi niečo vykonať pod hrozbou sankcie (priestupky, správne delikty) a výkon štátneho stavebného dohľadu.

Tak ako sme už uviedli, zriadi sa nový ostatný ústredný orgán štátnej správy - Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR a právomoc doterajších stavebných úradov (obcí) prejde na stavebné úrady, ktoré budú pracoviskami novozriadeného Úradu s vymedzenou územnou pôsobnosťou a ich hlavnou úlohou bude vykonávať pôsobnosť doterajších stavebných úradov. Novozriadené stavebné úrady budú posudzovať a rozhodovať o každom stavebnom zámere. Touto legislatívou sa budú transferovať tzv. rozhodovacie kompetencie z obcí na štátnu správu.

2. Súčasný výkon stavebnej kompetencie a navrhovaná právna úprava stavebného konania v Česku

S výkonom stavebnej kompetencie v minulosti mali problém aj v rámci Českej republiky. V tomto štáte však bola situácia čiastočne vyriešená tzv. kategorizáciou obcí, kedy výkon určitých kompetencií (vrátane stavebnej) bol delegovaný nie na každú obec, ale iba na obec, ktorá bola na to určená. Kategorizáciou obcí došlo k ich rozdeleniu na obce I., II., a III. kategórie vymedzené Vyhláškou Ministerstva vnútra ČR č. 388/2002 Sb. o stanovení správných obvodov obcí s povereným obecným úradom a správných obvodov obcí s rozšírenou pôsobnosťou v platnom znení.

Medzi jednotlivými kategóriami obcí mohla nastať situácia, že obce I. úrovne mohli spadať do správneho obvodu obce II. úrovne, ktorá bola súčasťou obcí III. úrovne. (Sedláček, 2015) Uvedené je aplikované dodnes. Kategorizácia obcí v ČR síce na určitý čas vyriešila problémy s výkonom stavebnej kompetencie na území štátu, avšak nie je možné povedať, že ich odstránila natrvalo.

V rámci nášho, už spomínaného kvalitatívneho výskumu bolo podobne ako v SR tak i v ČR našim cieľom analyzovať výkon stavebnej kompetencie z pohľadu zamestnancov/predstavitel'ov obcí/stavebných úradov, ktorí sú priamo zainteresovaní do výkonu stavebnej kompetencie v ČR.

Náš výskum sme za ČR realizovali na výberovom súbore obcí/stavebných úradov, ktoré sú lokalizované v rámci Pardubického (PR) a Libereckého kraja (LR).

Názor na výkon stavebnej kompetencie priamo z pohľadu zamestnancov stavebných úradov/obcí považujeme za veľmi dôležitý a prospešný pre ďalšie fungovanie stavebných úradov.

Do kvalitatívneho výskumu sme zapojili 79 stavebných úradov za ČR ako výberový súbor stavebných úradov Pardubického (PR) kraja (kde je 42 stavebných úradov) a Libereckého (LR) kraja (kde je 37 stavebných úradov). V Pardubicko a Libereckom kraji je podľa Českého štatistického úradu (2021) spolu lokalizovaných 684 obcí. Úspešnosť realizácie nášho kvalitatívneho výskumu na výberovom súbore stavebných úradov PR a LR kraja bola 100%-ná.

Z nášho kvalitatívneho výskumu, ktorý sme realizovali v rámci Pardubického a Libereckého kraja, sa nám javí výkon stavebnej kompetencie na základe odpovedí predstaviteľ'ov obcí/stavebných úradov za ČR menej problémovým ako v SR, avšak aj napriek tomu by v ČR privítali opätovnú zmenu vo výkone stavebnej kompetencie. Financie vždy boli a predpokladáme, že aj vždy budú ostrou hranou, ktorá bude mať vplyv na výkon akejkoľvek verejnej služby. V ČR za hlavné negatíva okrem nedostatočného financovania stavebnej kompetencie považujú: nedostatočné personálne obsadenie stavebných úradov, nízke platové ohodnotenie, nedostatočné technické/softvérové vybavenie, nedostatočná metodická podpora a prístup k právnym normám, nízka spolupráca a komunikácia s orgánmi nadriadenými stavebnému úradu.

Potreba rekodifikácie stavebného práva v ČR je diskutovaná už dlhé obdobie.

Medzi hlavné zmeny, ktoré by malo znenie nového stavebného zákona v ČR priniesť, by mali patriť nasledovné: povolenie k realizácii stavby by mal občan získať do 1 roka od podania jeho žiadosti, dospeje sa k digitalizácii správnych konaní, zrýchlia sa povoľovacie procesy no najmä sa vytvorí nová dvojčlenná sústava stavebných úradov. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR², 2021)

Na území SR by prijatie nového stavebného zákona malo priniesť, že dĺžka stavebného konania, ktorá doposiaľ trvala 300 dní, by sa mala skrátiť na 45 – 80 dní. (Holý, 2021)

3. Komparácia pripravovanej legislatívnej úpravy stavebného práva v SR a ČR

V zmysle pripravovanej legislatívy stavebného práva na Slovensku stavebným úradom na Slovensku už nebude obec. Nové znenie stavebného zákona na Slovensku, ktoré je v súčasnosti v legislatívnom procese (LP/2021/226) prináša pre obyvateľ'ov SR veľa novínok, ktoré by mali mať za cieľ zefektívniť ich kontakt so stavebným úradom a teda skvalitniť služby, ktoré sú im orgány verejnej správy pri výkone stavebnej kompetencie poskytovať.

Na jednej strane je zámerom súčasnej vlády SR predstaviť verejnosti najvhodnejšie znenie Zákona o výstavbe, ktoré bude prospešné pre celú spoločnosť.

Na druhej strane sú však názory, že pripravované znenie Zákona o výstavbe nie je v prospech spoločnosti a dokonca, že „výrazne obmedzuje práva verejnosti a obcí rozhodovať o svojom území“. (TASR, 2021)

Greguš (2020) je toho názoru, že základným problémom v stavebnom poriadku je dĺžka povoľovania stavby. Výkon stavebnej kompetencie je administratívne veľmi náročný. Autor tvrdí, že na základe analýzy Svetovej banky je Slovenská republika spomedzi 190 krajín sveta na 154. mieste (The World Bank, 2021) z hľadiska rýchlosti vybavovania stavebných povolení, totožná situácia je podľa autora aj v Českej republike (157. miesto, The World Bank, 2021)

Jednotným cieľom nového stavebného zákona v Slovenskej ale i v Českej republike by malo byť: zrýchlenie povoľovania stavieb, odstránenie nadbytočnej byrokracie či skrátenie lehôt zo strany štátu pri výkone stavebnej kompetencie.

Vládny návrh Zákona o výstavbe LP/2021/226 v SR vs. Vládní návrh stavebního zákona České republiky

Nová práva úprava stavebného práva na Slovensku poukazuje na to, že stavebným úradom už nebude obec. Doterajšie právomoci obcí, ako stavebného úradu prejdú na novozriadený ostatný ústredný orgán štátnej správy s vymedzenou územnou pôsobnosťou, pôjde o tzv. Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR. Uvedený úrad si bude v rámci svojej pôsobnosti zriaďovať pracoviská, ktorých hlavnou úlohou bude vykonávať pôsobnosť doterajších stavebných úradov. Zoznam pracovísk Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky, ktorými budú stavebné úrady pre územné obvody okresov v sídlach krajských miest (spolu 10) a stavebné inšpektoráty, bude stanovený vyhláškou k novému Zákonu o výstavbe.

34

V Českej republike taktiež dôjde ku zmene smerom k zriadeniu Najvyššieho stavebného úradu, Špecializovaného stavebného úradu a krajských stavebných úradov, ktoré budú tvoriť sústavu orgánov štátnej stavebnej správy a ktoré budú pre ňu správnymi orgánmi. Výkon kompetencie na úseku stavebného poriadku bude ponechaný iba obciam III. kategórie, ostatné budú zrušené. Úradmi územného plánovania v ČR budú obce s rozšírenou pôsobnosťou (obecné stavebné úrady) a krajské úrady.

Napriek uvedenému sa v ČR aj naďalej bude uplatňovať tzv. integrovaný model verejnej správy, ktorý je charakteristický inštitucionálnym spojením výkonu štátnej správy a samosprávy a to konkrétne na úrovni krajskej a na úrovni obecných úradov poverených výkonom štátnej správy. Tento model už aj v minulosti naplnil z hľadiska vnútornej efektívnosti v štáte potreby všetkých občanov, ktorí mali možnosť vyriešiť všetku pre nich potrebnú agendu v blízkosti miesta svojho trvalého pobytu. (Hruška et al., 2018)

Idea reformy verejnej správy vznikla ešte v podmienkach Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Zásady novej organizácie verejnej správy, položené v roku 1990, sa týkali všetkých jej stupňov a zložiek. Ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia č. 294/1990 Zb. boli zrušené príslušné ustanovenia o národných výboroch, a miestna samospráva bola kreovaná na úrovni obcí. Z uvedenej ústavnoprávnej novely vzišli zákony o obecnom zriadení, zákon SNR č. 369/1990 Zb. a zákon ČNR č. 367/1990 Sb., a teda už v roku 1990 v Slovenskej a Českej republike vznikol základ nového usporiadania verejnej správy (Kováčová, 2015)

Miestna verejná správa v SR sa začala budovať ako duálny model orgánov miestnej štátnej správy a orgánov miestnej samosprávy. Uvedenými zmenami dochádza k výraznej zmene v budovaní miestnej verejnej správy, ktoré je postavené na občianskom princípe zdola, a to v duchu slobodná obec v slobodnom štáte (Kováčová 2011).

V SR je od reformy samosprávy (po roku 1989) zavedený tzv. duálny model verejnej správy, ktorý podľa Nižnanského (2006) spočíva v inštitucionálne oddelenom výkone štátnej správy a územnej samosprávy s výrazným prenos kompetencií zo štátnej správy na samosprávu vyšších územných celkov a obcí do ich samostatnej samosprávnej pôsobnosti. Tento model bol zavedený prijatím zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a zákona č. 220/1999 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy, ako i ďalšími právnymi normami.

Počas reformného procesu došlo v SR k transferom kompetencií zo štátu na obce, a to zákonom č. 416/2001 Z. z. v platnom znení. Súčasným, novo-navrhovaným Zákonom o výstavbe dôjde k spätnému transferu stavebných kompetencií z obcí na štát, v čom vidíme nekonceptnosť nového legislatívneho riešenia.

Toto legislatívne riešenie podľa jeho pripravovaného znenia (Zákona o výstavbe), obsahuje v jeho jadre mnoho nových súčastí, ktoré by mali mať za cieľ zefektívniť výkon stavebnej kompetencie na území Slovenskej republiky.

Okrem iného uvedené znenie (podľa LP/2021/226) obsahuje nasledovné skutočnosti:

Riešenie dĺžky povoľovania stavieb by mala byť v oboch štátoch zabezpečená digitalizáciou stavebných konaní.

35

V rámci všeobecných ustanovení pripravovaného stavebného zákona v SR budú definované pravidlá pre povoľovanie stavieb. Akúkoľvek stavbu bude možné uskutočniť iba na základe rozhodnutie o stavebnom zámere alebo ohlásenia stavebnému úradu. Povoľovanie stavieb bude na Slovensku realizované výlučne elektronickou formou prostredníctvom vzniknutého systému Urbion v zmysle zákona č. 305/2013 Z. z. (zákon o e-Governmente) v platnom znení. V prípade, že pôjde o realizáciu niektorých z drobných stavieb osobami, ktoré nebudú disponovať prostriedkami elektronickej komunikácie uvažuje sa o tom, že takého úkony budú mať možnosť dotknuté osoby realizovať prostredníctvom dostupného integrovaného obslužného miesta. V rámci systému Urbion sa uvažuje aj o doručovaní písomností so zreteľom aj na alternatívnu formu doručovania, najmä v prípade, ak stavebník nedisponuje dostatočnými elektronickými komunikačnými prostriedkami.

Digitalizácia stavebných konaní je obsahom návrhu pripravovaného stavebného zákona aj v Českej republike.

Stavebník v ČR bude mať možnosť všetky úkony ohľadom vydania stavebného povolenia na realizáciu stavebnej činnosti vybaviť s pohodlia domova prostredníctvom tzv. Portálu stavebníka. Stavebník doposiaľ podával žiadosť na začatie stavebného konania s mnoho prílohami. V rámci digitalizácie podá stavebník návrh na začatie stavebného konania vrátane projektovej dokumentácie s potrebnými prílohami elektronicke prostredníctvom internetu. Systém po podaní žiadosti automaticky upovedomí všetky dotknuté osoby, ktoré majú povinnosť sa k uvedenému návrhu v rámci svojho úradu povinnosť vyjadriť.

Pred realizáciou každej stavby, okrem drobných stavieb je potrebné, aby stavebník v SR predložil stavebný zámer. V zmysle navrhovaného znenia Zákona o výstavbe v SR sa uvádza, že by bolo vhodné, aby pre stavebníka realizoval proces povolenia stavby projektant podľa pokynov stavebníka na základe ustanoveného právneho titulu. Ustanovuje sa tiež, že pri vypracovaní návrhu stavebného zámeru je projektant viazaný schváleným územným plánom obce alebo zóny.

V Českej republike je taktiež v zmysle novo-pripravovanej stavebnej úpravy definovaná potreba stavebného zámeru pred realizáciou stavby a taktiež s výnimkou drobných stavieb, ktoré budú podliehať iba ohláseniu. Stavebný úrad bude posudzovať, či je zámer v súlade s územno-plánovacou dokumentáciou, vymedzením zastavaného územia, cieľmi a úlohami územného plánovania a inými skutočnosťami.

Rozhodnutie o stavebnom zámere je rozhodnutím vo veci. Posudzujú sa všetky vplyvy na okolie a verejné záujmy. Vydaním rozhodnutia sa potvrdzuje súlad s týmito záujmami. Po vydaní rozhodnutia by nemala existovať administratívna prekážka pre realizáciu stavebného zámeru. Toto rozhodnutie je podkladom pre spracovanie stavebnotechnickej dokumentácie, podľa ktorej sa môžu realizovať stavebné práce.

Digitalizácia stavebných konaní či už v SR ale aj v ČR by mala byť rozhodujúcim faktorom skrátenia dĺžky stavebných konaní.

Nové znenie stavebného zákona či už v SR no aj v ČR myslí na veľmi často skloňovanú problematiku „*nepovolených stavieb*“, s ktorou sa v rámci územných obvodov stavebných úradov príslušné orgány zaoberajú už dlhé obdobie.

Doposiaľ používaný termín „*nepovolená stavba*“ sa posudzoval vo vzťahu k obsahu stavebného povolenia, avšak stavebný zákon umožňoval dodatočné povolenie nepovolenej stavby (§ 88a zákona č. 50/1976 Zb. v platnom znení), ktoré bolo zavedené do stavebného zákona v roku 1997 (zák. č. 229/1997 Z. z.). Možnosť dodatočného povolenia nepovolenej stavby časovo oddialila povinnú a okamžitú aktivitu stavebného úradu zasiahnuť proti nepovolenej stavbe. Tak stavebník spravidla stihol dokončiť stavbu, lebo stavebné úrady už nestačili včas reagovať ešte pred dokončením stavby (uložením pokuty a nariadením zastavenia stavby). V dôsledku toho zostávajú na území Slovenska stovky nepovolených stavieb alebo zmien stavieb, s ktorými sa po uplynutí zákonných prekluzívnych lehôt na postih nedá legálne nič urobiť.

Prijatím nového stavebného zákona na situácia s „*nepovolenými stavbami*“ na Slovensku zmení. V zmysle znenia novo-pripravovaného znenia stavebného zákona nebude možné takúto stavbu dodatočne zlegalizovať, takáto stavba nebude skolaudovaná. Postavenie čiernej stavby je priestupkom, resp. správnym deliktom podľa § 105-106 z. 50/1976 Z. z., ale po novom bude hlavná motivácia nestavať čiernu stavbu v tom, že bez kolaudačného rozhodnutia – ktoré sa nebude dať na čiernu stavbu získať - takúto budovu už nikto napríklad ani nepripojí na sieť. Výsledkom bude nepoužiteľná budova, ktorú bude navyše musieť stavebník na vlastné náklady – alebo na ťarchu pozemku štát namiesto neho – jednoducho zbúrať. Presná štatistika počtu „*nepovolených/nelegálnych resp. čiernych stavieb*“ na území SR nie je presne definovateľná, odhaduje sa však, že sa počet takýchto stavieb momentálne pohybuje okolo čísla 10 000. (Píry, 2020)

Veľká zodpovednosť bude v zmysle nového stavebného zákona presunutá na projektantov, každá stavba bude musieť byť navrhnutá tak, aby spĺňala všetky platné regulácie, teda bude musieť zapadnúť do územného plánu obce/zóny, stavba tiež bude musieť splniť všetky technické predpisy. Ak projektant navrhne stavbu, ktorá nebude spĺňať uvedené kritéria riskuje, že príde o svoje osvedčenie potrebné na výkon projektantskej činnosti.

V Českej republike je súčasná situácia taká, že platné a účinné znenie stavebného zákona umožňuje osobe, ktorá stavia bez stavebného povolenia stavbu dodatočne zlegalizovať. Ten kto stavia bez stavebného povolenia má dokonca možnosť roky sa „preťahovať“ o legalizáciu svojej stavby s tým, že táto stavba stále stojí a využíva sa.

Problémom v ČR je, že reálne stojacimi čiernymi stavbami nie sú len drobné stavby, ako ploty či garáže, ale aj veľké objekty. Úrady sa v ČR už dlhé roky trápia s mnohými takýmito objektmi, ktoré sa denno-denne používajú. Podľa Ministerstva pro místní rozvoj ČR (2021) bolo v roku 2018 v ČR povolených 70 211 stavieb, pričom ďalších 6 647 získalo povolenie dodatočne a 397 stavieb prikázali úrady odstrániť.

V ČR by však mala nastať situácia, podľa nového stavebného zákona, že pokiaľ stavebník začne stavať bez stavebného povolenia, ale preukáže, že staval v dobrej viere a zároveň, keď pôjde o stavbu, ktorú by úrad za normálnych okolností povolil, stavebník bude môcť stavbu dokončiť a následne zlegalizovať (dodatočne). Je potrebné však uviesť, že stavebník aj napriek dobrej viere dostane vysokú pokutu, ktorá bude odvodená od celkovej hodnoty stavby.

Nový stavebný zákon tiež dovoľuje stavebnému úradu u stavby, ktorá bola postavená „na čierno“, a teda, ktorá vznikla v zmysle porušenia zákona, v rozpore s územným plánom a zároveň ochranou prírody, postupovať rýchlo a efektívne tým, že nariadi odstránenie stavby. Stavba bude na štátne náklady odstránená. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2021)

Celá projektová dokumentácia stavby na území ČR musí byť spracovaná projektantom, alebo osobou, ktorá má vysokoškolské vzdelanie stavebného alebo architektonického smeru alebo stredoškolské vzdelanie stavebného smeru s maturitou skúškou a zároveň minimálne 3 roky praxe v projektovaní stavieb.

Výsledkom každej staviteľskej činnosti je kolaudácia stavby a následné zaradenie stavby na užívania.

V zmysle nového stavebného zákona SR budú podliehať všetky stavby/zmeny stavby, na ktoré bolo potrebné rozhodnutie o stavebnom zámere. Od kolaudácie budú oslobodené len stavby malého rozsahu, prípadne stavby, ktoré nebudú zasahovať do staticky dôležitých častí hlavnej stavby (v rámci ohlásenia stavby). Ak ide o jednoduchú stavbu, okrem bytovej budovy, stavebný úrad namiesto kolaudácie poverí stavebného inšpektora uskutočniť kolaudačnú prehliadku a vydať záverečné stanovisko stavebného inšpektora, ktorá je pre stavebný úrad podkladom pre vydanie kolaudačného osvedčenia stavby.

V ČR taktiež jednoduché stavby nepodliehajú kolaudácií (drobné stavby, na ktoré boli povolené len ohlásením), ostatné stavby si vyžadujú pred ich zaradením do používania kolaudačné rozhodnutie.

Nové znenie stavebného zákona na Slovensku, ktoré je aktuálne v legislatívnom procese sa týka výlučne výstavby. Nový zákon nepočíta s územným konaním a zároveň nepočíta s ním ani

novo-pripravovaný zákon o územnom plánovaní, ktorý je taktiež v legislatívnom procese (LP/2021/218). Územné konanie tak stratí zákonný základ. Preto územné konania o umiestnenie stavby začaté na stavebných úradoch podľa doterajších predpisov, ktoré neboli skončené právoplatnosťou rozhodnutia do konca roku 2022, dokončí úrad podľa tohto aktuálne platného zákona. Zhotovené stavby, zmeny stavieb, ktoré boli povolené podľa doterajších predpisov, ale ktoré neboli skolaudované a žiadosť o kolaudáciu sa skolaudujú podľa starej právnej úpravy. Stavby a zmeny stavieb, na ktoré postačovalo ohlásenie, ktoré bolo oznámené do konca roku 2022 sa dokončia podľa doterajších predpisov.

Existujúca dokumentácia pre územné konanie už podaná stavebnému úradu sa použije ako stavebný zámer na vydanie územného stanoviska, aby nebolo potrebné požadovať od stavebníka vypracovanie nového stavebného zámeru. Už vydané územné rozhodnutie bude plniť úlohu územného stanoviska pre potreby prerokovania stavebného zámeru a pre vypracovanie správy o výsledku prerokovania stavebného zámeru. Nakoľko dodatočné povolenie nebude možné, konania o nich sa nebudú uskutočňovať na stavebnej inšpekcii a stavebné úrady ich musia zastaviť. Podľa stupňa dokončenia stavby, stanoví stavebná inšpekcia ďalší postup pre posúdenie spôsobilosti stavby.

Podobne ako podľa novej legislatívy SR, tak i novo-pripravovanej legislatívny stavebného práva ČR bude potrebné aby bol stavebný zámer vypracovaný a následne zaslaný do Portálu stavebníka ČR.

Zhodnotením navrhovanej legislatívnej úpravy stavebných kompetencií v SR a ČR dospievame k názoru, že nová legislatíva je jednoznačne potrebná. Otázne však zostávajú spätné transfery stavebných kompetencií zo samosprávy na štát v SR a zrušenie kategorizácie obcí so stavebnými kompetenciami v ČR. Budú tieto legislatívne opatrenia v prospech stavebníkov v zmysle reformami proklamovaného posunu od „govern“ k „governance“?

Záver

Slovenská a Česká republika pri výkone stavebnej kompetencie pôvodne vychádzali z jedného právneho predpisu a to konkrétne zákona č. 50/1976 Zb. stavebného zákona. V Českej republike bol však medzičasom prijatý nový stavebný zákon a to zákon č. 183/2006 Sb. stavebný zákon, čím sa štát osamostatnil od spoločnej legislatívny. Na území Slovenskej republiky je zákon č. 50/1976 Zb. – stavebný zákon v platnom znení stále používaný.

V oboch susedných štátoch sa však pripravuje novelizácia platných a účinných znení stavebných zákonov.

Rekodifikácia stavebného práva v Českej republike by mala zefektívniť výkon stavebnej kompetencie, samozrejme totožne ako reforma stavebného zákona v SR.

Zmeny v oblasti stavebného poriadku na Slovensku sú dlhé obdobie veľmi diskutovanou témou. Stavebným úradom na Slovensku bola doposiaľ obec bez ohľadu na jej veľkosť. Uvedené by sa však malo zmeniť a stavebná kompetencia by mala prejsť zo samosprávnych orgánov do pôsobnosti štátu. Novovytvoreným centrálnym orgánom štátnej správy pre stavebníctvo bude Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR s celoštátnou pôsobnosťou. Stavebné kompetencie teda budú spätné presunuté zo samosprávy – z obcí na štátnu správu –

na stavebné úrady, ktoré budú pôsobiť v rámci okresných úradov a budú podriadené uvedenému centrálnemu orgánu štátnej správy.

V Českej republike sa plánuje vytvorenie novej dvojčlennej sústavy stavebných úradov, pričom bude tvorená: Najvyšším stavebným úradom a krajskými stavebnými úradmi v sídlach jednotlivých krajov. Výkon kompetencie na úseku stavebného poriadku bude teda ponechaný iba obciam III. kategórie, ostatné budú zrušené. Tento krok by mal priniesť zásadnú zmenu pri výkone kompetencie na úseku stavebného poriadku, ktorá bude viesť k odstráneniu nedostatkov úradov a orgánov, ktorých sa to týka. Súčasťou zmeny v stavebnom poriadku ČR bude aj jeho digitalizácia. Stavebník bude môcť prostredníctvom „portálu stavebníka“ (pod gesciou Ministerstva pre miestny rozvoj ČR) podať žiadosť o začatie stavebného konania, vrátane všetkej dokumentácie, elektronicky, pričom k dokumentom budú mať prístup všetky zainteresované strany, ktorých vyjadrenie bude potrebné. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020)

Na Slovensku sa taktiež plánuje zmena vo výkone stavebnej kompetencie a to hlavne v zmysle definovania cieľov súčasnej Vlády SR. Súčasťou reformy stavebnej kompetencie na Slovensku by mala byť zmena štruktúry stavebných úradov na Slovensku, prijatie nového stavebného zákona či samotná digitalizácia spojená s výkonom tejto kompetencie. Principiálnym rozdielom vo výkone stavebných kompetencií v oboch štátoch podľa novej stavebnej legislatívy je späzatie stavebných kompetencií zo samosprávy a ich transfer na štát, pričom v ČR ich budú zabezpečovať aj samosprávy, aj štát. Táto rozdielnosť vyplýva aj z tzv. duálneho modelu verejnej správy v SR a integrovaného modelu v ČR.

V meniacich sa transferoch kompetencií z obcí na štátne orgány v SR a zrušení obcí I. a II. kategórie (v rámci výkonu stavebnej kompetencie) v ČR vidíme nekoncepčnosť nového legislatívneho riešenia. Podľa nášho názoru by nemala novou legislatívou v SR dôjsť k centralizácii stavebných kompetencií a k ich spätnému presunu na štát a v ČR by bolo vhodné ponechať kategorizáciu obcí tak, ako bolo doposiaľ. Uvedeným krokom sa dospeje k porušeniu princípu bližšie k ľuďom, ktorý bol základnou myšlienkou v rámci procesu decentralizácie verejnej správy v oboch štátoch.

Podakovanie

Predkladaný príspevok pod názvom „*Výkon kompetencií stavebných úradov podľa aktuálnej a pripravovanej legislatívy v SR a ČR*“ bol spracovaný s čiastkových výstupov projektu VEGA 1/0190/17 „*Analýza modelov výkonu verejných služieb na úseku stavebného poriadku z hľadiska technickej efektívnosti, efektívnej veľkosti a priestorovej alokácie úradov*“, dizertačnej práce pod názvom: „*Hodnotenie výkonu kompetencií obcí na úseku stavebného poriadku*“ a z podpory projektu APVV-20-0076 pod názvom „*Odpady a stavby – modelovanie efektívnosti alternatívnych možností spolupráce správnych orgánov*“.

Zoznam použitej literatúry:

Český statistický úřad. 2021. Obce ČR. [online]. [cit. 2021-05-20]. Dostupné na internete: <https://www.czso.cz/csu/czso/uzemi-sidelni-struktura>

BAČÍK, V. 2021. *Slovenská republika – sumárne údaje*. Zoznam obcí SR. Dostupné na internete: http://www.sodbtn.sk/obce/index_kraje.php

Dôvodová správa k Zákonu o výstavbe: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2021/226>

GREGUŠ, M. 2020. Ako by mal vyzerat' nový stavebný zákon? [cit. 2021-05-20]. Dostupné na internete: <https://martingregus.blog.sme.sk/c/539888/ako-by-mal-vyzerat-novy-stavebny-zakon.html>

HRUŠKA, L. – HRUŠKOVÁ, A. – FOLDYNOVÁ, I. et al. 2018. Analýza vybraných prostorových aspektů veřejné správy a zlepšení dostupnosti jejích služeb. Ostrava: PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o., 2018.

HOLÝ, Š. 2021. Stavebný zákon nepripravujeme na objednávku developerov. Pomôže všetkým. Tlačová správa – týždenník TREND. Jozef Ryník. [04.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.trend.sk/ekonomika/stavebny-zakon-nepripravujeme-objenavku-developerov-pomoze-vsetkym>

Inštitút urbánneho rozvoja. 2021. Nový stavebný zákon prinesie veľa dobrého. [online]. [cit. 2021-05-20]. Dostupné na internete: <https://iur.sk/2021/02/18/novy-stavebny-zakon/>

KLIMOVSKÝ, D. 2010. *Samosprávy v EÚ Česká republika*. In: Územná samospráva. s. 32-37. Dostupné na internete: https://archiv.vlada.gov.sk/krajina/data/att/24361_subor.pdf

KOVÁČOVÁ E. 2015. Vývoj verejnej správy v podmienkach samostatnej Slovenskej republiky. [online]. [cit. 2021-05-20]. Dostupné na internete: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/17063/1/Kovacova.pdf>

LEŠKO, D. 2015. *Formation of regional level of self-government in the process of transformation in Slovakia*. In: Journal for universal excellence. September 2015, Vol. 4. Issue 3, p. A1-A11. [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné na internete: <https://www.fos-unm.si/media/pdf/RUO/2015%203/8.pdf>

MEDERLY, P. et al. 2019. *Výkon a financovanie prenesených kompetencií*. Bratislava: Zmos - Národný projekt Modernizácia miestnej územnej samospráv. 130 s. [online]. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na internete: https://nppmodmus.zmos.sk/download_file_f.php?id=1193191

Ministerstva pro místní rozvoj ČR. 2021. Nový stavební zákon. [online]. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na internete: <https://www.mmr.cz/cs/microsites/nsz/temata/na-cerne-stavby-si-posvitime>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2021. V čem budou spočívat' základní změny v novém zákoně? [online]. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na internete: <https://www.mmr.cz/cs/caste-dotazy/novy-stavebni-zakon/hlavni-zmeny-noveho-zakona>

NIŽŇANSKÝ, V. 2006. Decentralizácia. [online]. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na internete: http://www.komunal.eu/images/pdf/Register_pojmov.pdf

PÍRY, M. 2020. Čierna stavba. Žilina: EUROKÓDEX, s. r. o., 2020. 107 s.

RYNÍK, J. 2021. *Holého návrh stavebného zákona v očiach samospráv: Je nevykonateľný a neprijateľný.* TASR: [cit. 2021-04-01]. Dostupné na internete: <https://www.trend.sk/ekonomika/holeho-navrh-stavebneho-zakona-ociach-samosprav-je-nevykonatelny-neprijatelny>

SLÁVIK, V. – GRÁC, R.- KLOBUČNÍK, M. 2010. *Reflexia k problematike fungovania spoločných obecných úradov v Slovenskej republike.* GEPGRAPHIA CASSOVIENSIS IV. 2/2010. [online]. [cit. 2021-05-07]. Dostupné na internete: http://www.humannageografia.sk/clanky/slavik_grac_klobucnik_2010.pdf

TASR. 2021. *Mimovládky kritizujú novely stavebných zákonov, žiadajú ich stiahnutie a prepracovanie.* [online]. [cit. 2021-05-22]. Dostupné na internete: <https://www.trend.sk/spravy/mimovladky-kritizuju-novely-stavebnych-zakonov-ziadaju-ich-stiahnutie-prepracovanie>

The World Bank. 2021. *Ease of Doing Business rankings.* [online]. [cit. 2021-05-07]. Dostupné na internete: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

VZDELANIE A KVALIFIKÁCIA AKO ZÁKLADNÝ PREDPOKLAD SPOLOČENSKY ZODPOVEDNÉHO ROZHODOVANIA V MIESTNEJ SAMOSPRÁVE

EDUCATION AND QUALIFICATIONS AS A BASIC PREREQUISITE FOR SOCIALLY RESPONSIBLE DECISION-MAKING IN LOCAL GOVERNMENT

Mgr. Gabriel Mihályi, PhD.
doc. Ing. Štefan Hronec, PhD.
doc. Ing. Janka Beresecká, PhD.
Starosta obce Jesenské
Sobotská 10, 980 02 Jesenské
email: starosta@jesenske.sk
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Národná 12, 974 01 Banská Bystrica
email: stefan.hronec@umb.sk
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra
janka.beresecka@uniag.sk

Kľúčové slová:

spoločenská zodpovednosť, vzdelanie, kompetencie, miestna samospráva

Keywords:

social responsibility, education, competencies, local self - government

42

Abstrakt:

Miestne samosprávy so zaužívanými nástrojmi riadenia nemôžu odolávať súčasným vonkajším - politickým, legislatívnym, ekologickým a najmä ekonomickým a vnútorným krízam. Preto je potrebné analyzovať faktory nevyhnutné pre účelné, efektívne a hospodárne riadenie miestnej samosprávy vo vzťahu k riešeniu problémov a následný sociálno-ekonomický rozvoj. Pre úspešné riadenie obcí a regiónov, kariérny rast manažmentu je potrebné podľa štandardov kompetencií prispôbovať aj vzdelávacie programy. Úlohou predstaviteľov samospráv, je aj sceliť jednotlivcov do funkčného celku, pomocou manažérskych metód, nástrojov a budovaním dobrých medziľudských vzťahov, základom čoho je otvorená komunikácia, empatia a pripravenosť prijať nové poznatky t.j. učiť sa. Cieľom príspevku bolo zmapovať názory primátorov/starostov, poslancov a vedúcich pracovníkov t.j. manažmentu miestnej samosprávy na vzdelanie a kvalifikačné predpoklady, identifikovať vplyvy, súvislosti a oblasti, ktoré môžu mať vplyv na efektívnosť hospodárenia miestnej samosprávy. Cieľ príspevku vyústil do 7 výskumných otázok, na zodpovedanie ktorých bol vykonaný primárny výskum. Jeho výsledky boli spracované vedeckými metódami bližšie špecifikovanými v texte.

Abstract:

Local governments with the usual management tools cannot withstand the current external - political, legislative, ecological and especially economic and internal crises. Therefore, it is necessary to analyze the factors necessary for efficient, effective and economical management of local government in relation to problem solving and subsequent socio-economic development. For successful management of municipalities and regions, career growth of

management, it is necessary to adapt educational programs according to the standards of competencies. The role of local government representatives is also to unite individuals into a functional unit, using managerial methods, tools and building good interpersonal relationships, the basis of which is open communication, empathy and readiness to accept new knowledge, i. learn. The aim of the paper was to map the views of mayors / mayors, deputies and managers, i. local government management on education and qualifications, identify the impacts, context and areas that may affect the efficiency of local government management. The aim of the paper resulted in 7 research questions, to which the primary research was conducted. Its results were processed by scientific methods specified in more detail in the text.

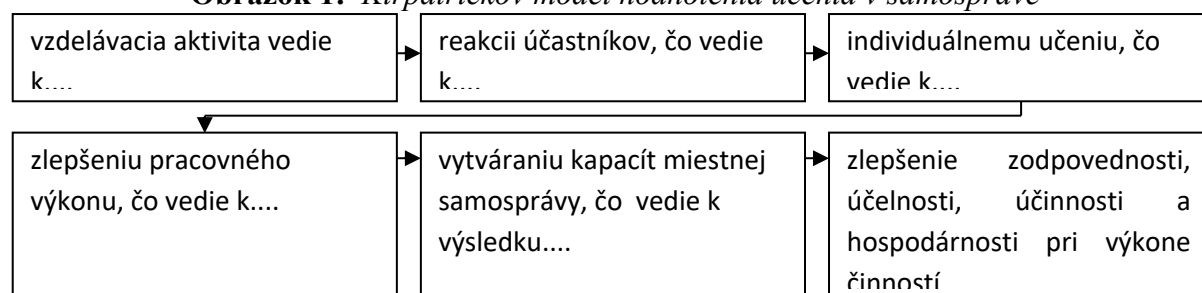
Úvod

V podmienkach znalostnej ekonomiky 21. storočia je schopnosť regiónu produkovať a priťahovať vzdelaný ľudský kapitál jedným z najvýznamnejších predpokladov regionálneho rastu (Melichová, a kol. 2018). Vzdelanie a vzdelávanie je dôležitým faktorom ekonomického rastu nielen na miestnej úrovni. Možno ho definovať ako proces získavania odborných, teoretických a praktických vedomostí, v priebehu vzdelávacieho procesu v školskom systéme, ale aj počas výkonu pracovných činností, počas riadenia samosprávy. Cieľavedomé získavanie poznatkov chápeme v zmysle požiadaviek trhu práce a budúceho uplatnenia na ňom (Čepelová, 1997). Pri osvojovaní poznatkov, činností a hodnôt sa pestujú u človeka tiež charakterové, citové a vôľové vlastnosti, i vlastnosti telesné a rozumové, ktoré predstavujú jeho mimoeconomické účinky (Pařízek, 1991), majú jednak špecifické funkčné určenie napr. k výkonu povolania, ale aj kultivačnú povahu – formujú ľudskú osobnosť (Ďurič, Hotár, Pajtinka, 2000). Aby sme lepšie chápali efekty a prínosy vzdelávania, musíme poznať aj jeho špecifiká. Zvláštnosti skúmal aj G. S. Becker (1975) v práci Human Capital. Vzdelávanie je do istej miery komplementárne s technológiou. Ďalším špecifikom vzdelávania je jeho nepresnosť, neskladovateľnosť resp. ťažká skladovateľnosť vzdelávania (Stehlíková, 2010), návratnosť investícií do vzdelávania je spravidla dlhodobá, (Friedman, 1994), merateľnosť (Becker, G. S., 1975). Vzdelanie plní v miestnej samospráve nielen ekonomickú, ale aj sociálno-kultúrnu funkciu. Ekonomická funkcia vzdelávania sa prejavuje predovšetkým v tom, že sa svojimi účinkami významne podieľa na formovaní subjektívneho činiteľa procesu spoločenskej reprodukcie, na formovaní kvalifikácie pracovných síl a na vytváraní ich pracovne profesijných schopností/kompetencií (Žižková a kol., 1989). Štatutári a manažment s vyšším vzdelaním sú schopní nielen iniciovať a realizovať štrukturálne zmeny, ale ich aj prijímať a prispôbovať sa im (Uramová, Valach, 2004). Súčasná a budúca prax vo verejnej správe bude determinovaná, od schopnosti učiť sa v rámci organizácií a inštitúcií verejnej správy ako aj schopnosti a ochoty učiť sa každého jednotlivca. Aby mozog využíval maximum svojich schopností, v praxi sa využívajú mentálne mapy (Šilhánková, a kol. 2019). V 90. rokoch 20. storočia v rámci stratégií UNESCO, OECD a EU miesto termínu celoživotného vzdelávania sa sústreďuje pozornosť práve na celoživotné učenie, ktorá ovplyvňuje formálne vzdelávanie, neformálne a informálne vzdelávanie (Bartoňková, 2009). Transformácia spoločnosti a jej nestabilita spôsobuje aj krízu osobnosti, ktorá sa prejavuje napríklad zvýšenou kriminalitou, nevôľou zúčastňovať sa na správe vecí verejných, vrátane starostlivosti a vzdelávania vlastných detí, zvyšujúcim sa počtom asociálneho správania sa (vandalizmus, neúctou k človeku, vzdelaniu a práci, neúctou k majetku, prírode, tradíciám, ku kultúrnym a umeleckým hodnotám a pod.) (Košťalová, 2012).

1. Význam a obsah kompetencií ako kvalifikačného predpokladu manažmentu miestnej samosprávy

Oxfordský slovník definuje kompetencie ako sily, schopnosť plniť uloženú úlohu. Pojem kompetencie sa týkajú základných rysov osoby, ktoré spôsobujú dosiahnuť vynikajúci výkon (Armstrong, 2007). V rámci kvalifikačných predpokladov a kompetencií zohrávajú významnú úlohu kompetencie pre tvorbu vízií, stanovenie cieľov a stratégií, atď. (Bartoňková, 2009). Rozvoj kompetencií zamestnancov, ale aj iných zainteresovaných strán v obciach možno vnímať ako rozvoj (Veteška, Tureckiová, 2008) sociálnych kompetencií (napr. komunikatívnosť, schopnosť pracovať v tíme), kompetencií vo vzťahu k vlastnej osobe (napr. samohodnotenie, schopnosť učiť sa a schopnosť myslieť, schopnosť niesť zodpovednosť) a kompetencií v oblasti metód (napr. podpora kritického rozmyšľania, kreativita a schopnosť riešiť problémy, hodnotenie práce, výkonov a pod. Vďaka rýchlemu tempu urbanistického rastu, rôznym krízam, klimatickým zmenám, (Vondrová, Šilhánková, 2020) je reálnou hrozbou, a vďaka vzácnosti statkov každým rokom dramaticky rastie potreba kompetentných pracovníkov. Je potrebné budovať kapacity, zavádzať optimálne spôsoby riadenia a rozvoja sídiel za pomoci presadzovania nových prístupov, metód a techník. (Fisher, Tees, 1996). Dôležitou súčasťou kompetentnosti predstaviteľov miestnej samosprávy (ale aj iných organizácií VS) je zavedenie informácií o výkonnosti do rozpočtu. Účelom je zlepšenie kontroly výdavkov, ako aj celkového riadenia výkonu. Nositeľmi kompetencie a zodpovednosti za čo najlepšie poskytovanie verejných služieb a efektívny výkon a hospodárenie nesú predstavitelia miestnej samosprávy volení predstavitelia, najmä štatutári miest, poslanci a zamestnanci obcí/miest. (OECD, 2010). Zároveň k dobrému hospodáreniu patria kompetencie a skúsenosti zodpovedných ľudí, ktoré sledujú, vytvárajú a ovplyvňujú finančné ukazovatele a tým fiškálne zdravie obce. V neposlednom rade kompetencie je nevyhnutné prispôbovať aj faktoru času resp. k časovému obdobiu - historické, aktuálne, rozvíjajúce sa t.j. budúce (Ramsey, 2013). Štatutári a manažment miest a obcí, podobne ako v súkromnom sektore čelia pri riadení rôznym vplyvom, navyše sú ovplyvnení faktormi, ktoré v súkromnom sektore absentujú. Sú to najmä občianska kontrola, verejná mienka, verejný záujem a iné. Práve rozhodovanie za účasti verejnosti v miestnych samosprávach tzv. verejná voľba, spája dva trhy a to trh politický a ekonomický, teda verejný a súkromný (Potůček a kol., 2005). Pri samotnom vzdelávaní (určovaní cieľov a obsahu vzdelávania) bude potrebné skúmať, či daný človek (napr. štatutár, vedúci, manažér, zamestnanec) svoj potenciál do výkonu premietnuť chce, vie a môže (Plamínek 2014). Hlavným testom dopadu vzdelávacieho programu je to, či sa výkon činností a služby samosprávy a iných organizácií verejnej správy poskytujúce služby zlepšili ako výsledok vzdelávacích investícií. Pre hodnotenie dopadu vzdelávacej aktivity konkrétnych účastníkov je vhodný Kirkpatrickov model hodnotenia učenia. Pre účely vedeckej štúdie je prispôbený na potreby a špecifiká verejnej správy resp. konkrétnej miestnej samosprávy (Fisher, F., Tees, W. 1998) .

Obrázok 1: *Kirkpatrickov model hodnotenia učenia v samospráve*

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Fisher, F., Tees, W. 1998

Metodika

Primárny výskum sme uskutočnili na reprezentatívnom súbore miestnych samospráv na Slovensku. Vo výberovom súbore boli zastúpené obce aj mestá. Súbor bol určený na základe dvoch kritérií, ktorými sú veľkosť, určená na základe počtu obyvateľov a poloha, určená na základe priestorového rozloženia v rámci krajov SR, prostredníctvom kvótného výberu. Percentuálne zastúpenie miestnych samospráv vo výberovom súbore nezodpovedá úplne percentuálnemu zastúpeniu veľkostných kategórií a priestorového rozloženia miestnych samospráv v základnom súbore. Z uvedeného dôvodu reprezentatívnosť výberového súboru sme overili prostredníctvom χ^2 kvadrát testu dobrej zhody. Výskumná vzorka podľa počtu zapojených miest a obcí a podľa počtu obyvateľov v porovnaní s počtom obcí zo SR podľa kategorizácie spĺňa podmienky reprezentatívnosti, t. z. zovšeobecnenia výsledkov výskumu z územia celého Slovenska. Dokazuje to aj modelovanie skutočných a očakávaných výsledkov výskumu, ktoré podľa štatistických ukazovateľov určuje početnú odchýlku $+ - 3$ medzi očakávaným a skutočným výsledkom, t.j. zapojených miest a obcí do výskumnej vzorky.

Tabuľka 1: Rozdelenie miest/obcí podľa reprezentatívnej veľkostnej štruktúry

	KÓD	POČET OBYVATE ŤOV	POČETNO ST		%		PLA NÉ %	KUM ULA TÍVN E	MODELOVANIE SKUTOČNÝCH OČAKÁVANÝCH VÝSLEDKOV VÝSKUMU $+ - 3$		
			SR	RE SP.	SR %	RES P..%			SKUT .	OČAK	RESID UAL
Valid	1	do 250	529	37	18,0	16,7	16,7	16,7	37	40	-3,0
	2	251-500	637	45	21,8	20,4	20,4	37,1	45	48	-3,1
	3	501-1 000	769	57	26,3	25,8	25,8	62,9	57	58	-1,1
	4	1 001-2 000	571	44	19,5	19,9	19,9	82,8	44	43	0,9
	5	2 001-3 000	173	17	5,9	7,7	7,7	90,5	17	13	4,0
	6	3 001-4 000	63	6	2,2	2,7	2,7	93,2	6	5	1,1
	7	4 001-5 000	34	1	1,2	0,5	0,5	93,7	1	3	-1,6
	8	5 001-10 000	61	6	2,1	2,7	2,7	96,4	6	5	1,4
	9	10 001-20 000	35	5	1,2	2,3	2,3	98,6	5	3	2,4
	10	20 001-50 000	42	1	1,4	0,5	0,5	99,1	1	3	-2,1
	11	nad 50 000	13	2	0,4	0,9	0,9	100,0	2	1	1,1
Spolu			2927	221	100,0	100,0	100,0		221	222	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Nasledujúca tabuľka prezentuje zastúpenie samospráv hľadiska ich regionálnej alokácie.

Tabuľka 2: Rozdelenie miest/obcí podľa reprezentatívnej regionálnej štruktúry

KÓD	KRAJ	MESTÁ A OBCE SR	OBSER VED N	PARTS	EXPECT ED N		VAR00001
1	Bratislavský	89	7	0,030	6,5	Chi-Square	13,952 ^a
2	Trnavský	251	14	0,086	18,7	df	7
3	Trenčianský	275	24	0,094	20,4	Asymp. Sig.	0,052
4	Nitrianský	355	22	0,121	26,3	a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 6,5.	
5	Žilinský	314	14	0,107	23,2		
6	Banskobystrický	518	71	0,177	38,4		
7	Prešovský	664	51	0,227	49,3		
8	Košický	464	25	0,158	34,3		
Spolu		2930	221	1,000			221 obcí/miest

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Výskumná vzorka podľa počtu zapojených miest a obcí podľa počtu obyvateľov a krajov v porovnaní s počtom miest a obcí zo SR podľa krajov len čiastočne spĺňa podmienku reprezentatívnosti (pozn. podľa skutočnej návratnosti dotazníkov podľa krajov v menšom alebo vo väčšom počte pre účely vyhodnotenia - tabuľky nižšie) - zovšeobecnenia výsledkov výskumu z územia jednotlivých krajov Slovenska. Štatistické ukazovatele poukazujú na modelovanie skutočných a očakávaných výsledkov výskumu, ktoré určuje početnú odchýlku ± 3 medzi očakávaným a skutočným výsledkom, t.j. zapojených miest a obcí do výskumnej vzorky podľa krajov. Nasledujúca tabuľka prezentuje rozdelenie obcí v zmysle počtu interných zamestnancov obecného resp. mestského úradu. Najväčší počet obcí disponovalo od 5 do 10 internými zamestnancami. Veľký počet obcí malo pre výkon svojich kompetencií len 1, prípadne 2 pracovníkov.

Tabuľka 3: Rozloženie výskumnej vzorky z hľadiska veľkosti mestského/obecného úradu

	KÓD	POČ. ZAM.	FREQUEN CYreque ncy	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	26	11,8	11,9	11,9
	2	2	39	17,6	17,8	29,7
	3	do 5	53	24,0	24,2	53,9
	4	do 10	41	18,6	18,7	72,6
	5	11-20	28	12,7	12,8	85,4
	6	21-50	20	9,0	9,1	94,5
	7	51-100	10	4,5	4,6	99,1
	8	nad 100	2	0,9	0,9	100,0
	Spolu		219	99,1	100,0	
Missing	System		2	0,9		
Spolu			221	100,0		

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Dĺžka praxe v samospráve (nemusí platiť absolútne) bola zisťovaná počtom volebných období v úrade samosprávy. Tie boli následne pretransformované na roky praxe (1 volebné obdobie 4 roky) pre lepšiu porovnateľnosť a prehľadnosť pri výskumnom porovnávaní.

Tabuľka 4: Rozloženie výskumnej vzorky podľa dĺžky praxe respondenta

	ROKY PRAXE	FREQUENCY	PERCENT	VALID %	CUMULATIVE %
Valid	0	2	0,9	1,0	1,0
	1	1	0,5	0,5	1,4
	3	1	0,5	0,5	1,9
	4	42	19,0	20,0	21,9
	5	2	0,9	1,0	22,9
	6	1	0,5	0,5	23,3
	7	6	2,7	2,9	26,2
	8	62	28,1	29,5	55,7
	12	45	20,4	21,4	77,1
	14	2	0,9	1,0	78,1
	15	1	0,5	0,5	78,6
	16	20	9,0	9,5	88,1
	20	7	3,2	3,3	91,4
	24	10	4,5	4,8	96,2
	26	1	0,5	0,5	96,7
	28	6	2,7	2,9	99,5
	37	1	0,5	0,5	100,0
	Spolu	210	95,0	100,0	
Missing	System	11	5,0		
Spolu		221	100,0		

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Väčšina obcí v prieskume disponovala primátorom/starostom, ktorý bol v samospráve už 2 volebné obdobia, resp. 1. Na druhom mieste sa umiestnili samosprávy so štatutármi s viac ako 2 volebnými obdobiami. Nasledujúca tabuľka prezentuje rozloženie výskumnej vzorky z hľadiska najvyššieho dosiahnutého vzdelania štatutára.

47

Tabuľka 5: Rozloženie obcí z hľadiska najvyššieho dosiahnutého vzdelania

VZDELANIE 16						
	KÓD	VZDELANIE	FREQUENCY	PERCENT	VALID %	CUMULATIVE %
Valid	1	ZŠ	1	0,5	0,5	0,5
	2	SOU	7	3,2	3,2	3,6
	3	SOU s matur.	24	10,9	10,9	14,5
	4	SOŠ	42	19,0	19,1	33,6
	5	gymnázium	5	2,3	2,3	35,9
	6	VŠ 1. stupeň	12	5,4	5,5	41,4
	7	VŠ 2. stupeň	110	49,8	50,0	91,4
	8	VŠ 3. stupeň	19	8,6	8,6	100,0
	Spolu		220	99,5	100,0	
Missing	System		1	0,5		
Spolu			221	100,0		

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Nasledujúca tabuľka prezentuje výsledok testu reprezentatívnosti výberového súboru sekundárneho výskumu.

Tabuľka 6: Charakteristika výberového súboru podľa veľkostnej skupiny obcí

VEĽKOSTNÁ SKUPINA	SKÚMANÝ POČET	OČAKAVANÝ POČET	ROZDIEL
1	47	44,9	2,1
2	54	54,7	-0,7
3	66	66,0	0,0
4	47	48,9	-1,9
5	14	14,8	-0,8
6	14	13,8	0,2
7	9	7,8	1,2
Spolu	251		

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Tabuľka 7: Štatistický test na výberový súbor

UKAZOVATEĽ	VEĽKOSTNÁ SKUPINA
Chi-Square	420 ^a
df	6
Asymp. Sig.	0,999

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Aby spĺňal súbor podmienku reprezentatívnosti, P - hodnota musí byť väčšia ako 0,05. V uvedenom prípade dosiahla hodnotu 0,999, čo znamená takmer ideálny reprezentatívny výberový súbor. Výsledky teda bude možné zovšeobecniť na podmienky celej SR. Cieľom výskumu bolo zmapovať názory primátorov/starostov, poslancov a vedúcich pracovníkov t.j. manažmentu miestnej samosprávy na vzdelanie a kvalifikačné predpoklady, identifikovať vplyvy, súvislosti a oblasti, ktoré môžu mať vplyv na efektívnosť hospodárenia miestnej samosprávy. Primárny výskum bol realizovaný dotazníkovým prieskumom. Otázky boli uzavreté, boli použité aj likertové škály, pričom pri bodovom hodnotení. Bod 1 predstavoval najmenšiu hodnotu a 5 bodov najväčšiu hodnotu. Cieľ práce vyústil do siedmich výskumných otázok, ktoré sú spracované v nasledujúcom texte s uvedením použitým vedeckých metód.

48

Výsledky a diskusia

Výskumná otázka č. 1 sa týkala hodnotenia veľkosti vplyvu kvalifikácie manažmentu samosprávy na celkové hospodárenie obce.

Tabuľka 8: Vyhodnotenie dotazníkov - Otázka 1

Body	1	2	3	4	5
Počet odpovedí – spolu 220 respondentov	2	5	28	92	93
Počet odpovedí v %	0,9	2,3	12,7	41,8	42,3

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Z výsledkov vyplýva, že respondenti prisudzujú veľkú váhu kvalifikačným predpokladom manažmentu miestnej samosprávy a jeho vplyvu na celkové hospodárenie mesta/obce. Až 42,1% respondentov hodnotilo otázku s bodom 5 a ďalších 41,6% s bodom 4. Spolu to je 84,1%. Na túto otázku neodpovedal z dotazovaných len 1 respondent.

Výskumná otázka č. 2 sa týkala dôrazu kladeného na kvalifikačné predpoklady pri výbere manažmentu samosprávy. Ide o obsadzovanie pozícií vedúcich úradov (prednostov), ako aj vedúcich pozícií jednotlivých oddelení.

Tabuľka 9: *Vyhodnotenie dotazníkov - Otázka 2*

Body	1	2	3	4	5
Počet odpovedí – spolu 221 respondentov	0	4	32	99	86
Počet odpovedí v %	0	1,8	14,5	44,8	38,9

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Kvalifikačné predpoklady manažmentu miestnej samosprávy pri výbere pracovníkov a spolupracovníkov považujú respondenti za veľmi dôležitú, až 48,9% respondentov hodnotilo s bodom 4 a ďalších 36,2 % s bodom 5. Spolu to je 85,1%. Toto hodnotenie je hlbšie skúmané a prepojené na ďalšie nasledujúce otázky výskumu. Pri výbere manažmentu miestnej samosprávy na pracovnú pozíciu v meste/obci kladú na kompetencie a skúsenosti pracovníkov a spolupracovníkov respondenti veľký dôraz. Viac ako kvalifikačné predpoklady vyzdvihujú dôležitosť kompetencií t.j. ako dokážu v praxi uplatňovať a prispôbovať svoje schopnosti a zručnosti. Táto výskumná otázka 3 posilňuje váhu aj predchádzajúcej otázky 2 a podobne sústreďuje pozornosť štatutárov a manažmentu miestnej samosprávy na hodnotenie kvality kompetencií pri výbere a počas výkonu pracovných činností podľa pracovného zaradenia. Toto zistenie je dôležité aj pre predstaviteľov malých obcí, ktoré sa potykajú s nedostatkom ľudských zdrojov. Otázkou každého štatutára a manažmentu bude ako mobilizovať ľudské zdroje a dostupný sociálny kapitál v obciach na výkon určitých úloh, kde sú a budú potrebné špecifické kompetencie. Spolupráca miest a obcí aj v tejto oblasti bude nevyhnutná, lebo sa najmä v mestách a väčších obciach sústreďujú odborné kapacity pre rôzne špecifické oblasti života, ktoré v súčasnosti mestá a obce musia pri výkone kompetencií riešiť. (viď. otázky nižšie sústreďené na efektívnosť hospodárenia)

49

Tabuľka 10: *Vyhodnotenie dotazníkov - Otázka 3*

Body	1	2	3	4	5
Počet odpovedí – spolu 219 respondentov	0	0	26	105	88
Počet odpovedí v %	0	0	11,9	47,9	40,2

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Na túto otázku neodpovedali 2 respondenti. Hodnotu 1 a 2 nepriradili v rámci tejto odpovedi žiadni respondenti. Výskumná otázka č. 4 vyjadrovala mieru, v akej vnímajú respondenti vplyv kvalifikácie na hospodárske výsledky samosprávy.

Tabuľka 11: *Vyhodnotenie dotazníkov - Otázka 4*

Body	1	2	3	4	5
Počet odpovedí – spolu 220 respondentov	0	5	49	93	73
Počet odpovedí v %	0	2,3	22,3	42,3	33,2

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Respondenti prisudzujú význam výberu personálu resp. manažmentu miestnej samosprávy na základe kvalifikačných predpokladov, lebo podľa nich to ovplyvňuje hospodárske výsledky mesta/obce. Hodnotu 4 (najviac v počte 93) uviedlo 42,1% respondentov, hodnotu 5 uviedlo 33% a v tejto časti uvádzali stredovú hodnotu 3 body 22,2% respondentov. Napriek tomu, že súčasná politická kultúra sa vyznačuje skôr negatívnymi javmi ako pozitívnymi (kauzy, zlé politické rozhodnutia, neefektívne využívanie finančných a dodatočných zdrojov, korupcia, medializované nedôstojné správanie politikov, časté zmeny zákonov, vplyvy rôznych záujmových skupín atď.) Výskumná otázka 5 smerovala

k zisteniu k potrebe výberu manažmentu podľa kvalifikačných predpokladov v miestnych samosprávach. Výsledky výskumu poukazujú na pozitívny prístup respondentov k potrebe výberu manažmentu, nakoľko na základe hodnotení si veľká väčšina respondentov uvedomuje, že súčasné sociálno-ekonomické vplyvy, politické vplyvy, požiadavky na uspokojenie potrieb občanov a rôznych partnerov a v neposlednom rade rýchle zmeny si vyžadujú kvalifikačné predpoklady, ktoré dokážu odolávať týmto výzvam. Na túto otázku neodpovedal len 1 respondent. V tomto bode je možné pozorovať odklon smerom k stredným hodnotám, pričom pri ďalšej otázke bola tendencia predne opačná. Respondenti vyššiu dôležitosť posudzujú kompetenciám a skúsenostiam, pred kvalifikačnými predpokladmi.

Tabuľka 12: *Vyhodnotenie dotazníkov - Otázka 5*

Body	1	2	3	4	5
Počet odpovedí – spolu 221 respondentov	0	4	32	99	86
Počet odpovedí v %	0	1,8	14,5	44,8	38,9

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Respondenti prisudzujú väčšiu dôležitosť a vyššiu váhu na výber personálu resp. manažmentu miestnej samosprávy na základe kompetencií a skúseností, lebo podľa nich to vo vyššej miere ovplyvňuje hospodárske výsledky mesta/obce.

Tabuľka 13: *Percentuálne zastúpenie odpovedí - Otázka 5*

		FREQUENCY	PERCENT	VALID %	CUMULATIVE %
Valid	2	4	1,8	1,8	1,8
	3	32	14,5	14,5	16,3
	4	99	44,8	44,8	61,1
	5	86	38,9	38,9	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SPSS

Hodnotu 4 (najviac v počte 99) uviedlo 44,8% respondentov, hodnotu 5 uviedlo 38,9% a stredovú hodnotu 3 body uviedlo len 14,5% respondentov. Spolu: 98,2%. Na základe Spermanovej korelačnej analýzy a vypočítaných koeficientov v štatistickom súbore t.j. súvislostí medzi otázkami a najmä vzťahu kvalifikačných predpokladov manažmentu (vrátane štatutára) samosprávy a efektívneho hospodárenia mesta/obce, nevyšla priama súvislosť, vyšla len nízka intenzita väzieb podľa korelačných koeficientov a korelačných pomerov, ktoré nepotvrdili významné súvislosti a vplyvy.

Tabuľka 14: Korelačná analýza vzťahov medzi vzdelaním, kompetenciami a efektívnym hospodárením – Otázka 5

			OT1	OT2	OT3	OT4	OT5	OT12	PZ14	RP15	VZD16
Spearman's rho	OT1	Korel. koef.	1,000	,463**	,330**	,564**	,483**	0,052	0,013	0,032	0,127
		Sig. (2-tailed)		0,000	0,000	0,000	0,000	0,440	0,849	0,645	0,061
		N	220	220	218	219	220	220	218	209	219
	OT2	Korel. koef.	,463**	1,000	,414**	,561**	,354**	-	-	0,021	0,017
		Sig. (2-tailed)	0,000		0,000	0,000	0,000	0,825	0,091	0,763	0,800
		N	220	221	219	220	221	221	219	210	220
	OT3	Korel. koef.	,330**	,414**	1,000	,468**	,540**	0,031	-	0,179*	0,028
		Sig. (2-tailed)	0,000	0,000		0,000	0,000	0,646	0,452	0,010	0,683
		N	218	219	219	219	219	219	217	208	218
	OT4	Korel. koef.	,564**	,561**	,468**	1,000	,585**	0,048	-	-0,013	0,080
		Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000		0,000	0,475	0,773	0,855	0,238
		N	219	220	219	220	220	220	218	209	219
	OT5	Korel. koef.	,483**	,354**	,540**	,585**	1,000	0,097	0,066	0,031	0,085
		Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000		0,151	0,331	0,653	0,210
		N	220	221	219	220	221	221	219	210	220
	OT12	Korel. koef.	0,052	-	0,031	0,048	0,097	1,000	,763**	0,053	,299**
		Sig. (2-tailed)	0,440	0,825	0,646	0,475	0,151		0,000	0,446	0,000
		N	220	221	219	220	221	221	219	210	220
	PZ14	Korel. koef.	0,013	-	-	-	0,066	,763**	1,000	-0,024	,272**
		Sig. (2-tailed)	0,849	0,091	0,452	0,773	0,331	0,000		0,729	0,000
		N	218	219	217	218	219	219	219	208	218
	RP15	Korel. koef.	0,032	0,021	,179**	-	0,031	0,053	-	1,000	-0,039
		Sig. (2-tailed)	0,645	0,763	0,010	0,855	0,653	0,446	0,729		0,575
		N	209	210	208	209	210	210	208	210	209
	VZD16	Korel. koef.	0,127	0,017	0,028	0,080	0,085	,299**	,272**	-0,039	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,061	0,800	0,683	0,238	0,210	0,000	0,000	0,575	
		N	219	220	218	219	220	220	218	209	220
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).											

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Zdroj: vlastné spracovanie

Na druhej strane respondenti vnímajú priamu súvislosť a aj korelačný koeficient poukazuje na to, že kompetencie a skúsenosti manažmentu patria už pri výbere pracovníkov/spolupracovníkov medzi dôležité kritériá pre rozhodnutie o výbere a významnou mierou ovplyvňuje efektívnosť hospodárenia mesta a obce. Väčšina respondentov považuje za najdôležitejšie kritériá pri personálnom výbere kompetencie a skúsenosť (t.j. schopnosti a zručnosti uplatňované v praxi - odbornosť) pracovníkov /

spolupracovníkov. Vzhľadom k tomu, že vo veľkej miere dotazníky vyplňali štatutári a manažment miest a obcí, toto zistenie je mimoriadne dôležité pre zvyšovanie efektívnosti hospodárenia v miestnej samospráve t.j. v mestách a obciach. Významnosť potvrdila práve Spermanova korelačná analýza v otázke 3, ktorá smerovala na otázku výberu manažmentu samosprávy na pracovnú pozíciu v obci/mesta a na kladenie dôrazu na kompetencie a skúsenosti/prax štatutára, člena manažmentu, pracovníka/spolupracovníka, ktoré pri skúmaní zahrnuli ako roky praxe. 6 výskumná otázka bola zameraná na procesy a činnosti manažmentu a ich vplyv na hospodárenie samosprávy. Respondenti mali na výber celkovo 5 vplyvov.

Tabuľka 15: *Vyhodnotenie dotazníkov - Otázka 6*

		POČET	PERCENTO	PLATNÉ %	KUMULATÍVNE %
A	0	94	42,5	42,5	42,5
	1	127	57,5	57,5	100,0
B	0	99	44,8	45,0	45,0
	1	121	54,8	55,0	100,0
	Spolu	220	99,5	100,0	
C	0	172	77,8	78,9	78,9
	1	45	20,4	20,6	99,5
	3	1	0,5	0,5	100,0
	Spolu	218	98,6	100,0	
D	0	42	19,0	19,0	19,0
	1	179	81,0	81,0	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
E	0	102	46,2	46,2	46,2
	1	119	53,8	53,8	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
F	0	188	85,1	85,1	85,1
	1	33	14,9	14,9	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
G	0	148	67,0	67,3	67,3
	1	72	32,6	32,7	100,0
	Spolu	220	99,5	100,0	
H	0	74	33,5	33,5	33,5
	1	147	66,5	66,5	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
I	0	138	62,4	62,4	62,4
	1	83	37,6	37,6	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
J	0	214	96,8	96,8	96,8
	1	7	3,2	3,2	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
K	0	173	78,3	78,3	78,3
	1	48	21,7	21,7	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
L	0	173	78,3	78,3	78,3
	1	48	21,7	21,7	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
M	0	190	86,0	86,0	86,0
	1	31	14,0	14,0	100,0
	Spolu	221	100,0	100,0	
N	0	221	100,0	100,0	100,0

Zdroj: SPSS

Sumarizáciu vyhodnotených výsledkov z frekvenčnej tabuľky na základe odpovedí podľa dôležitosti a hodnotenia respondentov prehľadnejšie reprezentuje aj nižšia uvedená tabuľka. Uvedené štatistické ukazovatele a hodnotenie predstavujú pretransformované hodnoty a poradie, ktoré vychádza zo sumarizácie vplyvov, ktoré prisúdili respondenti podľa danej otázky.

Tabuľka 16: *Procesy alebo činnosti manažmentu podľa najväčšieho vplyvu na hospodárenie mesta/obce – súhrn, Otázka 6*

OT.	POPIS	OBEČ	%	PORADIE
a	Vládna politika s orientáciou na miestne samosprávy	127	57,5%	3.
b	Kontakty a lobing	121	55,0%	4.
c	Sociálny kapitál obce/mesta	45	20,6%	9.
d	Úspešné získavanie grantov a dotácií	179	81,0%	1.
e	Ekonomika (pozitívne mikroekonomické a makroekonomické ukazovatele)	119	53,8%	5.
f	Investovanie do nových technológií	33	14,9%	11.
g	Splnené kvalifikačné predpoklady manažmentu	72	32,7%	7.
h	Kompetencie a skúsenosti manažmentu v oblasti riadenia, financií a ekonómie	147	66,5%	2.
i	Podpora hospodárskych aktivít miest/obcí	83	37,6%	6.
j	Zohľadnenie environmentálnych aspektov riadenia mesta/obce	7	3,2%	12.
k	Participácia občanov pri rozhodovaní a riadení miestnej samosprávy	48	21,7%	8.
l	Medzikomunálna spolupráca (medzi obcami/mestami)	48	21,7%	8.
m	Medzisektorálna spolupráca (verejno-súkromné partnerstvá)	31	14,0%	10.
n	Rôzne iné kompetencie a skúsenosti manažmentu			13.

Zdroj: vlastné spracovanie

Respondenti podľa dôležitosti a na základe svojich skúseností hodnotili a vyzdvihli prvých 5 procesov alebo činností manažmentu, ktoré podľa nich majú najväčší vplyv na hospodárenie obce/mesta. Výsledky hodnotenia v prvej časti otázky 6 budú predstavené ako súhrn prioritizovaných vplyvov podľa cieľov na 1. až 5. mieste. V druhej časti menej prioritizované vplyvy, predstavujú 6.-13. miesto (z čoho 2 obsadili zhodne 8. miesto). Intenzitu významnosti vplyvu vyjadruje popri poradí percentuálna hodnota (%) a počet respondentov, ktorí zahrnuli do výberovej vzorky 5 vplyvov (podľa pod otázkou, od a až n). Prvú polovicu priečky t.j. 1.-5. miesto hodnotilo viac ako nadpolovičná väčšina respondentov od 53,8% - 81%. Na prvom mieste hodnotilo až 81% (179) respondentov z rôznych miest a obcí úspešné získavanie grantov a dotácií, následne hneď k tomu 66,5% (147) respondentov kompetencie a skúsenosti manažmentu v oblasti riadenia, financií a ekonómie. Na treťom mieste upriamujú pozornosť 57,5% (127) respondentov na zásahy a rozhodnutia vlády - prostredníctvom vládnych politik s dopadom a orientáciou na miestne samosprávy. Táto časť sa týka rôznych vládnych rozhodnutí a legislatívy, kde miestna samospráva sa musí prispôbiť legislatívnym požiadavkám a novým predpisom a požiadavkám zo strany vlády a štátu. Kompetencie v tomto prípade sa musia sústrediť na aplikáciu nových noriem a legislatívnych požiadaviek vyplývajúce zo zákonov a rôznych predpisov do podmienok konkrétneho mesta alebo obce (napr. formou všeobecno-záväzných nariadení, interných predpisov alebo iných vnútorných smerníc danej miestnej samosprávy). Kvalita, rýchlosť, zrozumiteľnosť a presnosť uplatňovania týchto normatívnych aktov v živote miest a obcí často závisí práve na kompetenciách štatutárov a manažmentu miestnej samosprávy. Na štvrtej priečke mimo kvalifikácie a kompetencií objavuje podľa názorov respondentov – 55% (121) vplyv na hospodárenie miest a obcí, ktoré sa dajú zhrnúť podľa otázky 6_b do kontaktov a lobingu. Táto významná oblasť podľa hodnotenia vytvára priestor na zamyslenie. Jedná sa o také vplyvy, ktoré vychádzajú najmä z pohľadu osobnostných kompetencií štatutára a manažmentu miestnej samosprávy. Na jeho sociálnych zručnostiach, narábaní s pozíciou a mocou, ako aj budovania vzťahového kapitálu v minulosti (počas

kariéry) a súčasnosti. K tejto oblasti sa dá pričleniť aj osobný politický, vzťahový marketing a lobing, ktorý tvorí v súčasnosti významnú kompetenciu a konkurenčnú výhodu každého štatutára alebo člena manažmentu miestnej samosprávy. Na piatej priečke vyzdvihujú v hodnotení 53,8% (119) respondenti práve ekonomiku. Poukazuje to práve na vyzdvihnutie tejto dôležitej oblasti a jeho vplyvu na hospodárenie v podmienkach obcí napr. rozpočtové hospodárenie (so zreteľom na mikroekonomické a makroekonomické ukazovatele) z pohľadu bilancovania štatutárov a manažmentu. Otázky budú hlbšie preskúmané v rámci zhrnutia a syntézy poznatkov výskumu pre ďalšiu prax miestnej samosprávy. Druhú časť priečky t.j. 6. – 13. miesto hodnotili respondenti podľa váhy vplyvu na danú otázku v rozpätí 37,6%, - 3,2%, kde na otázku 6_n (14. v zozname) mali respondenti doplniť vplyvy podľa vlastného uváženia. Táto posledná časť tabuľky, patrí do nekategorizovaných odpovedí, lebo respondenti neuvedli vlastné názory, len využili rámcové kategórie uvedené v dotazníku (1.-13.).

Jednou z oblastí života miestnej samosprávy v rámci hospodárenia je lokálna hospodárska politika vo forme podpory hospodárskych aktivít miest/obcí. Jeho vplyv na hospodárenie miestnej samosprávy hodnotili respondenti na 6. mieste s výsledkom 37,6% (83). Intenzita významnosti vplyvov tejto oblasti sa priblížilo k najviac priorizovaným oblastiam z pohľadu respondentov a preto skončil pod 5. priečkou vplyvov. Práve táto oblasť vypovedá a proaktivite miest a obcí, lebo práve podnikateľské aktivity na území každej obce prispievajú k lepšej efektívnosti miestnej samosprávy vo forme napr. vytvárania nových pracovných príležitostí (podielové dane – v súčasnosti sú 70% uhrádzané z daní každého pracujúceho občana pre mestá a obce), každá investícia podnikateľských subjektov (MSP alebo aj veľkých firiem) prispieva k rozvoju (napr. aj vo forme platenia miestnych daní z nehnuteľností). Pri podpore rozvoja lokálnej ekonomiky resp. hospodárstva vznikajú ekonomické ale aj neekonomické prínosy. Splnené kvalifikačné predpoklady manažmentu a jeho vplyv na hospodárenie mesta/obce sa podľa odpovedí respondentov dostalo pri tomto hodnotení len na 7. miesto, t.j. 32,7% (72). Ostatné vplyvy boli pred kvalifikačnými predpokladmi viac priorizované (pozri 1. - 6. miesto). Na 8. mieste umiestnili dva vplyvy na hospodárenie mesta/obce, a to: participácia občanov pri rozhodovaní a riadení miestnej samosprávy s hodnotou 21,7% (48) a medzikomunálna spolupráca, taktiež 21,7% (48). Tieto výsledky vychádzajú zo súčasných postojov niektorých štatutárov a členov manažmentu, vzťah k spoločným hodnotám ako aj k samotnej spolupráci. Všetky tieto neskúmané oblasti môžu byť determinované na základe negatívnych skúseností respondentov, na ktoré sa výskum detailne nezameral. Veľká časť vychádza z nedôvery voči partnerom (napr. z nedodržania dohôd v minulosti) ako aj nedodržania etických princípov na rôznych úrovniach spoločnosti. Napriek tomu práve tieto oblasti majú v sebe najväčší potenciál pre riešenie súčasných problémov hospodárenia malých obcí, alebo miest z hľadiska efektívnosti. Účasť občanov pri rozhodovaní o živote miest a obcí, buduje dôveru ako aj zodpovednosť občanov za svoje mesto alebo obec. Spriehľadní lepšie finančné toky ako aj hospodárenie s nimi. Vďaka takejto verejnej kontrole je možné dosiahnuť lepšiu verejnú mienku o vedení a hospodárení mesta/obce. Podobne je to aj v oblasti spolupráce so susedmi, alebo s inými miestnymi samosprávami v rámci medzikomunálnej spolupráce. Spolupráca je a môže byť prínosom, ak je vzájomne výhodná v ekonomickej, sociálnej ale aj v iných oblastiach. Spoločnú spoluprácu podporia dobré dohody, zakotvené do zmlúv, podľa dohodnutých pravidiel a prínosov pre každú stranu. Podľa názorov respondentov medzisektorová spolupráca (verejno-súkromné partnerstvá, a pod.) v súčasnosti umiestnila na 9. mieste, s hodnotou 14,0% (31). Táto oblasť je novátorskou oblasťou pre zlepšenie efektívnosti prostredníctvom podpory vytvárania a umožnenia vzniku verejno-súkromných partnerstiev ako aj t.z. PPP projektov (public-private-partnership). Pozitívne príklady aj na Slovensku predurčujú miestne samosprávy, aby pri svojich strategických plánoch využili aj tento nástroj na rozvoj a zvyšovanie efektívnosti pri hospodárení. Podobne ako pri participácii občanov je a bude dôležité budovať vzťahy aj v oblasti vzniku verejno-súkromných partnerstiev. Na ďalšej úrovni na 10. mieste s váhou t.j. 20,6% (45) respondenti hodnotili sociálny kapitál obce/mesta, čo predstavuje intelektuálny kapitál, medziľudské vzťahy medzi zamestnancami, obyvateľmi alebo partnermi v každom meste alebo v obci. Rôzne štúdie doma a v zahraničí vyzdvihujú najväčší potenciál práve v oblasti mobilizácie sociálneho kapitálu v mestách a obciach. Je preto otázkou ako by štatutári mali zvyšovať svoju osobnú kompetenciu na mobilizáciu obyvateľov, aby dosiahli očakávaný efekt práve pri hospodárení mesta alebo obce? Nedostatok informácií o sociálnom kapitály, ako aj o metódach mobilizácie sociálneho kapitálu v miestnych samosprávach spôsobuje práve tento stav, čo spočíva v nízkej mobilizácii sociálneho kapitálu v mestách a obciach na Slovensku. Predstavitelia miestnej samosprávy súčasné trhové a globálne trendy t.j. investovanie do nových technológií, nepovažujú na miestnej úrovni za významný vplyv pri hospodárení

miest a obcí. Len 14,9% (33) respondentov vyzdvihlo vplyv tejto oblasti na hospodárenie mesta/obce. Umiestnilo sa na 11. mieste. Táto oblasť sa môže hodnotiť práve z hľadiska zdrojov, ktoré môžu byť investované do nových technológií a z hľadiska ich sociálno-ekonomických prínosov. Podobne ako pri podnikateľskom rozhodovaní je dôležitý aj faktor návratnosti investícií. Samotný efekt tejto oblasti pri hospodárení v miestnych samosprávach je málo využívaný a monitorovaný resp. aj hodnotený, čo potvrdzuje aj výskumná vzorka. Príčinou súčasného hodnotenia môžu byť nedostatočné a nekvalitné informácie, preto pri posudzovaní investovania do nových technológií respondenti posunuli tento vplyv na hospodárenie nižšie. Tento stav vytvára priestor pre hlbšie skúmanie a môže byť pretransformovaný, do ďalšej hypotézy pre ďalšie výskumné úlohy v budúcnosti, ktoré sa môžu týkať práve efektívneho hospodárenia miestnych samospráv.

Respondenti nepovažujú (12. miesto) pri hospodárení miest/obcí faktor - zohľadnenie a vplyvy environmentálnych aspektov riadenia mesta alebo obce. Len 3,2% (7) odpovedí upriamilo pozornosť aj na tento vplyv na hospodárenie mesta/obce. Každý neodôvodnený a neúčelne vynaložený výdav v ekonomike môže spôsobiť znížovanie efektívnosti, práve pri hospodárení. V miestnej samospráve sa na výdavky môžeme pozeráť podobne ako u podnikateľov - ako na náklady alebo ako na investície (ktoré sa orientujú do budúcnosti). Spoločenská zodpovednosť (CSR – Corporate Social Responsibility) podľa Zelenej knihy EÚ „je dobrovoľné integrovanie sociálnych a ekologických hľadísk do každodenných firemných operácií a interakcia s firemnými zainteresovanými osobami/organizáciami. V prenesenom význame na mestá a obce je ďalšia výstižnejšia parafráza definície World Business Council a to, - že spoločenská zodpovednosť je kontinuálny záväzok miestnej samosprávy chovať sa eticky, prispievať k dobrému hospodáreniu a rozvoju, zároveň sa zasadzovať o zlepšenie kvality života zamestnancov ich rodín, a rovnako aj miestnej komunite a spoločnosti ako celku. Znamená to, že pri posudzovaní efektívnosti hospodárenia musíme brať do úvahy vždy tri oblasti a to; nielen ekonomickú oblasť a to zisk a efektívnosť vo forme financií, ale aj sociálnu oblasť - dopad na ľudí, na ich zdravie a život, uspokojenie ich potrieb, pričom je potrebné udržať rovnováhu medzi životom ľudí a ďalšou oblasťou životným prostredím. Musíme byť ohľaduplní k životnému prostrediu, ako aj na celú planétu prostredníctvom práve so sústredením zdrojov a stratégií na danú oblasť v každej miestnej samospráve. To, že v dnešnom materiálnom svete aj štatutári a manažment hodnotili na poslednom mieste pri posudzovaní efektívnosti hospodárenia práve vplyvy na životné prostredie, vychádza zo zlej tendencie a hodnôt. Mestá a obce zohľadňujú len číselné, finančné a monetárne ukazovatele t.j. úzku časť ekonomickej oblasti. Do tejto oblasti patria aj ďalšie významné princípy a to: dobré riadenie, kvalita a bezpečnosť produktov a služieb, dodržiavanie etických kódexov, budovanie vzťahov so zákazníkmi, protikorupčné opatrenia, dobré vzťahy s investormi a ďalšie podobné kategórie. Pozitívne príklady manažovania spoločenskej zodpovednosti sa objavujú aj v globálne pôsobiacich spoločnostiach (napr. Google, IBM, Lindt atď.), v rôznych krajinách (napr. podpora Ecoturizmu v Kostarike, Rakúsko atď.), mestách a obciach sveta (Asociácia spoločenskej zodpovednosti, Praha, 5 naj miest na svete z hľadiska CSR 1. London, 2. Stockholm, 3. Edinburgh, 4. Singapore, 5. Wien atď.)

Tabuľka 17: Friedmanov test - Otázka 6

	PRÍEM. HODNOTA	PORADIE
a) Vládna politika s orientáciou na miestne samosprávy	9,12	3.
b) Kontakty a lobing	8,92	4.
c) Sociálny kapitál obce/mesta	6,53	10.
d) Úspešné získavanie grantov a dotácií	10,77	1.
e) Ekonomika (pozitívne mikroekonomické a makroek. ukazovatele)	8,86	5.
f) Investovanie do nových technológií	6,17	11.
g) Splnené kvalifikačné predpoklady manažmentu	7,43	7.
h) Kompetencie a skúsenosti manaž. v oblasti riadenia, financií a ek.	9,73	2.
i) Podpora hospodárskych aktivít miest/obcí	7,75	6.
j) Zohľadnenie environmentálnych aspektov riadenia mesta/obce	5,33	13.
k) Participácia občanov pri rozhodovaní a riadení miestnej samosprávy	6,62	8.
l) Medzikomunálna spolupráca (medzi obcami/mestami)	6,59	9.
m) Medzisektorálna spolupráca (verejno-súkromné partnerstvá, a pod.)	6,07	12.

n) Rôzne iné kompetencie a skúsenosti manažmentu	5,10	14.
Test Statistics ^a		
N	216	
Chi-Square	734,025	
df	13	
Asymp. Sig.	0,000	

Zdroj: SPSS

Pri výskumnej úlohe boli porovnané výsledky pomocou ďalšieho t.z. Friedmanovho testu. Výsledky odzrkadľujú veľmi podobné výsledky na 1.-7. mieste. Väčšie zmeny v poradí sa už neuskutočnili. Na 8. mieste sa umiestnil vplyv využitia participácie občanov pri rozhodovaní a riadení miestnej samosprávy na hospodárenie mesta/obce s hodnotou 6,62. Na 9. mieste s hodnotou 6,59 medzikomunálna spolupráca. Vzhľadom k tomu, že sa zaradili za radom už všetky priečky v hodnotení posunuli sa aj poradia. Na 10. miesto sa dostala hodnota 6,17 - otázka 6_f - investovanie do nových technológií, ďalej na 11. miesto s hodnotou 6,07 je medzisektorálna spolupráca. Na 12. mieste vplyv zohľadnenie environmentálnych aspektov riadenia mesta/obce pri hospodárení je veľmi nízky s hodnotou len 5,33. Na 13. mieste sú rôzne iné kompetencie a skúsenosti, bez zatriedenia s hodnotou 5,10. Výskumná otázka č. 9 bola zameraná na kvalifikačné predpoklady, ktoré respondenti získali prostredníctvom formálneho vzdelávania na škole/univerzite a podľa nich má významný vplyv na dobré hospodárenie mesta/obce. Pri vyhodnotení tejto časti výskumu bolo potrebné odpovede respondentov, ktoré boli v počte min. 1 – 3, začleniť do rámcových oblastí podľa kvalifikačných predpokladov, ktoré získali respondenti prostredníctvom formálneho vzdelávania na škole alebo univerzite (VŠ). Na základe ich skúseností im priradili významný vplyv vo vzťahu k dobrému hospodáreniu mesta alebo obce. Ako príklad odpovedí od respondentov je možné uviesť: komunikácia, budovanie vzťahov v jednotlivých oblastiach v spoločnosti, všeobecný prehľad o ekonomike, tvorba rozpočtov a finančné hospodárenie, monitoring, flexibilita, otvorenosť a kritické myslenie, základné práva a povinnosti orgánov samosprávy, pravidlá nakladania s majetkom, riadenie projektov, prehľad v legislatíve atď. Každá zatriedená odpoveď bola označená číslom 1 (pre jednoduchšie sčítavanie a štatistické vyhodnotenie odpovedí do Excel tabuľky). Na základe odpovedí respondentov podľa potreby výskumu vytvorili dve kategórie kvalifikačných predpokladov, ktoré respondenti získali prostredníctvom formálneho vzdelávania t.j. 9-11 Technická kvalifikácia a kompetencie (napr. čítanie stavených výkresov) a 9-12 Celoživotné vzdelávanie, profesionálny a osobný rozvoj (napr. osobnostný rast). Ostatné kategórie boli kategorizované a doplnené z otázky 8 (8.1. – 8.10.) pre potreby výskumu. Na vyhodnotenie odpovedí po kategorizácii bol využitý Friedmanov test, pomocou ktorého sa určilo poradie odpovedí podľa dôležitosti kvalifikačných predpokladov, ktoré respondenti získali prostredníctvom formálneho vzdelávania na škole/univerzite a podľa nich majú významný vplyv na dobré hospodárenie mesta/obce. Kategorizované odpovede – kvalifikačné predpoklady po zoradení sú nasledovné:

Tabuľka 18: Friedmanov test - Otázka 7

	KVALIFIKAČNÉ PREDPOKLADY	PRIEM. HODNOTA	FRIEDMAN	FREKVENCIA
OT9-A	Strategické vedenie a riadenie (manažment a marketing)	7,07	4.	16,70%
OT9-B	Tvorba rozpočtu a finančné hospodárenie	8,40	1.	30,37%
OT9-C	Operatívne finančné hospodárenie a riadenie hotovosti (cash flow)	7,83	2.	24,40%
OT9-D	Etické hodnoty v oblasti finančného riadenia a hospodárenia miest a obcí	5,56	10.	1,40%
OT9-E	Riadenie rizík a zmien	5,69	9.	2,70%
OT9-F	Riadenie projektov	6,00	8.	5,90%
OT9-G	Legislatíva, politika a implementácia do praxe	6,58	5.	11,80%

OT9-H	Budovanie vzťahov a sietí so zainteresovanými stranami a sociálne kompetencie	6,40	6.	10,00%
OT9-I	Verejné obstarávanie a spolupráca s dodávateľmi	5,47	11.	0,50%
OT9-J	Zabezpečenie monitoringu, kontroly a auditu	5,69	9.	2,7%
OT9-K	Technická kvalifikácia a kompetencie (zručnosti)	7,25	3.	19,00%
OT9-L	Celoživotné vzdelávanie, profesionálny a osobný rozvoj	6,05	7.	6,30%
Test Statistics ^a				
N		135		
Chi-Square		246,703		
df		11		
Asymp. Sig.		0,000		

Zdroj: SPSS

Tvorba rozpočtu a finančné hospodárenie získalo hodnotu 8,40 – OT9-B, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 67 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (30,37%). Operatívne finančné hospodárenie a riadenie hotovosti (cash flow) získalo hodnotu 7,83 - OT9-C, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 54 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (24,4%). Technická kvalifikácia a kompetencie (zručnosti) získalo hodnotu 7,25 - OT9-K, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 42 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (19,0%). Strategické vedenie a riadenie (manažment a marketing) získalo hodnotu 7,07 - OT9-A, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 37 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (16,7%). Legislatíva, politika a implementácia do praxe získalo hodnotu 6,58 - OT9-G, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 26 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (11,8%). Budovanie vzťahov a sietí so zainteresovanými stranami a sociálne kompetencie, získalo hodnotu 6,40 - OT9-H zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 22 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (10,0%). Celoživotné vzdelávanie, profesionálny a osobný rozvoj získalo hodnotu 6,05 - OT9-L, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 14 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (6,3%). Riadenie projektov získalo hodnotu 6,00 - OT9-F, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 13 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (5,9%). Zabezpečenie monitoringu, kontroly a auditu, získalo hodnotu 5,69 - OT9-J, rovnaké umiestnenie je pre Riadenie rizík a zmien - OT9-E, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 6 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (2,7%). Etické hodnoty v oblasti finančného riadenia a hospodárenia miest a obcí, získalo hodnotu 5,56 - OT9-D, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 3 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (1,4%). Verejné obstarávanie a spolupráca s dodávateľmi, získalo hodnotu 5,47 - OT9-I, zapojilo sa so svojimi samostatnými odpoveďami 1 respondentov, ktoré boli prisúdené do tejto kategórii (0,5%). Frekvenčná tabuľka poukazuje na pasivitu respondentov k danej otázke. 38,5% respondentov vôbec žiadnu odpoveď nezapísala, čo je v celkovom počte 85.

Záver

Ľudské zdroje verejnej správy sú formované na základe demokratických volieb (podľa ústavy pritom nie je dôležitá kvalifikácia), menovaním, kde sa výberové kritériá vzťahujú často na kvalifikáciu a skúsenosti, menej na schopnosť kreativity, tvorivosti a videnie rizík, či riešenie skutočných problémov v prospech občana t.j. klienta.

Vzdelanie, vzdelávanie a následne kvalifikácia predstavujú nepretržitý proces a teda jednu zo základných ľudských činností. Kvalifikácia a kompetencie predstavujú výsledok vzdelávacieho

procesu, ktorý má dve základné zložky – teoretickú a praktickú. Teoretická zahŕňa dosiahnutý stupeň vzdelania ako oficiálny doklad ukončenia vzdelávania vo formálnej vzdelávacej sústave a absolvované vzdelávanie v neformálnej vzdelávacej sústave. Praktická zahŕňa získané pracovné skúsenosti.

Cieľom príspevku bolo zmapovať názory primátorov/starostov, poslancov a vedúcich pracovníkov t.j. manažmentu miestnej samosprávy na problematiku vzdelávania a kvalifikačných predpokladov a identifikovať vplyvy, súvislosti a oblasti, ktoré môžu mať vplyv na efektívnosť hospodárenia miestnej samosprávy. Respondenti prisudzujú veľkú váhu kvalifikačným predpokladom manažmentu miestnej samosprávy a jeho vplyvu na celkové hospodárenie mesta/obce, lebo až 42,1% respondentov hodnotilo otázku s bodom 5 a ďalších 41,6% s bodom 4. Kvalifikačné predpoklady manažmentu miestnej samosprávy pri výbere pracovníkov a spolupracovníkov respondenti považujú za veľmi dôležité, až 48,9% respondentov hodnotilo s bodom 4 a ďalších 36,2 % s bodom 5. Spolu to je 85,1%. Respondenti prisudzujú veľkú váhu výberu personálu resp. manažmentu miestnej samosprávy na základe kvalifikačných predpokladov, lebo podľa nich to ovplyvňuje hospodárske výsledky mesta/obce. Hodnotu 4 (najviac v počte 93) uviedlo 42,1% respondentov, hodnotu 5 uviedlo 33% a v tejto časti uvádzali stredovú hodnotu 3 body 22,2% respondentov.

Na druhej strane respondenti vnímajú priamu súvislosť a aj korelačný koeficient poukazuje na to, že kompetencie a skúsenosti manažmentu, už pri výbere pracovníkov/spolupracovníkov patria medzi dôležité kritériá pre rozhodnutie o výbere a významnou mierou ovplyvňuje efektívnosť hospodárenia mesta a obce. Väčšina respondentov považuje za najdôležitejšie kritériá pri personálnom výbere kompetencie a skúsenosti (t.j. prax) pracovníkov / spolupracovníkov, čo v dôsledku smeruje na dosahovanie lepších výsledkov pri hospodárení obce. Vzhľadom k tomu, že vo veľkej miere dotazníky vyplňali štatutári a manažment miest a obcí, toto zistenie je mimoriadne dôležité pre zvyšovanie efektívnosti hospodárenia v miestnej samospráve t.j. v mestách a obciach.

Respondenti podľa dôležitosti a na základe svojich skúseností hodnotili a vyzdvihli prvých 5 procesov alebo činností manažmentu, ktoré podľa nich majú najväčší vplyv na hospodárenie obce/mesta. Výsledky hodnotenia v prvej časti otázky 6 budú predstavené ako súhrn priorizovaných vplyvov podľa cieľov na 1. až 5. mieste.

Kompetencie súvisiace s procesom vedenia, riadenia zdrojov (materiálne, finančné, ľudské, stratégie), s poskytovaním služieb, budovaním partnerstva, komunikácia s partnermi, procesy súvisiace s riadením zmien, rizík, projektov a pod. sú pomerne neviditeľné. Podobne hodnotenie výkonov, výsledkov a činností, ako je spokojnosť zákazníkov, alebo zamestnancov. Takisto rast výkonnosti, stagnácie alebo klesanie výkonnosti je často neviditeľné v organizáciách miestnej samosprávy, ak sa to pravidelne nesleduje. Podobne sú neviditeľné medzery v kvalifikácii a kompetenciách štatutára, manažmentu ako aj zamestnancov, alebo jednoducho v nedostatočnej vnútornej motivácii a osobného prístupu. Z poradia výskumu vyplýva, že monitoring, kontroly a audity sú len menej významný nástroj na zvyšovanie efektívnosti pri hospodárení, pričom práve tento manažérsky nástroj môže zohrávať významný vplyv na zlepšenie efektívnosti hospodárenia a kvality v miestnych samosprávach. Pravdepodobne už samotný význam pojmu „kontrola a audit“ vytvára v rôznych organizáciách najmä v organizáciách verejnej správy určitú rezistenciu medzi zamestnancami. Monitoring, kontrola a audit je bežným, ale výborným manažérskym nástrojom práve pri riadení zmien, identifikácii a odstraňovaní rizík a pod. Podobne je to aj s projektovým manažmentom (s jeho metódami a postupmi), lebo sú ešte málo využívané interne.

Použitá literatura:

ARMSTRONG, M., 2007. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada Publishing. 2007. 789 s. ISBN 978-80-2471-407-3

BARTOŇKOVÁ, H. 2009. *Vzdelávací strategie*. UP v Olomouci, ICV, 1. Vydání Olomouc 2009

BECKER, G. S. 1975. *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. New York: Columbia University Press.

ČEPELOVÁ, A. 1997. *Situation analysis and development in consumer prices of selected kinds of food in Slovakia from 1993 to 1995*.

ĐURIČ, L., HOTÁR, S.V., PAJTINKA, Ľ. 2000. *Výchova a vzdelávanie dospelých, Terminologický a výkladový slovník*, Bratislava, SPN, 2000, ISBN: 80-08-02814-9

FISHER, F., TEES, W.D.: *Dizajnovanie tréningu v oblasti ľudských sídiel v európskych krajinách*, Zväzok 2: Trénerské nástroje, Centrum spojených národov pre ľudské sídla (HABITAT), Nairobi 1996

FISHER, F., TEES, W.D., *Hodnotenie dopadu tréningu, Série tréningových materiálov*, Centrum spojených národov pre ľudské sídla (HABITAT), LSGAC-ICMA, Faber Bratislava 1998, ISBN 80-967503-7-2

FRIEDMAN, M. *Kapitalismus a svoboda*. Jinočany: H & H, 1994. ISBN 80-85787-33-4

KOŠTIALOVÁ, K. 2012. Individuálne a spoločenské výnosy vysokoškolského vzdelávania. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta. 2012. s.12-25.

MELICHOVÁ, K. a kol. 2018. *Univerzity ako determinant lokalizácie vzdelaného ľudského kapitálu*. In. XXI. mezinárodné kolokvium o regionálnych vedách [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, online 790 s. [cit. 2021-5-17]. ISBN 978-80-210-8969-3 (Wos)

OECD. 2010. *Education at a glance*. 2007. [online].[cit.2014-12-20]. Dostupné na: http://www.oecd.org/document/21/0,3746,en_21571361_33915056_35203221_1_1_1_1,00.html. ISBN 978-92-64-07566-5

PAŽÍZEK, V. 1991. *Obecná pedagogika*, 1991. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1.vyd. Praha, 71 s., ISBN 80-7066-339-1

PLAMÍNEK, J. 2014. *Vzdelávání dospělých*. Praha: Grada, 2014, 336 s., ISBN: 9788024748061

POTŮČEK, M. a kol. 2005. *Veřejná politika*. Praha: Slon Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 8086429504

RAMSEY, T.K., 2013 *Mesuring and evaluating the financial condition of local government*, Presented to the faculty of the Department of Public Policy and Administration California State

University, Sacramento, MPA. [online]. [cit.2017.1.10]. Dostupné na: <http://www.csus.edu/ppa/thesis-project/bank/2013/ramsey.pdf>

STEHLÍKOVÁ, E. 2010. Ekonomické aspekty stanovenia ceny vo vysokoškolskom vzdelávaní. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta. 2010. s.10-36.

ŠILHÁNKOVÁ, V. a kol. *Možnosti uplatnění mentálních map a asociačních analýz v regionálních analýzách*. In: Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách 2019 (MUNI ECON 2019) [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2019, online 795 s. [cit. 2021-4-17]. ISBN 978-80-210-9268-6 (Wos)

URAMOVÁ, M., VALACH, E. 2004. *Význam vzdelania vo vývoji štruktúry hospodárstva*. In: *Ekonomika a spoločnosť*. ISSN 1335-7069, 2004, roč. 5, č. 1

VETEŠKA, J. TURECKIOVÁ, M. 2008. *Kompetencie vo vzdelávaní*, Grada Publishing. 2008, str. 48-49

VONDROVÁ, S., ŠILHÁNKOVÁ, V. 2020. *Veřejné prostory a možnosti jejich adaptace na změnu klimatu na příkladu čtvrti Praha- Vršovice*. Hradec Králové: In: *Regionální rozvoj mezi teorií a praxí*. [online]. Hradec Králové. Civitas per populi, 2020, č.4. online 80 s. [cit. 2021-4-17]. ISSN 1805-3246

ŽIŽKOVÁ, J., JELÍNKOVÁ, T., VOLF, J. *Ekonomika nevýrobní sféry - sociálně ekonomické aspekty vzdělávání a školství*. Praha : VŠE, 1989. ISBN 80-03-00028-9

PodĎakovanie

Vedecká štúdia bola financovaná z projektu VEGA 1/0514/20 - The Application the Concept of Corporate Social Responsibility in Public Sector Organizations

NAVRHOVÁNÍ PŘÍRODNÍCH ŘEŠENÍ PRO ZELENOU A MODROU INFRASTRUKTURU PRO DOSAŽENÍ SDGs

DESIGNING NATURE-BASED SOLUTIONS FOR GREEN AND BLUE INFRASTRUCTURES FOR REACHING THE SDGS

Licia Felicioni, MSc

Czech Technical University in Prague, Faculty of Civil Engineering
Thákurova 2077/7, 166 29 Prague, Czech Republic
licia.felicioni@cvut.cz

Arch. Licia Felicioni - LEED® Green Associate™

Licia Felicioni is working at University Centre for Energy Efficient Building (UCEEB) and Czech Technical University in Prague (CVUT) as a junior researcher since September 2019 in the field of urban and building resilience, with the participation in several European Projects about urban resilience, natural disasters and retrofitting. She started the PhD in Civil Engineering at CVUT in October 2020 with a dissertation topic about sustainability and resilience of the built environment. Since 2020, she is LEED® Green Associate. She is also a member of ANCSA (Italian National Association for Historical and Artistic Heritage), where she works for increasing resilience in the Italian city centres. She graduated from the University of Bologna (Italy), Department of Architecture with a Master's degree in Sustainable Architecture with a focus on climate change, resilience and buildings' renovation.

Keywords:

Nature-based Solutions; green and blue infrastructure, urban resilience; Sustainable Development Goals, innovations.

Abstract:

Recent data show intensification of climate change phenomena, such as more frequent heavy rains and rising sea levels with consequent impacts on cities. Since the 2018 Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report outcomes are not positive, and a significant change is needed to keep the increase of temperature below 2 Celsius Degree, the United Nations are pushing to accomplish the Sustainable Development Goals (SDGs). This report investigates how Nature-based Solutions (NbS) for green and blue infrastructure can help meet the SDGs, focusing primarily on Goal 11 (Sustainable and Resilient Cities) and how the situation is for the accomplishment of SDG11 among the European countries. European Research and Innovations Agenda promotes the use of NbS in green and blue infrastructure since more natural and easy solutions to maintain. In conclusion, some NbS are shown as potential uses for the urban environment considering the future projection of floods at the European level.

Poslední data ukazují intenzifikaci jevů změny klimatu, jako jsou častější silné deště a stoupající hladiny moří s následnými dopady na města. Vzhledem k tomu, že výsledky zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) z roku 2018 nejsou pozitivní a je zapotřebí výrazná změna, aby se zvýšení teploty udrželo pod 2 stupně Celsia, usiluje OSN o dosažení cílů udržitelného rozvoje (SDGs). Tato zpráva zkoumá, jak mohou řešení založená na přírodě (NbS) pro zelenou a modrou infrastrukturu pomoci plnit cíle udržitelného rozvoje, přičemž se zaměřuje především na cíl 11 (udržitelná a resilientní města) a to, jaká je situace pro jeho dosažení v evropských zemích. Evropská agenda pro výzkum a inovace podporuje využívání NbS v zelené a modré

infrastruktury, protože se jedná o přirozenější a snáze udržitelné řešení. Závěrem lze říci, že některé NbS mají potenciální využití pro městské prostředí s ohledem na budoucí predikci povodní na evropské úrovni.

Introduction

Nowadays, there is a growing consciousness that green and blue infrastructure can offer various ecosystem services to support resilient urban environments. For instance, landscape architects and municipalities explore urban landscape design possibilities to use green elements to control air temperature, air quality, water storage and drainage, and noise reduction.

A broad literature is about new and effective strategies for reducing the rainwater runoff from the cities due to impermeable surfaces; the outcome is the design of a greener, more inviting urban environment, which lowers the risk of flooding and drought damage. This result is a sample of a decisive step towards more resilient cities that are adequately prepared for the next future (Fridell et al., 2020).

From now, there is a need to translate academic knowledge on the functionality of green and blue infrastructure into principles and how to integrate these methodologies into the design of multifunctional infrastructure with the help of Nature-based Solutions (NbS) (Gehrels et al., 2016). NbS are inspired and supported by nature; consequently, they are cost-effective and offer environmental, economic, and social benefits while helping build resilience (Delcroix, 2019; European Commission, 2020c). NbS can guide the stormwater runoff retention, detention, and infiltration, using solutions such as green roofs, blue-green roofs, bio-retention swales, and rain gardens. A few examples of NbS considered for using directly on the brooks or watercourses are dry polders, *noue paysagère* (floodable ditch), and restoration of the stream beds.

62

These more sustainable and resilient strategies will lead to reaching faster the goals set by the United Nations for 2030 (United Nations, 2015c, 2015b). For incentivising the use and knowledge about NbS, the European Union made some calls and results packs under the umbrella of the Horizon 2020 programme (H2020, 2014-2020). For instance, one package is “Nature-based solutions: Transforming cities, enhancing well-being” (European Commission, 2020a), aimed at developing innovative and user-friendly solutions for building sustainable, resilient and prosperous societies in order to mitigate the climate change impacts, such as floods or more frequent storm and the consequent power outage (Karagiannis et al., 2017). This package collects a series of EU projects, all addressing the Nature-based Solutions thematic.

The objective of the study

The rapid growth of urbanisation stresses the necessity of new sustainable paradigms for transition strategies toward resilient cities. This manuscript showcases different possible Nature-based Solutions (NbS) for blue and green infrastructure that can help at improving the climate responsiveness and resilience in the built environment and at meeting the Sustainable Development Goals (SDGs) (United Nations, 2015c, 2015b), in particular the Goal 11, aimed at sustainable cities and communities. Firstly, the future risk of flooding in Europe caused by rivers and sea-level increases is presented to understand which countries could be more affected by those threats. Secondly, a brief overview of European programmes, and mostly SDGs, is given to showcase the link with the NbS. Thirdly, to help reach the target and EU goals, some

resilience assessment tools, especially focused on meteorological disasters, are presented. Finally, a few examples of NbS for future developments are highlighted.

1. Hydro-Meteorological risk in Europe

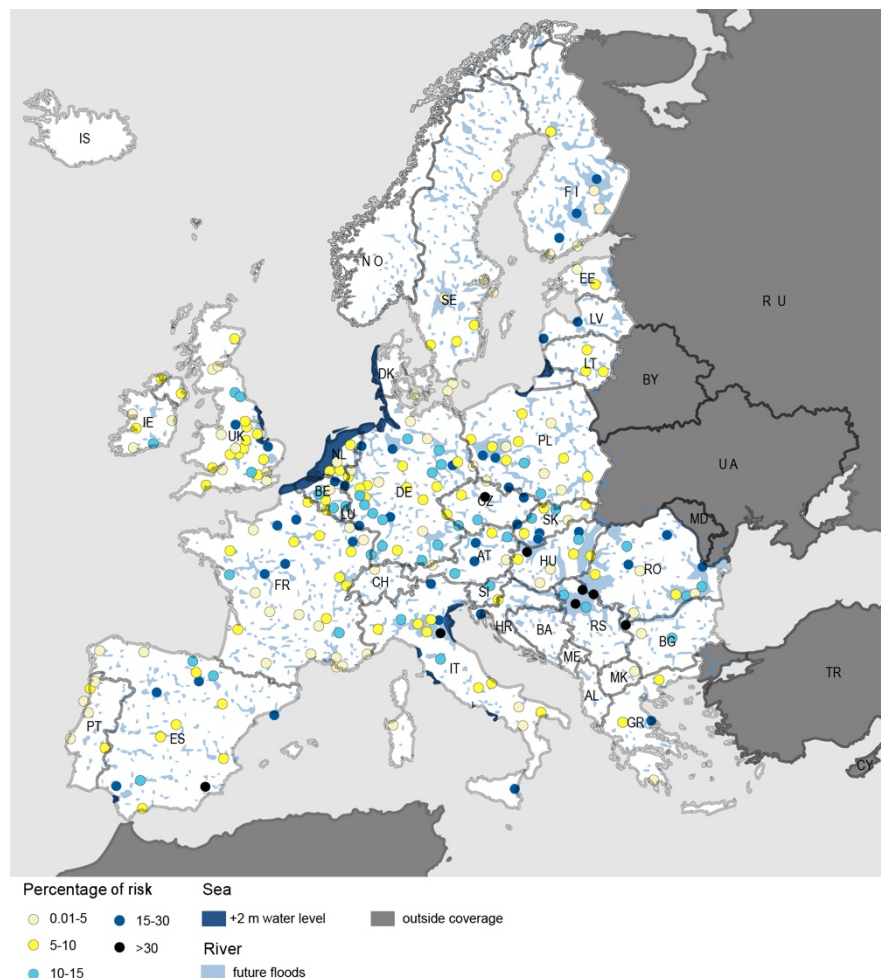
Major disasters have clearly demonstrated the role nature plays in reducing risks to natural hazards in the past decade. Many cities are located in coastal or delta areas where flood risk increases due to climate change, rising sea levels, river discharge, and heavy rains — secondly, land-use changes such as the increase of sealed surfaces and buildings and from subsidence. More and more frequent flooding and consequent damages threaten the urban environment (IPCC, 2018). Furthermore, heat waves become more recurrent because of climate change. This may lead to higher temperatures than the rural surroundings (phenomenon better known as urban heat islands (UHI)). These experiences prove that ecosystem services' regulatory role can be cost-effective in reducing risks posed to society by catastrophes.

As a response to this situation, (Pender & Neelz, 2007) noted that the way decision-makers are dealing with the urban flood is varying, changing from a strategy of resistance against flooding to a need for an alteration in flood management strategy, minimising the risks (Faber, 2006; Moura Rezende et al., 2019). In this view, green and blue infrastructure lead to a way to face climate change and promote healthy urban living.

The application for being effective requires design principles able to address the relationship between the infrastructure and impacts of climate change, such as flood risks, flood, heat, water supply and drought, but also guarantee the quality of the ecosystem (water, soil and air quality) (Gehrels et al., 2016).

The European background of natural hazards is mainly characterised by river flooding in terms of economic damage (Siragusa et al., 2020), and it is still frequently considered a direct effect of heavy rainfall (Harrison & Williams, 2016). The river flooding risk is projected to increase in any part of Europe by combining heavy storms or exceptionally high sea levels (Felicioni et al., 2020). In addition to climate exposure, the settlement of new urban areas and the accumulation of assets in low-lying areas close to rivers has amplified the sensitivity to floods (European Environmental Agency, 2017). Figure 1 shows a map with the low-lying urban areas potentially endangered by river/coastal flooding between 2071–2100 and the areas possibly affected by coastal flooding risk under a supposed sea level rise of 2 m and storm surge events. The most exposed coastal cities in Europe are situated in the Netherlands, Germany, Belgium, and areas along the northern Italian coastlines, in specific, Venice.

Figure 1: *Percentage of the future risk of flooding in Europe caused by rivers and sea-level increases by 2 m (2071-2100).*

Source of data: European Environment Agency (EEA) and (Felicioni et al., 2020). Visualisation made by the author.

2. Nature-based Solutions (NbS)

In the past years, the solution to reduce flood risk was automatically directed to the grey infrastructure, such as dykes, channelising natural streams, providing culverts under roads and bridges, and constructing stormwater detention basins (Kumar et al., 2020). These previous experiences have clearly shown that grey infrastructures alone cannot provide complete protection from this hazard (European Environmental Agency, 2017). Hence, the focus is now shifting towards NbS as a flood control strategy.

The European Commission describes Nature-Based Solutions as ‘*solutions that are inspired and supported by nature, which are cost-effective, simultaneously provide environmental, social and economic benefits and help build resilience. Such solutions bring diverse, natural features and processes into cities, landscapes, and seascapes through locally adapted, resource-efficient and systemic interventions*’ (European Commission, 2016).

NbS are, at present, gradually adopted to permit climate change mitigation and adaptation to reduce flood risks and enhance urban ecosystems and potentially offering added benefits (biodiversity, enhancing water and air quality, improving community sociocultural conditions) (Denjean et al., 2017).

Moreover, NbS can be applied by controlling the water-related services of ‘natural infrastructure’, such as forests, wetlands and floodplains. These solutions can face the risk of a water crisis and providing flood management benefits while also conserving ecosystem values and functions.

The main difference between natural and green infrastructure is that the first is applicable in the landscape context and the second most at the urban level, but both can deal with flood risk management (International Union for Conservation of Nature, 2016).

3 EU R&I agenda for NbS

European research and innovations (R&I) are vital for fighting climate change, implementing green industrial policies, and reaching sustainable growth (European Commission, 2020c).

This manuscript focuses on design nature-based solutions for blue and green infrastructure that support urban resilience and cities to meet the UN’s Sustainable Development Goals (SDGs) (United Nations, 2015c, 2015b). In 2015, the United Nations presented 17 SDGs with 169 related sub-goals, intending to enhance resilience by 2030. The global targets were successively translated into a regionally oriented management system, thereby reducing systems susceptibility to disasters and promoting resilience and adaptability at the national level (Liang & Li, 2020).

Flooding phenomena are more frequent in Europe as presented in the section related to European floods background; indeed, the intensification of climate and land-use change and social growth in flood prone-areas has raised policy-makers’ awareness of the necessity to implement the cities with innovative flood risk management solutions (Keesstra et al., 2017). The flood impact challenges nearly all of the SDGs; definitely, floods can damage livelihoods, limiting communities’ ability to access the resources they need to rebuild and return to business as usual (SDG 1) (United Nations, 2015b; Vaughan & Norton, 2019). Moreover, the high cost of recovery may weaken infrastructure and other activities such as the communities’ ability to continue business as usual and further develop (SDG 9). In the end, the consequences of a flood can influence the social, economic, and infrastructural aspects and the city future by slowing economic growth and limiting their capacity to contribute to sustainable development (SDG 8 and 11).

Studying the effects of climate change and the consequent cascade effects is vital for building urban resilience and understand how countries can address hazards and make communities more resilient to meet the SDGs (United Nations, 2015b; Vaughan & Norton, 2019).

Reaching the goals allows to improve different aspects: increasing access to green spaces through NbS and green infrastructure (GI) would address both SDG 3 (which aims to improve health and well-being) and SDG 10 (aimed to reduce inequalities within societies); SDG 11 focused on ‘*Making Cities and Human Settlements Inclusive, Safe, Resilient and Sustainable*’ is aimed at EU’s R&I Nature-Based Solutions agenda (Faivre et al., 2017).

Chyba! Nenalezen zdroj odkazů. shows which potential NbS could help to meet Goal 11. For instance, to pursue Target 11.A, the need to enhance interactions in rural and peri-urban areas is earned by connecting open spaces with different degrees of naturalness (Magaudua et al., 2020).

Table 1: *Overview of the UN's SDG 11 and related Nature-based Solutions.*

GOAL	TARGET	NATURE-BASED SOLUTIONS
SDG 11 Sustainable Cities and Communities	11.A Links between Urban, Peri-Urban and Rural Areas	Green Corridors
	11.B Urban Planning and Policies for Disaster Resilience	Natural Coastal Protection
		Afforestation
		Floodplain Restoration
	11.5 Reduction of Economic Losses due to Water-Related Disasters	Natural Water Retention
		Sustainable Urban Drainage
	11.6 Reduction of Adverse Impacts on Air Quality and Waste Management	Community Gardens
		Green Roofs
	11.7 Safe, Inclusive, and Accessible Green and Public Spaces	Pocket Parks
		Street Trees

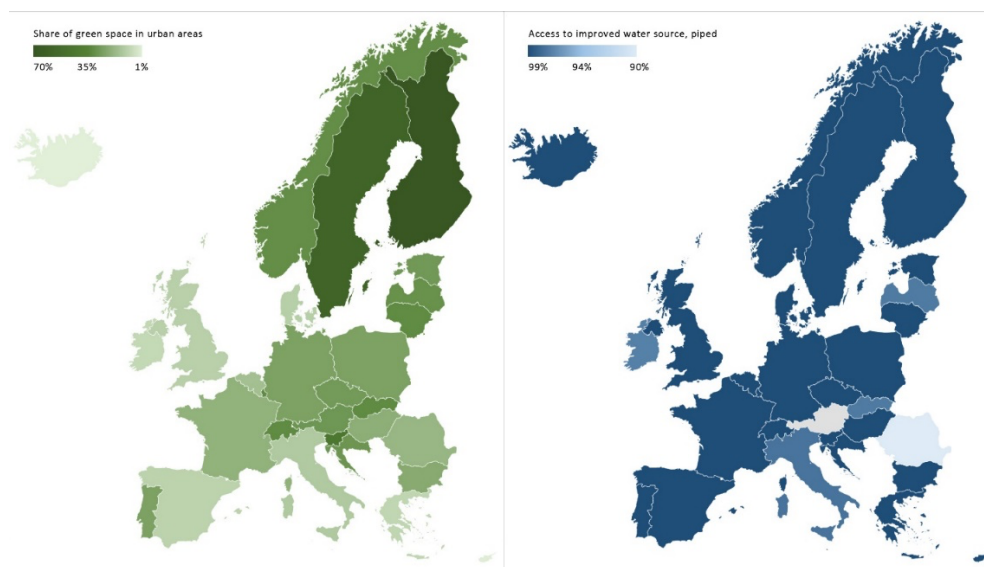
Source of data: (Faivre et al., 2017; United Nations, 2015b). Table made by the author.

The 2020 results of the Institute of European Environmental Policy (Sustainable Development Solutions Network & Institute for European Environmental Policy, 2020) show that any European country has not achieved the SDG 11 yet. In general, countries in Southern Europe perform worse than another sub-region.

Within the SDG 11, the targets related to the average share of urban green spaces and forests as a percentage of the land area and the percentage of the urban population with access to improved drinking water piped on-premises are analysed in-depth (Sustainable Development Solutions Network & Institute for European Environmental Policy, 2020). Figure 2 shows the map for shared urban spaces and blue-shades in green-shades, which is the “improved” drinking-water source.

On one side, both targets primary outcomes are a great success for the Nordic countries (the best-performing European subregion). On the other side, some countries are performing better in one indicator than the other, such Greece or Iceland, where access to the improved water source is wholly guaranteed but, on the contrary, the green spaces still lack. However, countries as Italy are still behind to meet both targets.

Figure 2: European maps about SDG 11 and its targets. Green-shades for the percentage of the average share of urban green spaces and forests and blue-shades for the urban population's percentage with access to improved drinking water piped on-premises.

Source of data: Institute of European Environmental Policy. Visualisation made by the author.

The special report issued by the Intergovernmental Panel of Climate Change (IPCC) (IPCC, 2018) about Global Warming on 1.5°C shows how climate change is influencing the severity of flooding and other hazards (such as wildfires, droughts, storms, etc.) with consequent negative impacts on livelihoods and the ability to reach the SDGs by the countries.

IPCC scenarios concerning the limitation of climate change rely on land-use mitigation methods, increasing the usage of renewable resources and decreasing the greenhouse gases (GHGs) emission; the potential contribution of NbS in this concern is meaningful to the scope of safeguarding of biodiversity (European Commission, 2020b). By including resilient, climate-smart thinking into disaster risk management, climate change adaption, and development agendas, countries can ensure that these disaster events' impacts do not weaken the SDGs.

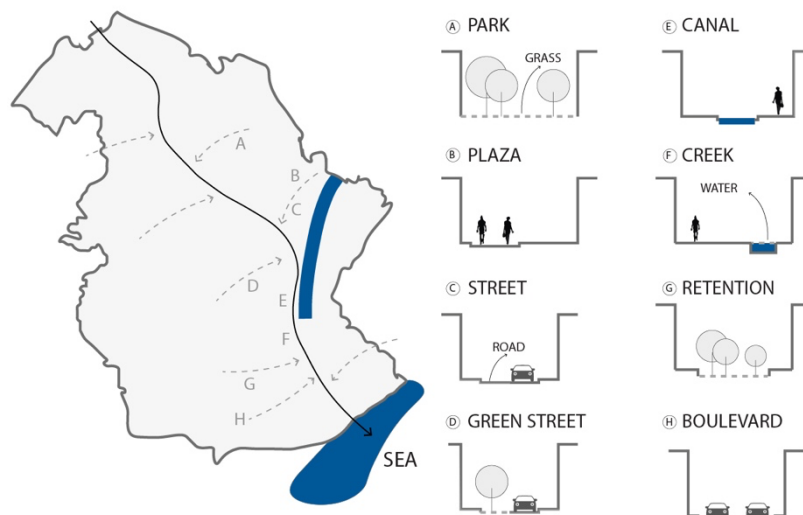
NbS are a fundamental part of the climate and biodiversity, also described by the Paris Agreement's Climate Change goals (United Nations, 2015a) and the European Green Deal (European Commission, 2019). NbS can deliver over one-third of the cost-effective climate mitigation required between now and 2030 to stabilise warming to below 2° C, achieving a nature mitigation potential of 10-12 gigatons of CO₂ year. Hence, they are an essential component of decarbonisation, reducing climate change risks and establishing resilient climate societies (United Nations Global Compact, 2019).

These natural solutions are becoming more and more important in international agreements and policy frameworks; for instance, both the UN Framework Convention on Climate Change and the Convention on Biological Diversity are increasingly recognising, debating and promoting the potential of NbS to help reach their more ambitious goals and targets over the next decade. Moreover, among the EU calls on ecosystem-based approaches, specifically under the umbrella of Horizon 2020 (2014-2020), Oppla (Oppla.eu, 2020) and Think Nature (Think Nature.eu, 2020) are two notable outcomes. The first is an open platform repository of NbS, and the second is a multi-stakeholder communication platform supporting the understanding and promotion of NbS; both funded by the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme.

4. Relevant Results

The main ambition of research and innovation policy is to place the EU as a leader in innovating natural solutions to achieve more sustainable and resilient cities and communities (European Commission, n.d.). As mentioned previously, within the EU platform Oppla, many worldwide NbS application case studies are collected and continuously updated. This EU sort of database is a great outcome from the Research and Innovation programme since it permits architects and designers to study a series of NbS applications already in-use in different cities to face various flood hazard levels. For instance, the Cloudburst management plan was designed in 2012 to mitigate the effects of climate change in Copenhagen's city following the 2011 heavy floods (Miljø Metropolen, 2011). One of the main strategies adopted by this plan was creating a toolkit with potential measures that might also be applicable in other contexts, incentivizing the transferability of the results (Figure 3).

Figure 3: *Design principles of Cloudburst management plan (toolkit) for Copenhagen, Denmark.*

Source of data: (Miljø Metropolen, 2011; Oppla.eu, n.d.). Visualization made by the author.

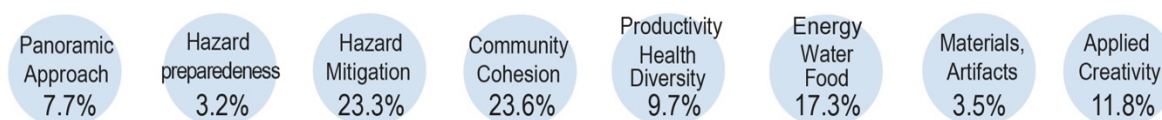
These solutions are now implemented in Copenhagen's local plans, where synergy projects are encouraged between municipalities, water utilities, and philanthropists as catalysts for development.

4.1. Resilience assessment tools

Due to the increasing amount of shocks owed by climate change, cities adopt different strategies (Sellberg et al., 2017), from NbS as corrective actions to the resilience assessment method as preventive measures. The importance of developing tactics for improving resilience and minimising negative impacts caused by unforeseen hazards events has been recognised and broadly accepted (Nan & Sansavini, 2017). Indeed, the US Green Building Council, administrator of the Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) certification (USGBC, 2019), made resilience a policy priority, writing RELi, a tool entirely focused on resilience for homes, neighbourhoods, and infrastructure (USGBC, 2018). Figure 4 shows the

categories present in the Resilience Action List Credit Catalogue. The resilience rating system helps to understand which preventive solutions can be taken into account to minimise the damage caused by disaster events (e.g. storms, flood, landslide, earthquakes, etc.).

Figure 4: *RELi assessment categories and their relative weightings. Section Hazard Mitigation leads to requirements to protect cities and communities from floods - for example, the design of defences from power outages from the grid due to flooding phenomena.*

Source of data: USGBC, 2018 and (Felicioni et al., 2020).

Visualisation made by the author.

Another tool used to combine resilience indicators with sustainability in the United States is Envision V3 (Institute for Sustainable Infrastructure, 2018a). This protocol provides guidelines on sustainable best practices to users and helps design and evaluate infrastructure projects once completed (Institute for Sustainable Infrastructure, 2018b). It considers a holistic process that analyses the location, climate, and natural hazards in different geographic areas. Furthermore, Envision v3 reflects the life-cycle economic approach for enhancing decision making by encouraging the effective management of resources and assessing that finally lead to more resilient and sustainable projects.

On the other hand, in Europe, some countries are developing guidelines (Smart Mature Resilience, 2018a) suitable for facing natural disaster events, such as the Risk Systemicity Questionnaire (Smart Mature Resilience, 2018b) and the Resilience Maturity Model (Smart Mature Resilience, n.d., 2017), two H2020 funded projects. The Risk Systemicity Questionnaire purposes of supporting cities by enhancing their risk assessment through an advanced focus on the relations between different types of risks that are evaluated within ten main topics (e.g. climate change, air pollution, and flooding). On the contrary, the Resilience Maturity Model enables cities to evaluate their maturity stage and find measures to permit the city to evolve and towards a resilient way. In the well-known building sustainability certification systems like Building Research Establishment Environmental Assessment Method (BREEAM) (BREEAM, 2018) or the Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen (DGNB) (DGNB, 2018), some criteria focused on resilience enhancement are considered. Still, their weightings are very light compared to their other topics (such as energy or CO₂ emission).

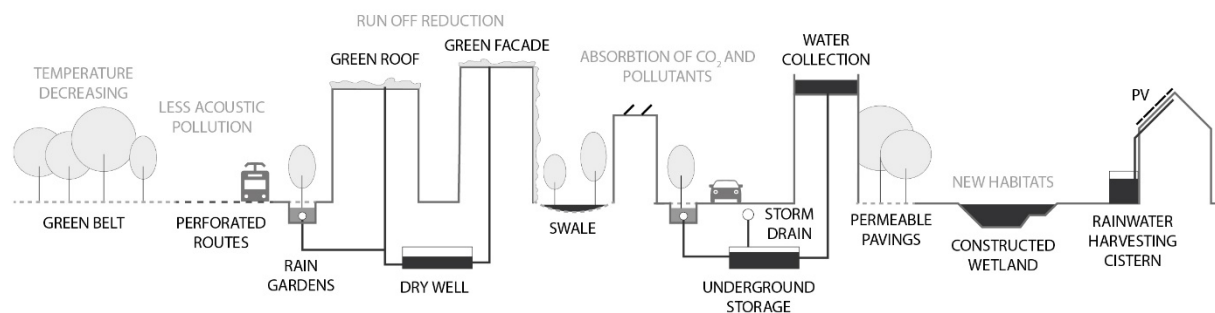
Conclusion and Future Developments

Nature-based solutions directly address a potentially unsustainable over-reliance on grey infrastructure. The “old” infrastructure problem is double – it often uses unrecyclable and finite resources, usually temporary. As climate hazard increases and intensifies, these solutions will need to be improved or replaced. On the other side, NbS similarly need to be maintained and sometimes refurbished, but not at the same frequency; thus, they can be more versatile than their grey counterparts.

NbS includes natural, green, and integrated infrastructure, combining all three elements. Figure 5 shows a visual compilation of design principles for multifunctional green infrastructure and NbS and provides information on green spaces effectiveness to deliver ecosystem services. These design principles focus on various ecosystem amenities that contribute to more healthy

and attractive cities, such as temperature decreasing, air quality regulation, flood prevention, noise reduction and recreation.

Figure 5: *Nature-based Solutions (NbS) and green and blue infrastructure diagram. Some potential solutions are highlighted in black, and there are some consequent benefits to the built and urban environment in grey.*

Visualization made by the author.

One of the most critical impacts for the cities is water regulation. The effectiveness of NbS is the reduction of rainwater runoff and prevention of pluvial flooding, and it depends on rainfall intensity and frequency, vegetation and soil characteristics. NbS and green infrastructure's main contribution is through rainwater's infiltration into permeable soils underneath vegetation. As Copenhagen Cloudburst plan proposed with creating a toolbox, a strategic flood management plan might be seen as an opportunity to safeguard the city while providing the basics for a high-quality urban environment. Resilient urban eco-friendly waterscapes are the grounds for attractive public spaces that are culturally and socially meaningful and contribute to the economic longevity, quality of life, and cities' well-being.

70

In conclusion, NbS present innovative solutions to deliver resilient climate infrastructure and meet quicker the SDGs. One pivotal aspect is the lower costs (reduced upfront investments and maintenance); in fact, NbS become self-sustaining over time as living systems. They are multifunctional and can generate co-benefits such as increasing resilience, improving human well-being, and mainly improving biodiversity.

Nomenclature:

BREEAM	Building Research Establishment Environmental Assessment Method
DGNB	Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen
EU	European Union
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
LEED	Leadership in Energy and Environmental Design
NbS	Nature-based Solutions
R&I	Research and Innovations
SDGs	Sustainable Development Goals
UHI	Urban Heat Islands

Literature:

BREEAM. (2018). BREEAM UK New Construction 2018 scheme assessment timeline (Issue Guidance Note GN37) Delcroix, J. (2019). The EU R&I agenda for Nature-based Solutions.

DENJEAN, B., ALAMIRANO, M., GRAVELINE, N., GIORDANO, R., VAN DER KEUR, P., MONCOULON, D., WEINBERG, J., MANEZ COSTA, M., KOZINC, Z., MULLIGAN MARK, PENGAL, P., MATTHEWS, J., VAN CAUWENBERGH, N., LOREZ GUNN, E., & BRESCH DAVID. (2017). Natural Assurance Scheme: A level playing field framework for Green-Grey infrastructure development. *Environmental Research*, 159, 24–38.

DGNB. (2018). DGNB System Criteria Set New Construction Building. <https://doi.org/10.3390/life4040745>

European Commission. (n.d.). The EU and nature-based solutions. Retrieved February 1, 2021, from https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment/nature-based-solutions_en

European Commission. (2016). Nature-based Solutions.

European Commission. (2019). European Green Deal.

European Commission. (2020a). CORDIS Result Pack on Nature-based solutions. <https://cordis.europa.eu/article/id/421853-nature-based-solutions>

European Commission. (2020b). Nature-Based Solutions: State of the Art in EU-funded projects. <https://doi.org/10.2777/236007>

European Commission. (2020c). Why the EU supports environment research and innovation. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment_en

European Environmental Agency. (2017). Urban areas at risk of river flooding.

Faber, R. (2006). Flood Risk Analysis: Residual Risks and Uncertainties in an Austrian Context.

FAIVRE, N., FRITZ, M., FREITAS, T., de BOISSEZON, B., & VANDEWOESTIJNE, S. (2017). Nature-Based Solutions in the EU: Innovating with nature to address social, economic and environmental challenges. *Environmental Research*, 159(August 2017), 509–518. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2017.08.032>

FELICIONI, L., LUPÍŠEK, A., & HÁJEK, P. (2020). Major European Stressors and Potential of Available Tools for Assessment of Urban and Buildings Resilience. *Sustainability*, 12(18), 7554. <https://doi.org/10.3390/su12187554>

FRIDELL, K., THYNELI, A., BRUHN, F., Fors, J., SIXTENSSON, S., & VYSOKÝ, M. (2020). Livable Streets - A Handbook of Bluegreengrey Systems Version 2.0. In Edge. [https://doi.org/10.1016/0304-4009\(83\)90007-4](https://doi.org/10.1016/0304-4009(83)90007-4)

GEHRELS, H., MEULEN, S. VAN DER, SCHASFOORT, F., GOOSSENS, M., JACOBS, C., JONG, M. De, KOK, S., MASSOP, H., OSTÉ, L., PÉREZ-SOBA, M., ROVERS, V., SMIT, A.,

VERWEIJ, P., VRIES, B. De, & WEIJERS, E. (2016). Designing green and blue infrastructure to support healthy urban living. Applied Research Organisation.

HARRISON, C. G., & WILLIAMS, P. R. (2016). A systems approach to natural disaster resilience. *Simulation Modelling Practice and Theory*, 65, 11–31. <https://doi.org/10.1016/j.simpat.2016.02.008>

Institute for Sustainable Infrastructure. (2018a). Envision Sustainable Infrastructure Framework version 3.

Institute for Sustainable Infrastructure. (2018b). ENVISION V3: What You Need to Know. 11. International Union for Conservation of Nature. (2016). Nature-based Solutions to address global societal challenges. IUCN, Gland, Switzerland. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2016-036.pdf>

IPCC. (2018). Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of cli (Vol. 291). <https://doi.org/10.1038/291285a0>

KARAGIANNIS, G. M., CHONDROGIANNIS, S., KRAUSMANN, E., & TURKSEZER, Z. I. (2017). Power grid recovery after natural hazard impact. <https://doi.org/10.2760/87402>

KEESSTRA, S., NUNES, J. P., NOVARA, A., FINGER, D. C., AVELAR, D., KALANTARI, Z., & CERDA, A. (2017). The superior effect of nature based solutions in land management for enhancing ecosystem services. *Science of the Total Environment*, 997–1009.

72

KUMAR, P., DEBELE, S. E., SAHANI, J., ARAGÃO, L., BARISANI, F., BASU, B., BUCCHIGNANI, E., CHARIZOPOULOS, N., DI SABATINO, S., DOMENEGHETTI, A., EDO, A. S., FINÉR, L., GALLOTTI, G., JUCH, S., LEO, L. S., LOUPIS, M., MICKOVSKI, S. B., PANGA, D., PAVLOVA, I., ... ZIEHER, T. (2020). Towards an operationalisation of nature-based solutions for natural hazards. *Science of the Total Environment*, 731. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.138855>

LIANG, J., & LI, Y. (2020). Resilience and sustainable development goals based social-ecological indicators and assessment of coastal urban areas —A case study of Dapeng New District, Shenzhen, China. *Watershed Ecology and the Environment*, 2, 6–15. <https://doi.org/10.1016/j.wsee.2020.06.001>

MAGAUDDA, S., D'ASCANIO, R., MUCCITELLI, S., & PALAZZO, A. L. (2020). “Greening” green infrastructure. Good italian practices for enhancing green infrastructure through the common agricultural policy. *Sustainability*, 12(6), 1–22. <https://doi.org/10.3390/su12062301>

Miljø Metropolen. (2011). Copenhagen Climate Adaptation Plan. <https://doi.org/10.1080/10610278.2018.1427238>

MOURA REZENDE, O., RIBEIRO DA CRUZ DE FRANCO, A. B., BELEÑO DE OLIVEIRA, A. K., PITZER JACOB, A. C., & GOMES MIGUEZ, M. (2019). A framework to

introduce urban flood resilience into the design of flood control alternatives. *Journal of Hydrology*, 576(June), 478–493. <https://doi.org/10.1016/j.jhydrol.2019.06.063>

NAN, C., & SANSAVINI, G. (2017). A quantitative method for assessing resilience of interdependent infrastructures. *Reliability Engineering and System Safety*, 157, 35–53. <https://doi.org/10.1016/j.ress.2016.08.013>

Oppla.eu. (n.d.). Cloudburst Management Plan, Copenhagen. Retrieved February 1, 2021, from <https://oppla.eu/casestudy/18017>

Oppla.eu. (2020). Oppla. <https://oppla.eu/>

PENDER, G., & NEELZ, S. (2007). Use of computer models of flood inundation to facilitate communication in flood risk management. *Environmental Hazards*, 7(2), 106–114.

SELLBERG, M. M., BORGSTRÖM, S. T., NORSTRÖM, A. V., & PETERSON, G. D. (2017). Improving participatory resilience assessment by cross-fertilizing the Resilience Alliance and Transition Movement approaches. *Ecology and Society*, 22(1).

SIRAGUSA, A., VIZCAINO, P., PROIETTI, P., & LAVALLE, C. (2020). European Handbook for SDG Voluntary Local Reviews. <https://doi.org/10.2760/670387>

Smart Mature Resilience. (n.d.). Resilience Maturity Model.

Smart Mature Resilience. (2017). Resilience Maturity Model Handbook.

Smart Mature Resilience. (2018a). European Resilience Management Guideline.

Smart Mature Resilience. (2018b). Risk Systemicity Questionnaire User Manual.

Sustainable Development Solutions Network, & Institute for European Environmental Policy. (2020). European Sustainable Development Report 2020. <https://eu-dashboards.sdindex.org/map>

Think Nature.eu. (2020). Think Nature Platform. <https://platform.think-nature.eu/>
United Nations. (2015a). Paris Agreement.

United Nations. (2015b). The Sustainable Development Goals. <https://doi.org/10.4324/9781315162935-11>

United Nations. (2015c). Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development.

United Nations Global Compact. (2019). Nature-Based Solutions to Address Climate Change. <https://www.unglobalcompact.org/take-action/events/climate-action-summit-2019/nature-based-solutions>

USGBC. (2018). RELi 2.0 Rating Guidelines for Resilient Design + Construction (Issue December).

USGBC. (2019). Assessment and Planning for Resilience. LEED BD+C: New Construction - LEED V4.

VAUGHAN, A., & NORTON, R. (2019). Reaching the Sustainable Development Goals The need for building resilience. In Farming, Food and Nature. <https://doi.org/10.4324/9781351011013-22>

Vydavatel:

Civitas per Populi, o.p.s.

Střelecká 574/13

500 02 Hradec Králové

www.civitas-group.cz

Adresa redakce:

Civitas per Populi, o.p.s., Střelecká 574/13, 500 02 Hradec Králové

redakce: Iveta Šilhánková

ISSN 1805-3246